

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AYLIK
SİYASİ
EDİTÖR
DERGİSİ
mart'88
55
300 TL
KDV'dahil

YALIN

DEMOKRASİ VE TERÖR

YARIN

TUSTAV
ARŞİVİ
Umut Coşkun
Bağış

DEMOKRASİ-TERÖR

Neden demokrasi ve terör? Neden terör? Neden demokrasi?

Alanları doldurmuş binlerce işçinin üzerine dörthür yandan kurşun mu yağdırılıyor? Parti, gazete, sendika binaları ateşe mi veriliyor? Okul çıkışında öğrencilerle üzerine bomba mı atılıyor? İçlerinin en çok dolu olduğu saatlerde belediye otobüsleri mi taranıyor? Bilim-adamları, gazeteciler, yazarlar, sendika başkanları, öğretmenler, meslekodası yöneticileri mi birer birer vuruluyor? Taşlı, sopalı, zincirli, kurşunlu saldırılara uğrayan grevler mi var? Arabalar havaya uçurulup, kapıların altından tehdit mektupları mı atılıyor? Sözde mezhep ayrılıklarıyla toplu katliamlar mı yapılıyor?

Yukarıdaki tüm soruları tek bir sözcükle yanıtlayabiliriz, hayır. Bakalım bundan sonraki soruları da tek bir sözcükle yanıtlayabilecek miyiz?

İşçiler diledikleri sendikayı seçip üye olma hakkına sahiptirler mi? Grev, toplu sözleşme hakları işler durumda mı? Memurların sendikalaşma, dernekleşme hakkı var mı? Öğrenciler yasal dernek kurma haklarını yasadışı engellerle karşılamadan kurabiliyorlar mı? Üniversiteler özerk mi? Bilimadamları bilimsel çalışma yapabiliyorlar mı? Kitaplar, dergiler, gazeteler toplanma sorunlarının uzağında çalışabiliyorlar mı? Yazarlar yazdıklarının hesabını vermekten kurtulabiliyorlar mı? Dilekçe hakkını kullanan öğrenciler kovuşturmadan kurtulabiliyorlar mı? Ececiye ölenlerin sayısında bir azalma var mı?

Soruların yanıtı yine tek ve aynı sözcük, hayır. O halde başlangıçtaki sorulara evet yanıtını verdiğimiz yıllarda soruları oluşturan olaylar bize bir süreci yaşıtıyordu: Demokrasinin yok edilmesi sürecini. Bugün ise aynı sorulara hayır yanıtını verirken bu soruların ne neden sorulduğunun bilincindeyiz. Daha sonraki soruların yanıtını bilinçli bir 'hayır' yapan da bu. Evet, terör ve demokrasi arasında kurulan bağ, hep 1980 sonrasında yaşananları meşrulaştırmanın ideolojik argümanı oldu. Terör ile demokrasi arasında bir bağ olduğu doğrudur. Ama bu ilişki demokrasinin terörü yaratması biçiminde değil; terörün, demokrasiyi, demokra-

lık hak ve özgürlükleri yoketmek için, değişim isteklerinin bastırılması için kullanılması biçimindedir. Tekeller, büyük toprak sahipleri ve emperyalizmin, demokrasinin yok edilmesi sürecinde, ikili iktidar odamı nasıl oluşturduğu ve terörün nasıl kullanıldığı günlerde yayınlanan anı ve belgelerle açıkça ortaya çıkmıştır.

Terörün tımandırılmasından yarar umanlarla, terörü politik mücadelenin her hal ve koşulunda değişmez aracı olarak görenler var olmaya devam edecektir. Deneylirbunu gösteriyor... Halk yığınları ve demokrasiden yana olanlar, sorunun çözümünü parlamentonun ve diğer demokratik kurumların ve özgürlüklerin güçlendirilmesinde, yığınların etkin katılımında ve örgütlenmesinde görüyorlar.

Barış, demokrasi savaşımını bütünüyor. Yaşamak isteyen, daha iyi bir geleceğe doğru ilerleyen uluslar ve bütün namuslu insanlar için savaş nasıl bir yıkım ise, mutlulukların ulusların sefaleti ve perişanlığı üzerine kurmak isteyenler içinde barış bir felakettir. Barış kuracak ve kaheleştirilecek olanlar da geleceğe doğru ilerleyenlerdir. Ve biliyoruz ki, barış da demokrasi de kendiliğinden gelmez, onları fethetmek gerekir.

İşte tüm bu düşüncelerle Yarın 55.inci sayısını "Demokrasi ve terör" tartışmasına ayırdı. Sorunu tüm boyutluluğu içinde ele almaya çalıştı. Unutmayalım, demokrasi bilinci üzerine kurulmamış bir gelecek, demokrasinin "sözde" kalacağı bir gelecek olacaktır. O halde demokrasi sözcüğüne demokrasi içeriğini kazandıracak her çabayı çabamız olarak bilmeli, sahiplenmeliyiz.

Yarın, Kasım ayı içerisinde Ankara'da, Ocak ayında da İstanbul'da açtığı "Yarın Gençlik Yılı Sergisi"ni okuyucularından gelen yoğun istek üzerine bu kez de İzmir'de yine ediyor. 15-21 Mart tarihleri arasında açık kalacak olan sergi Konak'da eski Karamürsel binası (1 Kasım Kitap Fuarı yanı) nda izlenebilecek. Yarın'ın yeni etkinliklerine ilişkin açıklamaları da önümüzdeki sayılarda duyuracağız.

Sevgiyle, dostlukla...

AKIN GÜR/İkili İktidar Odağı ve Demokrasinin Yok Edilmesi Süreci	3
A. NAZİF TOKLU/Görevimiz Tehlike ya da "Terör Nasıl Kullanılır"	44
CEM GÖNENÇ/Sivil Toplumcular Örgütlenme Anlayışları ve Demokrasi	6
CÜNEYT ARCA YÜREK-AHMET ABAKAY İşkence ve Terör Üzerine Konuşmalar	8
VARLIK ÖZMENEK "tarihsel taraflar 'demokrasi' ile 'antidemokrasi'dir"	10
A. TİMUR TÖRKAN/Sıddık Bilgin Olayı Üzerine...	11
CÜNEYT CANVER "Demokrasi ve Terör asla yanyana gelmemesi gereken iki kelime"	12
YASEMİN ÇONGAR/Şili'nin Umudu: Cuntaya Karşı Demokrasi İçin Birlik	14
ZEKİ YÜCEL/Saldırganlık, Terör ve Uluslararası Hukuk	15
A. TUFAN AYDIN/Devlet Terörünün Ekonomi-Politiki	16
ERBİL TUŞALP "Haklara aykırı davranışları ben iktidar-muhalefet çelişkisine bağlıyorum." (Konuşan: Mehmet KOÇ)	17
NAZİM HİKMET/Sanat ve Edebiyat Üzerine Düşünceler	18
EMİN DEĞER "Terörün mimarının devlet olduğuna tarih tanıklık eder diyebiliriz."	20
METİN ŞEKERCİOĞLU/Devlet..Terör... İşkence	21
YEVGENY YEVTUSENKO/Savaş Anti-Kültürdür (Türkçesi: SEVGİL ULUDAĞ)	22
OKUMA NOTLARI	23
Orta Amerika'da Devrim ve Sinema (Türkçesi: ERTAN YILMAZ)	24
HALDUN ÖZEN - BEYHAN SUNAL/ Atılmalar Sürecek	25
RENE DEPESTRE "Sürgünde Bir Ozan" (Türkçesi : NECİP BAYTAŞ)	26
ERİK STINUS/Şiirler (Türkçesi: YUSUF CEMALİ)	28
8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ İÇİN	29
22 ŞUBAT 1986 İZMİR	30
FERGUN ÖZELLİ/Şiir	11
MUHAMREM ENDER ÖNDEŞ/Şiir	23
TUĞRUL ASİ BALKAR/Şiir	27
İBRAHİM KELEŞ/Karikatür	4
PLANTU/Karikatür	10
ALTAY MARTİ/Karikatür	11
ABDİN DİNO/Desen	18
FERRUH DOĞAN/Karikatür	21
YAKUP KARAHAN/Karikatür	23

SAHİBİ

Samî Alptekin

SORUMLU YAZILŞLARI YÖNETMENİ

Mustafa Okan

BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER

İsveç: Gürhan Uçkan
Box 38045, 100 64
Stockholm

F. Almanya: Mehmet Bilgin
Vulkan Str. 20
4000 Düsseldorf 1

Hollanda: Ramazan Ekinci
Postbus 392
6040 AJ Roermond

İsviçre: Serdar Ataman
Apollo Str. 8
8032 Zürich

İzmir: 856. Sokak
Nurhan 3/502 Konak

İstanbul: Divanyolu
Hoca Rüstem Sokak
Zafer Han, No: 7/14
Cağaloğlu

Adana: Levent Akse
Özel Sancak İşhanı
Aynakat, No: 5
Dörtöyl

İLAN FİYATLARI

Kapak/
Tam Sayfa: 80.000.- TL.
Yarım Sayfa: 50.000.- TL.
Çeyrek Sayfa: 25.000.- TL.
İç Sayfalar/
Tam Sayfa: 50.000.- TL.
Yarım Sayfa: 25.000.- TL.
Çeyrek Sayfa: 13.000.- TL.

DAĞITIM

Etkin Dağıtım 527 60 11

ABONE KOŞULLARI

Yurtiçi/Yıllık 3000
Altı Aylık 1500 lirası.
Yurtdışı/Yıllık 30,
Altı Aylık 16 DM.
Yurtdışı: tek satış 3 DM.

TEKNİK İŞLER

Dizgi: Norm Dizgi
Film: Denk Ajans
Başki: Sanem Matbaacılık
Kapak Başki: Maya
Grafik Düzenleme: Yarın

DYONETİM ADRESİ

Hanımeli Sokak, 19/10
Sihhiye, Ankara

YAZIŞMA ADRESİ

Yarın, PK 723, Kızılay
Ankara

POSTA ÇEKİ

Yarın, 164860

İkili İktidar Odağı ve Demokrasinin Yok edilmesi Süreci

Akın Gür

Demokratik parlamenterizmin en geniş anlamıyla demokrasinin yok edilmesi sürecinde ikili iktidar odağının oluşum koşulları ve süreçteki işlevine ilişkin hem Türkiye hem de dünya siyasal pratiğinde ve teorik düzeyde yeterli kadar bilgi ve belge ortaya konulmuş durumdadır. Özellikle yokediliş sürecinde ikili iktidar odağının gerilim ve provokasyonların yaratılmasında kullanıldığı etkili bir araç olan terörle ilişkin yanı sıra konusundaki akı almaz çoklukta belge ortaya konulmuştur.

1971 yılı öncesinin cunta hazırlıklarına ilişkin anılar, C. Arca'yürek'in kitapları, gerilim ve provokasyonların yaratılmasında terörün etkili bir araç olarak nasıl kullanıldığını, siyasal bunalımın derinleştirilmesinde başka araçlarla birlikte, hazırlık sürecinin unsurları olarak, nasıl yönetildiğine, uyumlaştırıldığına ilişkin maddi bilgi deposu gibidir. Bu kitaplar, aynı zamanda yaşanan özgü siyasal bunalım dönemlerinde, bu bunalımın sonucu olarak devlet yapısında oluşan çatlağın ikili iktidar odağının oluşturulmasındaki rolünü ve süreci adım adım izleme olanaklarını da veriyor.

Diğer yandan, somut siyasal çözümleme aracı olarak da, ikili iktidar kavramı kuramsal düzeyde, Türkiye siyasal pratiğini de kapsayacak biçimde, yeterli kadar geliştirilmiştir. Bu aracı düne göre somut siyasal hedeflerin belirlenmesinde, siyasal eylemin yönlendirilmesinde daha az önemli görülmesi yanılgısı, ikili iktidar kavramı demokrasi mücadelesinde biryandan bugünün siyasal güçlerini kümeleme, diğer yandan demokrasinin kapsamına ilişkin belirlenmelerde önemini hala korumaktadır.

İkili iktidar odağının denbire belirleyici öge haline gelmediğini belirtmeye gerek bile yok. İkili iktidar odağı, yani demokratik par-

lamenter temsile dayalı iktidar odağının yanı sıra, ağır özgü bir bunalımın sonucu olarak devletin kurumsal yapısında meydana gelen çatlakta oluşan gerici iktidar odağı, meşru iktidar odağını biçimsel bir büküme haline getirerek, kurulu yapıyı karakteristik biçimde değişime uğratarak, gerçek siyasal iktidarı parlamentodan alıp, devlet aygıtındaki gerici güç odaklarına ve yandaşlarına devreder.

Bir nüve olarak devlet yapısı içinde, gizli servis, istihbarat ya da haberalma teşkilatı ve adları taşıyan, devleti koruma amacına yönelik olarak özel biçimde kurulmuş, görece özerk örgütler ile bunların yanı sıra, bunlarla şu veya bu düzeyde ilişkili militer ve para-militer örgütler ve yapılar her zaman olmuştur. Bunların en gerici, en güçlü iktisadi güç odakları ile, derecesi ne olursa olsun, doğrudan ilişkileri de her zaman olmuştur. Bunların yanı sıra, bu güç odaklarının, emperyalizmin mali ve siyasal bağımlılık ilişkilerinin bekçi odakları ile olan ilişkilerinin gücü ve düzenliliğini de altını çizerek belirtmek gerekiyor. İkinci iktidar odağının oluşurunu bu üç gücün devlet aygıtındaki görece bağımsız, gerici güçleri, en gerici, en güçlü iktisadi güç odağı ile emperyalizmin mali ve siyasal bağımlılık ilişkisinin bekçi güçleri, belirleyici birer odak olarak ortaya çıkmaları demokrasinin yok edilmesine yolaçacak nitelikte bir siyasal bunalım ve güç dengesinin oluşmasına bağlıdır. Çünkü böyle bir iktidar odağının oluşturulması bir gecede ve birdenbire verilecek bir kararla olamaz. Aynı zamanda, salt bu iktidar odağı, güçler dengesini, toplumsal/siyasal bunalımın başka unsurları ile tamamlanmadan, salt terör bu araçlarla, en gerici, en güçlü çıkar çevrelerinin lehine değiştirilmeye, onların otoritelerini sağlamaya yeterli değildir.

İkili iktidar odağının oluşmasına yolaçan siyasal bunalımın özgün niteliği, iktidardaki güç kümesinin içinde yeralan en gerici, en güçlü ögenin, hem bu küme üzerindeki, hem de öteki güçler üzerindeki egemenliğini, demokratik parlamenter temsil yoluyla sürdürüp güçlendirmeye olanaklarının ortadan kalkmasıdır. Eğer sürdürülebilseydi, ikinci iktidarı devlet içindeki kanadı potansiyel bir güç olarak böylece kalacaktı. Böylesine özgün bir siyasal bunalım olmasaydı, temsil yoluyla iktidarda olan güç, parlamentoya da kullanarak, ikinci ikti-

dar odağının güçlenmesine yolaçacak bir dizi gerici önlemler (yasalar, düzenlemeler, yeni baskıcı organlar vb) almak durumunda kalmazdı. Kısacası, bu ikili iktidar odağının oluşması, özgün bir siyasal bunalım ve güç dengesi sonucunda, uzun bir hazırlık sürecinin sonunda ortaya çıkar. Sonuçta oluşan, en geniş anlamıyla demokrasinin yok edilmesidir.

Meşru iktidar odağının bu hazırlık sürecindeki rolünü anlamak için, kendilerinin yaptığı, 'bu önlemler ikili iktidar odağını yaratmaya bile, bunları yolu temizledikten sonra başımızdan atmanın çarelerini bulabiliriz sanıyorduk' türünden değerlendirmeleri kabul etmek, ama aynı zamanda bu değerlendirmelere deha geniş bakarak gerekiyor. Çünkü bu tür bir spekülasyonun temelinde, bu kanatın parlamenter temül yoluna ilişkin derin bir ideolojik bunalım yatmaktadır. Bu olmadan bu partilerin içinde oluşan, devlet yönetiminin farklı biçimleri altında sertleştirilmesi yönündeki güçlü sesleri açıklamak, 'siyaset ve siyasal ilişkilerin olumsuzlamaları anlamak olanaksızlaşır.

Bu siyasal ve ideolojik bunalım, demokrasinin yokediliş süreci ile birlikte, 'demokratik parlamenter' yapıya dokunulmasa bile, egemen güçlerle devlet arasındaki ilişkilerin siyasal partiler ve parlamento çevre dışı bırakılarak sildürülmesi ve ikinci gerici iktidar odağının oluşturulmasıyla sonuçlanır.

İKİLİ İKTİDAR ODAĞI VE TERÖR

Terör ve teröre dayalı provokasyonların ikili iktidar odağının yaratılmasında, sonraları da etki gücünün genişletilmesinde ve demokrasinin yokediliş sürecine noktanın konulmasında, ne kadar etkin bir araç olarak kullanıldığını söylemeye gerek yok. Bu yöntem dahası, o da toplumsal aktörlerin denetimi ve değiştirilmesi için niteliği değiştirilerek kullanılmıştır.

İkili iktidarın oluşturulması sürecinde 'gerektilerin' iktidarlara, hükümetlerin denetimi dışında kalabilmiş, istedikleri gibi davranmış, devletin güvenliğini neye bağlı olup olmadığına kendi başlarına karar vermiş gizli servisler devlet içinde bağımsızlaşmışlar... ittifaklarının desteği ile onların amaçları doğrultusunda eylemci örgütsel araçlar geliştirmişlerdir. Bunlar, bir yerde ölüm mangaları, diğerinde intikam tuğayları ve adlar alan militer gerici çetelerden baş-

ka birşey değildir."

Bu çeteler yoluyla, bazen de doğrudan baskı araçları yaratılan terörün hedefi, güvensizlik ve endişe atmosferi yaratmaktır. Bu atmosfer, bireyleri hareketlerinin sonuçlarını önceden görme olanaklarından yoksun bırakmaya yönelik bir düzensizlik içinde geliştirilir. Bu aşamada, terör zaman ve çevre içinde geniş bir yayılma gücü gösterir. Terör salfası, politik olarak uyarılan korku sürecinin özellikle yoğun olduğu, terörün politik sistemin baskın yönü olduğu dönemdir.. Terör süreci tüm toplumu yuttuğunda, sonuçta ortaya çıkan 'terör sistemi' ya da 'topyekün terör' düzenidir.

Terörün örgütsel matrisi görelilik olarak basittir ve büyük büyük ölçüde belgelerle tanımlanır. Üç temel etken içerir: ceza kaynağı, kurban ve bedel. Kurban ölür ya da "ortadan kaldırılır" ve hedef ilk başta potansiyel direnci ni etkileyerek, bu yok etmeye uyar ya da uzlaşmacı bir tepici gösterir. Genişletilmiş bir modelde, ceza kaynağında işbölümü vardır (işsel olarak şiddetli örgütleyen bir "terör kurmay" ve yürütücü kuralları). Kurbanların seçimi, rastgele ya da özgü toplumsal kategorilerden yapılabilir. Bunlar, düzenli olarak seçilir ve yok edilmeleri değişik oranlarda olur. Koşullara bağlı olarak, terör süreci ya kesintisiz ya da kesintili olup (Arjantin'de 1976'dan 1979'a dek askeri rejimin kurulmasıyla kesintisiz, o zamandan bu yana kesintili olarak uygulandı), değişik yoğunluktaki evrelerden geçer; kurbanlar, uzman servisler ya da bizzat başka potansiyel kurbanlar tarafından seçilir. Bir çok durumda halk, ona karşı girişilen tüm eylemlerin suç ortağı olarak gösterilir. Arjantin'de bu zorlama suç ortaklığı modeli, silahlı kuvvetleri büyük ölçüde yasallaştırmıştır.²

Örneğin "Arjantin cuntası", altüst olmaya karşı savaşında, silahlı kuvvetler ve polis içinde ayrı bir çok birimler örgütledi ve bunları silahlıydı. Bu birimler, kurbanların seçimini serbestçe yaparak büyük 'bir özerklik ve sorumsuzlukla davrandı. Bu stratejinin yönetim açısından bir çok avantajı vardı: merkeziyetçi olmayan her kalıba girebilen yapıdan ötürü işi sızılması çok zor bir şebeke haline geldi; kurbanların güçlü akrabalarının etkilerine bile büyük oranda bağımsızlık kazandı; ve merkezi yönetim insan haklarını ihlal etme sorumluluğunu reddetmesine olanak verdi.³

Sonuçta terör, "Rejimin şiddet yanlısı olmayan muhaliflerini, hatta potansiyel ve düşsel muhaliflerini de etkisi altına aldı. Bir an ne-redeyse herkesi tehdit etti. Etkilenen başlıca kategoriler, gerilla örgütlerinin üyelerinin büyük oranda yok edilmesinden başka, alt ve orta düzey sendika kadroları, öğrenciler, sivil politikacılar ve meslek grupları (avukatlar, psikiyatristler, sanatçılar, toplum bilimciler, ruhban sınıfı, v.b.) hatta kurbanların yakınıydı. Arjantin'in terör süreci üç temel iki yanı işleve hizmet etti. Silahlı isyana karşı 'kirli savaş'ın bir parçası olarak iktidar yapısına karşı aktif düşmanlık duyanları da da duyduğundan korku duyulanları bertaraf etti. Aynı zamanda, diğer muhalifleri yıldırma amaçlayan caydırıcı mekanizma işlevi gördü. Kurumsal alternatifleri yoketmeye çalıştı ve örgütsüz grupların yeniden yeni örgütsel modellere kahlımını erteledi. Dahası, potansiyel muhalifleri, toplumsal 'hastalık' ideolojik teşhisi temelinde belirleyerek bertaraf etmeye çalıştı. Terör süreci, dolaylı olarak, orduyun ülkede denetimini yaygınlaştırmasına yardımcı oldu.⁴ Sonuçta ikili iktidar olgusunun değişik ve tartışılması gerekli birçok yanı vardır. Fakat bu olguyu, salt bugün ile sınırlarsak, demokrasinin mücadelesinde yandaş güçlerin belirlenmesinde olduğu kadar, demokrasinin kapsamına ilişkin sınırları belirlemede etkin bir çözümlene aracı olduğunu görüyoruz. Bu çerçevede" Yapılması gereken demokrasinin tüm kurumlarıyla güçlenmesi için uğraşmaktır.

Demokrasinin kapsamına getirilecek kısıtlama ve/veya istisnalar, toplumun yaşamının gerisinde kalmış, onu her an arkadan vurabilecek düşman kaleleri demektir. Bu bağlamda, devletin tüm kuruluş ve çalışanları seçilmiş organlarının denetimine verilmelidir. Yani, haberalma örgütleri de parlamento denetimi dışında kalmamalıdır.

Ülkenin kaderinde korkulu rüyalar görmek isteyenler, kapsamlı ekonomik ve politik demokratikleşme yolunu seçmek zorundadır. Bu mücadeleyi göze almak ve başarmak gerçek demokrasinin gereğidir."⁵

1.5

Ali Demirkan, 'Devletin Tüm Organlarında Parlamento Denetimi' Gün Aralık 85/16

2,3,4

Y.E. Corradi, 'Yıkım Tarzı: Arjantin'de Devlet Terörü Latin Amerika'da Militarizm Devlet ve Demokrasi Dosyası içinde, Alan Yayıncılık, İstanbul 1985

GÖREVİMİZ TEHLİKE YA DA

A.Nazif Toklu

Bu bir kurgudur. Yazıdaki kişiler ya da olaylar hayal ürünüdür. Yazının amacı bir gizli servisi "kadir-i mutlak" olarak göstermek değil, yalnızca fikir vermektedir. Okuyucuların yazıyı bu bakışla okumalarında yarar vardır.

George Mc Gormick Başkan'ın toplantı odasından kıpkırmızı bir suratla ayrıldı. Arabasına binene kadar kendine gelemedi. Arabasının rahat koltuklarına kurulup, yatışmak için içkiyi yudumlamaya başladığında, toplantıda konuşulandan gözünü önüne getirmeye çalıştı. Toplantıda bulunanların tümü ülkenin politikasına yön veren seçkin insanlardı. Hepsi de Mc Gormick'i ve onun başkanı olduğu örgütü suçlamışlardı. Üstelik Başkan da bu suçlamalara katılmış ve Mc Gormick'e berkesin önünde fena halde çıkmıştı.

"Ne iş," diye düşündü Mc Gormick, "işler iyi gittiği zaman artırıp avazlayacak adam bulamazsın, ters gidiye herkes seni suçlamak için yarıyor." Herkes kendini aklama çabasına girmişti, Mc Gormick'e göre. Onu ve örgütünü de "günah keçisi" olarak seçmişlerdi.

Mc Gormick'i kıpkırmızı suratla Başkan'ın yanındaki toplantıdan çıkartan olay, dünyanın stratejik önemi en fazla olan bölgesinde yer alan bir ülkede istenmeyen bir yönetim değişikliğinin kapıya gelmiş olmasındı. Dinci öğelerin çoğunluğunu oluşturduğu muhalefetin Kralı alaşağı etmesi gün sorunuuydu.

Gerçekte olup bitenden Mc Gormick'e ya da Başkan'a neydi; onların ülkesinden önce uzakta bir ülkede yarı-faşist yöntemlerle ülkesini yöneten bir despotun devrilmesi söz konusuydu. Burası egemen bir ülkedydi; iç işlerinde de özgür olması gerekmez miydi? Ama Mc Gormick böyle düşünemeydi; Onun ülkesi büyük bir ülkedydi; Sınırları da iş adamlarının sermayesinin uzandığı her yere kadar uzanırdı. Başka ülkelerin iç işlerine karışmak onların günlük uğraşı olmuştu. Bu işte de en önemli görevlerden birisi Mc Gormick'in başkanı olduğu gizli servise düşmekteydi. O kadar ki, Mc Gormick'in başkanı olmaksızın övünç duyduğu bu örgüt "darbeler düzenleme örgütü" olarak ün kazanmıştı.

Ama şimdi Mc Gormick'in bu sevgili örgütü hedef tahtası seçilmişti. Bunun nedeni, ülkede işler karışmaya başlarken örgütün ısrarla "Kral'ın yeri kaya gibi sağlam" diye raporlar vermiş olmasıydı. Öyle ya, gizli servis zamanında doğru istihbarat sağlamış olsaydı, Kral'ı kurtarmak ya da yerine "uygun" bir seçenек bulmak mümkün olabilirdi. Oysa gelişmeler onları hazırlıksız yakalamıştı. Dişışleri Bakan'ının "en sadık, en vefalı dostumuz" diye nitelendirdiği Kral tahtını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştı. Artık he-aaplar Kral yokmuş gibi yapılmalıydı.

Mc Gormick, örgütünün kusurlu olduğunu biliyordu, onun için de toplantıda alttan almış, mazaret aralamak için bile fazla çaba göstermemişti. Kendini kanıtlamak için fırsat kollamış, bu fırsatı gene aynı toplantıda yakalamıştı.

Başkan bölgede stratejik dengenin altüst olacağına inanıyordu. Hemen askeri, diplomatik ve ekonomik önlemler almak gerekiyordu. Müttefiklerle bir doruk toplantısı düzenlenmeliydi. Bölgede müttefik ülkelere bağlı bir "müdahale birliği" oluşturmak alınacak önlemlerin başında gelmekteydi. Dost ülkelerle ilişkileri aklaştırmak tarafsız ülkeleri zorlamak için diplomatik bir saldırı düzenlemek gerekiyordu. Başkan'a göre, alınacak önlemlerin en önemlisi, Kral'ın yerine bölgede çıkarlarını kollayacak başka bir ülke bulmaktı. Bu ülke de kolayca "bulunmuş", bölgede bulunan "dost ve müttefik" bir ülkeye gözler dikilmişti. Başkan bu ülkenin yeni görevlere hazır duruma getirilmesini ve derhal "İstikrar"a kavuşturulmasını istiyordu.

Mc Gormick'e verilen görev buydu. Gerçi bu görev yeni bir görev değildi, batta Mc Gormick geç kalmakla bile suçlanmıştı. Ama bu kez saldırıları kolayca savuşturmuş ve değişikliğin yakın olduğunu onları inandırabilmişti.

Şimdi söylediklerini gerçekleştirmesi gerekiyordu.

Mc Gormick bürosuna döner dönmez yardımcısı Hemming's'i yanına çağırdı. Hemming's Mc Gormick'in Başkan'la birlikte toplantıda olduğunu biliyordu. Bir an toplantıda nele-rin konuşulduğunu sormak istedi, ama Mc Gormick'in kırmızılığını koruyan yanaklarına bakınca bu arzusundan vazgeçmek zorunda kaldı. Mc Gormick'in anlatacaklarını beklemeye koyuldu.

"— Orosu çocukları" diye söz başladı. Mc Gormick, "Kral'ın aklbetinden ötürü bizi suçluyorlar. Bizi suçlamak için fırsatı kaçırmadı. Neyse, şimdi bunları bırakalım. Bölgede dengenin yeniden kurulması için, küçük dostumuza yüklenmemiz, uzun süredir kıyamına getirmeye çalıştığımız işi bitirmemiz ve yönetimi değiştirmemiz gerekiyor."

— Anlıyorum Bay Mc Gormick, yönetim değiştikten sonra bu ülkeye nasıl bir rol yüklemek istediği de belli oldu mu?

— Ha, evet! bu da konuşuldu toplantıda. Herşeyden önce askerler bu ülkenin "müdahale birliği"nin üslenmesi için en uygun bölge olduğunu düşünüyorlar ve bölgeye bir birlik yerleştirmek konusunda da kararlılar. Başkan da aynı görüşte. Ancak kimse bu ülkede yönetim değişikliğinden sonra da bir "müdahale birliğinin üslenilebileceğini düşüncecek kadar hayalci değil. Gene de kimi üs kolaylıkları sağlayabileceğinizi biliyoruz. Bu bir. İkincisi bölgede bir "ılımlılar kuşağı" yaratmak istiyoruz ve din öğesini işin içine sokmakta yarar görüyoruz. Bunun için de yeni yönetimin ılımlı-dinci bir kimliğe bürünmesini sağlayacağız. Üçüncüsü gelince, tecrit olmuş bir başka dostumuzu teritten kurtarmak için yeni yönetimden yararlanacağız. Ve sonuncusu, yıllardır kongren olmuş bir sorunu çözeceğiz. İttifaktan ayrılış bir dostumuzu yeniden ittifaka almak için yeni yönetim onay vermesini sağlayacağız; biliyorsunuz bunu bir türlü sağlayamamıştık.

— Evet Bay Mc Gormick. Son bir soru sormak istiyorum. Bu operasyonda elbette en büyük görev bize düşecek. Ama, başkaları, örneğin Dişışleri, askerler ve bankalar desteklerini artıracaklar mı?

— Evet Hemming's, Başkan bu konuda gerekli talimatları verdi. Dişışleri Bakan Yardımcısı Jung

bu işte bize yardımcı olacak. Askerler de en tepedeki örgütleri vasıtasıyla kulise katılacaklar. Başkan da diğer müttefik ülkeleri de zorlayarak, herkesin bu dostumuza para bakımından yardım etmek için "IMF ile anlaşmak" koşulunu dikte ettirmesini söyleyecek.

— Anlaşıldı Bay Mc Gormick. Benden hemen işe koyulmamı istiyorsunuz, öyle mi?

— Derhal Hemming's derhal... bu işin beklemeye tahammüdü yok. İşin tertemiz biçimde halledilmesini istiyorum. Gördüğün gibi bize sağlanan olanaklar çok geniş. Bankalardan, generallerimize kadar herkes bize yardımcı olacak. Dolayısıyla işi tertemiz biçimde halledeceğiz; doğrudan operasyonlardan mümkün olduğunca kaçınacaksınız. Diğerleriyle uyumlu çalışmanızı istiyorum. Bu ülkedeki elçimizde de zorluk çıkarmayacağınız, onu güç durumda bırakmayacaksınız. Zaten biliyorsunuz, daha önce bizim örgütte çalışmıştı, dolayısıyla size gereken her türlü olanağı hazırlayacaktır.

Hemming's, Mc Gormick sözlerine başladığı zaman "gene her zamanki nutuklarından birini atacak" diye düşünüyordu. Ama Mc Gormick'in suratındaki ifadesi görünce onun bu kez olağanüstü ciddi olduğunu anladı ve daha dikkatli dinlemeye karar verdi. Mc Gormick sözlerini bitirince yerinden kalktı, "Herşey istediğiniz gibi olacak Bay Mc Gormick" dedi ve odayı terk etti.

Hemming's hemen işe koyuldu. Öncelikle gerekli bölümlerden yeni raporlar istedi. Sonra bu ülkeye ilişkin olarak birkaç yıl önce yazılmış "Nihai Rapor"u getirtti ve yeniden okumaya başladı.

"Nihai Rapor" ülkenin siyasi, ekonomik ve askeri manzarasını geniş bir biçimde yansıtır, ileriye yönelik kimi kestirimlerde bulunuyordu. Raporun temel vargısı, bu ülkede demokratik bir rejimin yürümesinin olanaksız olduğuydu. Demokratik gelişimden yarar sağlayanlar daima yurtseverler olmuştu. Gerçi ülkede demokratik rejim hiçbir zaman tam olarak ve uzun süreli uygulamaya sokulmamıştı, ama görece demokratik olan dönemlerde bile yurtseverlik duyguları kabarmış, bağımsızlık istemi yükselmışti. Sol bir-denbire ve "akıl almaz" bir gelişme göstermiş, işçi hareketinde, gerek siyasi bakımdan, gerekse sendikal mücadele açısından büyük bir kabarma görülmüşti. Bu gelişmelerden zararlı çıkan iki güç vardı. Bunlardan birincisi Hemming's'in ülkesi, diğeriysse ülkedeki iş çevreleri, özellikle büyük iş adamlarıydı. Sanayileşme ağır aksak sürüyordu. Tekelleşme olağanüstü boyutlara ulaşmış, ama gene de gelişkin ülkelerdekine kıyasla çok küçük ölçekte kalmıştı. Finansman ve pazar darlığı te-kelleri sarıyordu. Bir süre önce iç ve dış finans çevrelerinin girişi miyle ve kuşkusuz Hemming's'in örgütünün desteği ve çabalarıyla demokrasinin askıya alınması başarılmıştı. Ama bu dönem kısa sürmüştü, sol kesim "ara dönem"den güçlenerek çıkmıştı.

Hemming's'in örgütü ara dönemden çıkışta temel vargısını değiştirmemiş, tersine bu vargıya daha çok inanır olmuştu. Dersler çıkartmışlardı bu dönemden. En büyük yanlışlıkları yarım yamalak önlemlerle yetinmek zorunda kalmaktı. Anti-demokrasiyi iktidar yapmayı başarabilmişler, ancak başta kimi siyasi partiler olmak üzere, sendikalara, yığın örgütlerine fazla dokunmamışlardı. Dolayısıyla kimi demokratik odaklar hala, insanların karşısında "seçenek" olarak duruyordu. O zaman da, rapora göre, bütün demokratik rejimden pek "farklı" kalmıyordu.

Ara dönemden çıktığında iki ülke arasında ufak tefek gerginlikler de başgöstermiş, Hemming's'in ülkesi bu ülkeye göstermelik bir ambargo uygulamak zorunda bile kalmıştı. Bu da yeni

TERÖR NASIL KULLANILIR?"

sorunlar doğuruyordu. Baş destekçilerinden olan sağ partide de çekingenlikler başlamıştı. Us-telik bu partideki kimi politikacılar, ilerde başka kadrolarla değiştirilme korkusuyla olur olmaz di-kenlerini çıkarmaya başlamışlardı. İzledikleri ekonomik model de yanlışlıklarla doluydu. Bir "büyüme"dir tutturmuşlardı. Bunun nasıl sağla-nacağı pek belli değildi. Büyüme yetersiz kalıyor, ama işçilerin, ücretlilerin talep düzeylerinde sü-rekli artışlar görülmüyordu. Bu talepleri karşıla-makta çaresiz kalan sağ parti, Hemmings'in ülke-sinin tüylerini diken diken eden yollara başvuruy-or, sanayileşmek için onların en çok korktukla-rn ülkeye anlaşmalar yapıyordu. Sağ parti de bu-nun farkındaydı, farkında olmasına. Bu yüzden içindeki demokratik muhalefeti bastırmak için her yola başvurabileceklerini, batta neo-faşist partiyle bile işbirliği yapabileceklerini göstererek güven vermek istiyorlardı.

Raporun "Varş" başlığını taşıyan bölümünde şunlar yazılıyordu: "Bu ülkede demokrasinin askıya alınması zorunludur. Ancak yeni rejime "demok-ratik" bir görünüm vermek, bizim kampımızda da çıkabilecek kimi tartışmaları önlemek bakımın-dan zorunlu görülmektedir. Yeni rejim, görünürde demokratik olmalı, ama tüm alışagelmış demok-ratik hak ve özgürlüklerin özünü ortadan kaldırı-lmalıdır. Ekonomik yön de baştan sona değiştiril-meli, kapitalizm tüm kurallarıyla uygulamaya so-kulmalıdır. Değerler sistemi çok yönlü bir çabayla değiştirilmeli, kitlelere yeni değerler aşılanmalı, politikadan uzaklaşmaları sağlanmalıdır. Bu amaca ulaşmak için yepyeni bir yönetim, yepy-e-ni ve bize sıkı biçimde bağlı kadrolar gerekmektedir. "Bu amaca ulaşmanın yolu da raporda belir-tilmisti: "Ülkeyi siyasi ve ekonomik bakımdan tam bir çöküşe sürüklemek, ekonomiyi işlemez, ülkeyi yönetilemez duruma getirmek. Hedefle-nen iktidar odağı dışındaki tüm iktidar seçenek-lerini yıpratarak seçenek olmaktan çıkartmak, yıpranmayan tek güç olarak hedeflenen iktidar odağını bırakmak."

Bu amaca nasıl varılacaktır? Rapor bu konuda da geniş açıklamalar yapıyordu. Amaçları yalın olduğuna göre, yöntemlerinin de yalın olmasa ge-rekiyordu. İki yönetime bel bağlanıyordu. Bunlar-dan birincisi "terör", ikincisi ise "ekonomik ku-şatma" idi. Her iki yöntemi de başka ülkelerde denemişler ve başarı sağlandığını görmüşlerdi.

Rapor'un "terör" başlıklı bölü-münün girişinde şunlar yazılıyordu: "Siyasi bakımdan ülkenin yö-netilemez duruma getirilmesi, bireysel terör ve şiddet yöntemlerinin kullanılmasıyla mümkün-dür. İşsizliğin kol gezdiği, şiddet yöntemlerine geleneksel yatkinlik duyulan, insanların çoğu silahlı olan bu ülke, öngörülen yöntemin işletil-mesi bakımından bereketli bir topraktır. Yapılan incelemeler terör yönteminin yüzde yüzeye sını-ı vermediğini göstermişti. Gönüllü ya da gönül-süz, profesyonel ya da amatör yardımcıların, des-tek güçlerinin bulunması kolaydır. Toplum, diğer ülkelerde olduğu ölçüde, provokasyonlar konu-sunda deneyli değildir. Terör her yöntem kulla-nılarak turmandırılabilir ve toplumu terörün kur-banı olma korkusu sarabilir. Bir taraftan terör yükseltir, halkın terörün önlenmesi konusundaki talepleri yaygınlık kazanırken, iktidarların terörü ve anarşiyi engellemek için başarısızlıklarını vurgu-lanmalıdır. Her siyasi iktidarın terör karşısında yenilmesi sağlanmalıdır. Toplum terörden kurtul-mak için demokrasiden vazgeçecek ve bizim iste-diğimiz iktidarı benimseyecek duruma getirilemi-lidir. Mücadele siyasi cephede kazanıldıktan sonra iktidarı en değiştirilmesini sağlamak işten bile değildir."

Raporun "Terörün Gerçekleştirilmesi Konu-sunda Yöntemler" başlıklı bölümünde ise şu ara-başlıklar görülmüyordu:

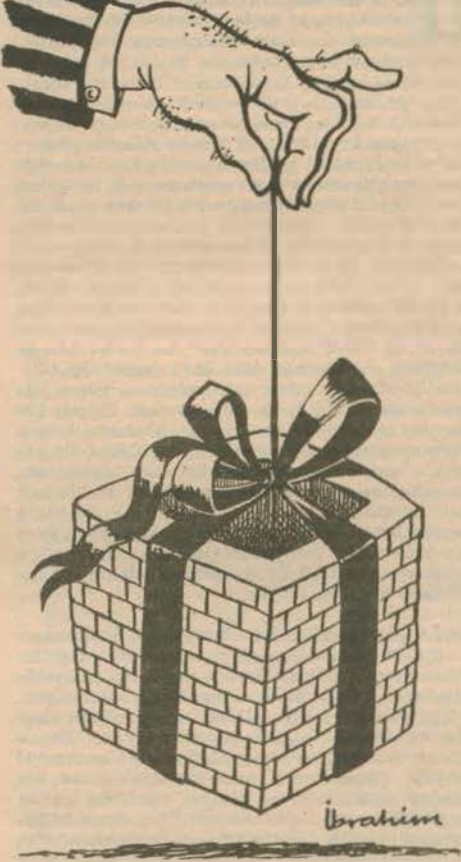
i. Terörün ~~terörün~~ kendi dinamizmine kavuşmasını sağlamak. Başlangıçta gereken ivme-yi vermek, bu ivmenin kendiliğinden bir turmanış kazanmasını yönlendirmek.

ii. Toplumda, mezhep, ırk, etnik köken vb. nedenlerle varolan geleneksel çelişki ve çatış-maların körüklemek, çatışmanın bireysel terör yön-temlerinin kullanıldığı biçimlere bürünmesini sağ-lamak.

iii. Silahlanmayı teşvik etmek; herkesi silah sa-hibi olmaya özendirerek; silahları uygun araçlar-la ülkeye sokmak.

iv. Terörün toplumun her kesimini etkileme-sini sağlamak için, her kesimden uygun hedefler bulmak ve suikastler düzenlemek. Toplumsal pa-nik ortamını yaygınlaştırmak.

Karikatür: İBRAHİM KELEŞ

v. Sağ militanların yetiştirilmesi için doğrudan ya da dolaylı yollarla yardımcı olmak. Bu militan-lara "devletin yardımcısı" statüsü kazandırmak.

vi. Solu güçsüz olduğu terör alanına sürük-le-mek; bunun için provokasyonlar düzenlemek. Bi-reysel terör yönteminin dışında kalmak isteyenie-rin saygınlığını saldırmak.

vii. Öğrenimi engellemek, devlet dairelerini ça-tıştırmak alanı haline getirmek.

Raporun bu bölümünde her bir madde ayrıntılı olarak ele alınıyordu. Daha sonra da "Yardımcı Güçler" başlığı altında, bu planın uygulamaya so-kulması için hangi güçlerden yararlanılabileceği ir-deleniyordu. Bu bölümdeki gizli servisin, ülke içinde neo-faşist bir partinin, para-militer bir ör-gütün, kimi iş adamlarının yer aldığı dünyasının

yüksek düzeyde kimi politikacı ve memurların adı geçiyordu. "Siyasi Destek" başlıklı bölümde de, gerek el altından, gerekse diplomatik kanallardan yürütülecek destek ve kulis çalışmaları ele alın-maktaydı.

Rapor "Ekonomi" başlıklı bölümle devam edi-yor, onu "Amaçlanan Rejim" başlıklı bölüm izli-yordu. Her bakımdan mükemmel bir rapordu; büyük bir titizlikle hazırlanmış, her olasılık hesa-ba katılmıştı. Hemmings raporun ne kadar gerçek-çi olduğunu düşünürken eteki gazete kupürlerini karıştırmayı ihmal etmedi. Evet, gazete haberle-rinde de görüldüğü gibi, ülke bir kan gölüne dö-nüşmüş, gerçekten de her iktidar terör karşısında çaresiz kalmıştı. Hemmings örgütüne bir kez daha hayranlık duydu.

Toplantı odasında beş kişiydiler: Hemmings, Bölge Direktörü Harris, Operasyonlar Bölü-mü'nden Cuning, Ekonomi Bölümünden Hills. Toplantının önemi dolayısıyla ülke-deki örgüt istasyon şefi Henderson da toplantıya davet edilmişti.

Hemmings, "hepiniz raporlarınızda elmanın olgunlaştığını, ama olgunlaşma düzeyinin de he-nüz yeterli olmadığını söylüyorsunuz. Şimdi öze-rillerinizi yapın, işbölümümüzü gerçekleştirelim." dedi. Bunları söyledikten sonra ilk sözü Hender-son'a verdi.

— Terör şu anda hiçbir iktidarın kolay kolay başedemeyeceği boyutlardadır. Ama yaptığınız araştırmalar, halkın demokrasiden vazgeçmesi için bu yapıları yeterli olmadığını gösteriyor. Daha fazlasına ve yeni yöntemlere gereksinim var.

Kimi araştırmalar yaptık. Elde ettiğimiz bul-gulara göre mezhep çatışmalarını kıskırtabiliriz, kitleleş katliamlar düzeyine ulaştırabiliriz. Kıskırt malara açık alanları saptamak için ajanlarımıza görev verdik. Hepsi de değerli raporlarla döndüler. Bu arada ne yazık ki, elçilikte memur olarak görünen bir ajanımızdan kuşkuyla ilgili ve adımı-mızı geri çekmek zorunda kaldık. Ama ortada he-nüz korkacak durum yok. Eğer "Operasyonlar Bölümü" de onaylarsa çalışmalara hemen başla-yabiliriz.

Hemmings Cuning'e baktı. Cuning başıyla onayladığını belirten bir hareket yaptı ve söze gir-di.

— Onaylıyorum. Önce şunu söylemek isterim. Araştırma yapan elçilik görevlisinin ülkeyi terket-mesi operasyonlar için ciddi bir risktir. Şimdiye kadar hiç böyle bir felsemiz olmamıştı. Ama bu riskin göze alınabileceğini düşünüyorum. Bundan bir süre önce büyük bir mitinge ateş açılması ve panik yaratılması için para-militer bir örgüte yar-dımcı olmuştuk. O operasyondan sonra para-militer örgütün bu işin içinde olduğuna ilişkin yaygın haberler çıkmıştı; ama paçayı sıyırtmayı başardık. Henderson kısa zamanda çatışmayı "kol içi" bir çatışma olarak göstermeyi becerirdi. Aynı şekilde, Devlet Başkanı'nın bir suikasta kur-ban edilmesi eyleminin içinde de yer aldık; bu eylem de başarısız oldu, ama biz gene kendimizi kurtarabildik. Henderson biraz daha dikkatli ol-malıdır.

Henderson başıyla onayladığını belirtti. Cun-ing sözlerine devam etti.

— Seçilmiş hedeflere suikastleri daha ünlü kişi-lere doğru turmandırmakta yarar var. Örneğin neden ünlü yargıçlar, askerler, gazeteciler, sendi-kacılar ve bilim adamları vurulmasın? Neo-faşist örgüt bu yönde kıskırtılabilir; onlar zaten dün-den hazır. Ayrıca bizim kontrolümüzde olan küçük bir aşırı sol görünümüne örgütü de işin içine katabiliriz ve karşı eylemler düzenleyebiliriz.

Henderson bu noktada söze karşı. Biraz önce kendisini falso yapmakla suçlayan Cuning'e kar-şı bir kozelde ettiğine inanıyordu.

— Bu sol görünümli örgütten vazgeçsek derim. Adamların yerel polis örgütünün yayınladığı gizli bir bülte de bu örgütten söz ederken, bizim kontrolümüzde olduğunun yazıldığını görmüşler.

Hemming's canının sıkıldığını belirten bir davranışla söze karıştı.

— Bu tür ufak sorunları toplantılara getirmeyin. Şunu bilin yeter. Arkamızda iz bırakırsanız bu örgütü hepimize dar ederim. Evet, ileri operasyonlara geçmek onaylanmıştır. Şimdi Ekonomi konusuna geçiyoruz.

Hills bu anı bekliyordu. Uzun uzun ekonomik kuşatma önlemleriyle ülkedeki sol iktidarın nasıl alaşağı edileceğini anlattı. IMF bu iş için hazır. Yerli iş adamlarıyla yakında toplantılar yapılacaktı. Onlar zaten bu işe dünden razıydılar. Kısılan kredi muslukları, başgösteren bir karaborsa kısa zamanda iktidarın defterini dürecekti. Hills'e göre, ondan sonra iktidar olacak sağ partinin de bir şansı yoktu. Belki karaborsayı önleyebilirdi, ama kredi musluklarını açmakta zorlanacaktı. O zaman onların IMF'nin öngördüğü "paket'i kabul etmesini sağlamak mümkün olabilirdi. Kabul etmesine ederdiler, ama bu önlemler hiçbir zaman uygulanmayınca, iş adamlarının huzursuzluğu artacak, kapılar otoriter bir yönetime doğru açılacaktı. Halkı ikna etmek için tek bir cümle söylemek yeterli olacaktı: "Başka seçeneğin yok! Yoksa anarşi mi istiyorsunuz?"

Hemming's Harris'e bakarak, "Nasıl bir geçiş planlıyorsunuz?" diye sordu.

— "Yumuşak Geçiş" diyorum buna ben, "diye yanıtladı Harris. "Otoriter yönetim, tüm diğer iktidar seçenekleri iflas ettikten, yani mücadele siyasi bakımdan kazandıktan sonra iktidarı ele alacak. İlk anda "sağa da sola da karşıyım, anarşiyi önlemek üzere geldim. Onedikten sonra gideceğim" diyecek. Bu bir zorunluluk. Herhalde, günde on-onbeş kişinin öldüğü bir ülkede iç savaşa yöneltmek adanmış bir yönetimin iş başına gelmesini beklemezsiniz. İç savaş bir felaket olur; oysa bu yönetimi herkes coşkuya karşılayacak. Zamanla beklentiler sona erecek, ama biz bu arada rejimi yeniden istediğimizde göre oturtmuş olacağız. Yepyeni bir ekonomik modeli kuracağız. Yepyeni siyasi kadroları yaratacağız. Öyle şeyler yapacağız ki, ortamı kontrolü olarak liberalleştirdiğimizde, ılımlı sol partiler bile onları değiştirmeye cesaretini kolay kolay kendilerinde bulamayacaklar. Dışı yumuşak, içi sert olan bir geçiş.

Cunning söz istedi.

— Bu plan eldeki yardımcı örgütlerden kimilerinin, örneğin neo-faşist örgütü harcamamızı gerektiriyor. Baştan beri hesabımızda bu nokta ağırlık taşıyordu. Bu maceracı herifler ilerde bizim başımızı belaya sokabilecek girişimlerde de bulunabilirlerdi. Dolayısıyla onları harcamak, ama gene de el altında bulundurmamak zorundayız. İlde bize yeniden yardımcı olabilirler. Bu arada şöyle bir öneri yapmak istiyorum. Acaba otoriter yönetimin iktidara el koymasından önce kısa bir "geçiş dönemi" yaşıyabilir miyiz? Solun önde gelen bir-kiki'nin kişisini duvarın dibine dizilmiş bir halde, onların bekler görmek çok güzel olurdu. İlk ağızda bunu gerçekleştirebilir, sonra bunu gerçekleştirenleri orospu çocuğu ilan ederek temizler, "Yumuşak geçiş" i sağlayabilirdik.

Harris bu sözlerle güldü.

— Cunning gene operasyon adamı olduğunu kanıtıyor. Böyle birşey elbette güzel olurdu. Bu olasılığı da ciddi biçimde hesaba kattık. Ancak risk katışı çok yüksek olduğu için vazgeçtik. Kes'atme bir yol'varken işi fazla dolambaçlı hâle getirmemek gerek.

"Daha fazla uzatmayın!" diyerek araya girdi Hemming's, "Bu plan onaylanmıştır. Şimdi iş bölümüne geçelim."

Yönetim değişikliğini Mc Gormick evinde öğrenmişti. Ajanslar, radyolar, televizyonlar aralıksız olarak haberi veriyorlardı. Gerçi Mc Gormick yönetim değişikliğinin gününü bile biliyordu. Başkan'ın verdiği bir resepsiyonda yönetimi devralacak grubun üçüncü adamıyla bizzat Mc Gormick görüşmüştü. Ama gene de haberi ajanslardan, radyolardan öğrenmenin keyfi bir başka oluyordu. Bir piro yaktı, keyifle içkisini yudumladı. Yarı çocukları kutlayabilir, onlara planın ikinci aşamasına geçmelerini söyleyebilirdi...

Sivil Toplumcuların Örgütlenme Anlayışları ve Demokrasi

Cem Gönenç

"...Sivil toplumcular, derneklerin baskı grubu olmasını istediklerini belirtiyorlar. Bu iyi niyetli olduklarını gösteriyor. Böylesi bir iktidarın bilimsel olduğunu söylemek ise güç. Zira her tür kurumsallaşmaya karşı çıkmak demokrasi mücadelesini, 'demokrasi meşalesi'ne dönüştürür. Baskı grubu olabilmeyi engeller, olsa olsa dağılıklık sonucu 'baskılanan grup' olmaya yolaçar..."

Ülkemiz 12 Eylül'den sonra içine itildiği sessizlik ortamından, özellikle son bir yıl içinde aیلkinmeye başladı. Hemen her kesimde ülkenin sorunları tartışılmaya başlanıyor. Tartışmaların odak noktası ise, doğal olarak, demokrasi sorunu oluştuyor. Bu arada geçtiğimiz yılın hareketli geçiren kesimlerden biri, "Gençlik Yılı"nın yirminin üzerinde dernek başvurusu yaparak (ve bazı okullarda etkinlik göstermeye başlayarak) kutlayan öğrenciler oldu. Öğrenci gençlik arasında şu anda en çok tartışılan konu, çeşitli yönleriyle öğrenci dernekleri; ulusal öğrenci birliği, demokratik merkezîyetçilik, derneklerin işlevleri vb. Bir yıldır dernek çalışmalarını yürüten öğrenciler "demokratik merkezîyetçilik", "aktif ve yaygın katılım", "ulusal öğrenci birliği hedefi" gibi can alıcı konularda genellikle görüş birliği içinde. "Alternatif hareket yanlıları" ve "Sivil toplumcular" ise bu konularda derneğin sayılarında daha önce değindiğimiz gibi şimdiye kadar dernek çalışmalarını yürüten öğrencilerden daha farklı düşünüyorlar. Her iki kesim de, aralarında ton farkları olmasına karşın "taban demokrasisi" tezinde birleşiyorlar. Bu yazıda, "sivil toplumcular" üzerindeki durulacak. Ancak geçerken belirtmek gerekiyor ki, "taban demokrasisi"nin savunulması, ülkedeki hareketlenmeye paralel olarak ortaya çıkan yeni bir olgu değil. Tam tersine, ülkede durgunluğun egemen olduğu 12 Eylül sonrası günlerde ileri sürülmeye başlanan bir tez.

Sivil toplumcular ve demokratik kitle örgütleri

Sivil toplumcuların demokratik kitle örgütlerinde karşı çıktıkları başlıca nokta "demokratik merkezîyetçilik" ilkesi. Demokratik merkezîyetçiliğe yöneltilen itiraz, DİSK ile ilgili olarak yazılan şu cümlede açık seçik gözleniyor: "Örnek olarak bu sendikal anlayışta egemen olan merkezî yapı, 'demokratik merkezîyetçilik' ilkesi, katılımın daraltılması ve yer yer metinlerin sınımsız devletçilik vb. gösterilebilir."¹ Demokratik merkezîyetçilik ilkesine karşı çıkmalarının nedeni ise, toplumdaki "geleneksel yöneten/yönetilen" ya da daha hoşlandıkları bir deyimle "güden/güdülen ilişkisi"ne karşı olmaları. Böylece, her türlü yönetim kurulu da (kimlerden ve ne şekilde olursa olsun) reddetmektedirler: "Yönetim kurulunun nasıl kararlar alacağına değil, yönetim kurulu diye bir kurulun karar almasına önem veriyoruz."² Onlara göre, yöneticilerin olduğu yerde kitlelerin karar alma süreçlerine katılmaları olanaksızdır. Bu nedenle yönetim kurulu tüm yetkilerini genel kurula devretmeli, karar almak gerektiği zaman genel kurul toplanmalı, ayrıca çalışma grupları da özerk olmalıdır.

Bu görüşlerin tartışılmasına geçmeden önce sivil toplumcuların toplumsal yaşama nasıl baktıklarını görmek gerekiyor. Çünkü bu yapılmazsa, demokratik kitle örgütlerini yönelik olarak ileri sürülen savları anlamak olanaksızlaşıyor. Böyle

bir durum da sürdürülen tartışmaların bir kördüğüne dönmeye yol açabilir.

Sivil toplum ve devlet

Sivil toplum kavramı ile kez Aydınlanma Çağ'ında Locke ve Rousseau tarafından kullanılmış. Anlatmak istediği ise burjuvaların ve burjuvalara ait çeşitli kuruluşların (loncalar gibi) oluşturduğu topluluk. Bu toplumun karşısında ise feodal devlet var. Aynı terim Hegel ve bir ara Marks tarafından da kullanılmış. Ancak Marks sivil toplumdan "toplumun maddi varlık koşullarını" diğer bir deyişle iktisadi ilişkilerin bütünü anlamış. Daha sonraları ise Marks yeterince açık-seçik olmayan bu terimin yerine bütünüyle bilimsel kavramlar koymuştur. Bu kısa bilgilerden sonra, yine sivil toplumcuların mantık yürütmesine dönelim.

Onlara göre, bugün kullandıkları anlamıyla, kamunun karşısında özel kesimin tümünü kapsayıp, bireylerin kişisel ihtiyaçlarını, aileyi, dernekleri, hukuku, fikirleri, din, felsefe ve ahlaki sineşinde taşıyan "sivil toplum" özgürlüğü, bunun karşısında yer alan devlet ise baskıcı simgelemektedir. Yani sosyal yaşamda bir yöneten/yönetilen (ya da güden/güdülen) ilişkisi vardır. Batı toplumlarında bu ilişkideki denge yönetilenler (yani sivil toplum) lehinedir çünkü burada kapitalizm serbestçe gelişmiştir; "Piyasa toplumunun refakatinde vücut bulan sivil-toplumun en gelişmiş şekliyle kapitalizmin anavatanı olan Batı toplumlarında yeşermiş olmasına, Batı-dışı toplumlarda ise onun olsa olsa nüve halinde bulunmasına ve toplumsal dokuya nüfuz edememesine de şaşmamalıydı."³ Böylece, Doğuda sivil toplum gelişmemiş, herşey devlet tepeden belirlemiştir. Yani "yöneten/yönetilen" ilişkisi Doğuda daha belirgindir. "Sivil-toplum"un ve bu arada sınıfların üzerinde olan devlet, bütün kötülüklerin kaynağıdır. Yapılması gereken iş ise "... yaşamın her alanında, her kurumda (fabrika, okul, aile vb.) hiçbirini diğeri üstün tutmadan yürütülecek, yaşamı kurumlara ve kurumlaşmaya karşı savunmaya çalışacak deneyler bütünü"nü⁴ yaşama geçirmek. Çünkü, "Kapitalist toplum gerçekliğini ayakta tutan şey ne özel mülkiyet ve ne de baskı ve ideolojik aygıtlardır, Kapitalizm'in gücü, direnci ve bir ilişkiler ve değerler sistemi olarak kendini yeniden üretebilme özelliğinin kaynağı, sivil toplumun örgütsel anatomisinde aranmalıdır."⁵ Yani, kapitalist toplumun ayakta kalmasını sağlayan şey esas olarak sivil toplumun bir parçasını oluşturan çeşitli örgütlerdeki yöneten/yönetilen ayrımıdır. Kapitalist toplumun aslıp' yerine, hedef olarak saptanan "Şebölümünü, kafa-kol emeği ilişkisini, yönetim mekanizmalarını, yöneten/yönetilen ayrımını, geleneksel kalıpları, eşitsizliği, "6 ortadan kaldıracak olan topluma "kesinti" siz bir süreçte."⁷ varlacaktır. Bu süreçte en/tek önemli rolü oynayacak olan, "faaliyet biçimleri, örgüt yapıları, hedefte uyarl olmak, onu yansıtmak zorunda"dır.⁸

Sivil toplumcuların mantık yürütmesi özette ve kabaca böyle. Şimdi de gerçek yaşamın nasıl yürüdüğüne bir bakalım.

Tarış ve ekonomi

Herşeyden önce belirtmek gerekir ki, demokrasi ile devlet birbirine karşı şeyler değil. Sınıflardan bağımsız hiç değil. Devlet tarih sahnesine ilk kez sınıfların ortaya çıkması ve bir sınıfın (köle sâbiplerinin) diğer bir sınıfı (köleleri) baskı altına alabilmesi için çıkıyor. Demokrasi de bir devlet biçimi olarak (diğer bir deyişle yönetenler ve yönetilenler, daha doğrusu hem ezenlerin kendi aralarındaki hem de ezenlerle ezilenler arasındaki belirli bir ilişki biçimi olarak) Antik Çağ Yunanistan'ında doğuyor. Bu demokrasi, bir "plebisit demokrasisi" ya da doğrudan demokrasi idi. Temsili kurumlar yoktu. Hem de sivil toplumcuların benüz tarih sahnesine çıkmadıkları bir dönemde!

Ancak bu demokrasi, "halk iktidarı" anlamına gelmesine karşın, uzlaşmaz sınıflara bölünmüş Yunan toplumunda uzlaşmaz çelişkileri içinde barındırıyordu; demokratik haklardan ancak köle sahipleri yararlanabiliyor, yabancılar, kadınlar ve köleler bu haklardan yararlanamıyordu. Kısacası, "taban demokrasisi" olarak güdülen ilişkiyi "ni ortadan kaldırıyordu. Burada önemli olan, bu ilişkiyi belirleyen sınıfsal öz"dür.

Antik Çağ Yunanistan'ından sonra demokrasi tarih sahnesinden yaklaşık 2000 yıllık bir süre için siliniyor ve burjuva devrimleri ile birlikte tekrar sahneye giriyordu.

Köylülerin (serflerin) toprağa ve toprak araçlığıyla da feodal beylere bağımlı olduğu feodal düzende, sermaye birikimi sonucu, şehirlerde de (bourglarda) kapitalist jiretim tarzı ve burjuvalar ortaya çıkıyordu. Kapitalizmin gittikçe gelişmesi sonucu, bu yeni jiretim biçimi, eski jiretim ilişkileri ve ona karşılık gelen üstyapı (devlet, hukuk, ideoloji, din vb.) ile çatışmaya giriyordu; çünkü kapitalist atölyeler geliştikçe daha çok işgücüne gereksinime duyuyor, oysa ki işgücü kırsal kesimden toprağa bağılı olarak duruyordu. Ayrıca feodal devlet (merkezi monarşiler) tarafından konulan gümrük duvarları, elinde çok miktarda toprak bulunduran ve feodal sistemin bir bütünleyicisi olan kilise, mülkiyet hukuku vb. de burjuvazinin (yani sivil toplumun) gelişmesine engel oluştuyordu. Bu dönemde, burjuva demokratik devrimlerinin dışımsel temelini aldığı Locke, Rousseau gibi düşünürlerin neden "sivil toplum" ve devlet kavramlarını birbirinin karşısına koydukları rahatlıkla anlaşılmaktadır. Ancak, burjuva devrimleriyle birlikte devlet aygıtı feodalilerin ellerinden alınıyor ve burjuvazinin eline geçiyordu. İdeoloji, hukuk vb. de burjuvazinin çıkarlarına uygun hale getiriliyordu. Böylece "sivil toplum" kavramı anlamazlaşıyordu, çünkü, artık "sivil toplum" (ya da burjuvaziye) uygun düşen bir devlet ortaya çıkıyordu. Üstelik bu devlet de olduğu gibi kalmamış, ekonomik yapının gelişmesiyle birlikte gelişmiştir. Bu gelişmenin izlenmesi, bugün Batı'da (bizce aynı zamanda da "Doğu'da) "sivil toplum"un ne durumda olduğunu anlamak açısından önemlidir.

Kapitalizmin 18. ve 19. yüzyıldaki serbest rekabetçi (herhalde "piyasa toplumu" kavramı ile anılatılmak istenen budur) döneminde, kapitalistler tek tek işletmeciler şeklinde oldukları ve ekonominin bireyci, rekabetçi ve merkezi kontrolden yoksun olduğu için, demokrasi burjuvazinin çeşitli kesimleri (büyük, orta ve küçük burjuvazi, ticaret, sanayi, finans ve tarım burjuvazisi) arasındaki güç dengelerini yaratmak için elverişliydi. Oysa ki 19. yüzyılın son çeyreğinde "eski" kapitalizmde büyük dönüşümler meydana geliyordu; modern tekniklerin gittikçe artan şekilde kullanılmasıyla, özellikle bazı sanayi kesimlerinde üretim aşırı şekilde yoğunlaşıyor ve bu yoğunlaşma sonucunda devleşen işletmelerden yirmi-otuz kadarının birleşmesiyle tekeller ortaya çıkıyordu. "Yeni" kapitalizmde bankalar da yeni bir rol üstleniyor, "mütevazı araçlar olmaktan çıkıp, belli bir ülkenin ya da birçok ülkenin hammadde kaynaklarının ve üretim araçlarının çoğunu, kapitalistlerin ve küçük patronların para-sermayelerinin hemen hemen tamamını emirlerinde bulunduran muazzam tekeller haline" geliyorlardı. Sanayi sermayesine dönüşen bu banka sermayesi,

yani mali-sermaye (finans-kapital) tüm ekonominin büyük kısmını denetler hale geliyor, kısacası bir "mali-oligarşi egemenliği" ortaya çıkıyordu. Tekelci kapitalizm, uluslararası ekonomi alanında da değişmelere yol açıyor, serbest rekabetçi dönemde belirleyici olan meta ihracı yerini sermaye ihracına bırakıyordu. Bunun bir nedeni dev boyutlara ulaşan üretime ulusal pazarın dar gelmesiye, diğer bir nedeni de serbest rekabetçi dönemde sermayenin az, hammadde ve işgücünün ucuz olması, kısaca kıtın yüksek olmasıydı. Emperyalizme bağımlı olarak "gelişen" bazı Doğu ülkelerinde "piyasa toplumu"nun gelişmemesinin nedenlerinden biri de bu olgudur.

Kapitalizmin ekonomik yapısındaki bu gelişmeler, bu yazıda konumuz olan devlette ve "genel-eksel yöneten/yönetilen ilişkisi"nde de değişikliklere yol açıyordu. Eski "sivil toplum"la yani artık tekelleşmiş burjuvaziye devlet aygıtı kaynaşveriyordu. Daha 1905 yılında Alman iktisatçı Otto Jeldels şöyle yazıyordu: "Denetim kurullarındaki sandalyeler, ünlü kişilere ve devlet makamlarıyla ilişkileri önemli ölçüde kolaylaştırabilecek (!) eski memurlara rahatça sunulmaktadır." "Büyük bir bankanın denetim kurulunda, genellikle bir parlamenta üyesi ya da Berlin belediyesinden bir üye bulunur." Böylelikle devlet, kendisiyle bütünleşmiş tekeller yararına, ekonomiye de doğrudan müdahale etmeye başlamıştır; tekellerin azamî kâr ilişkilerine uygun olarak işçi ücretleri düşük tutulmakta, işgünü uzatılmakta, güçler dengesi uygun olduğunda sendikal haklar tümüyle rafa kaldırılmakta, ekonomi askerleştirilmekte vb. uygulamalarla tüm ekonomi yönlendirilmektedir. Bunun en güzel örneği, büyük silah tekelleri yararına uygulamaya konulan "Yıldız Savaşları" projesidir. Devletin yeni işlevlerine uygun olarak iç ve dış politikada da gericileşme eğilimi artar. Ekonomik yapıdaki tekelleşmeye uygun olarak üst yapıda da tekelleşme ortaya çıkar. Eski burjuva demokrasilerinde geçerli olan "Kuvvetler ayrılığı"nın (yargı, yasama ve yürütmenin ayrı ellerde toplanıp birbirini denetlemesi) ve yasanın (yani parlamentonun) yürütmeye istikrarlılığının yerini, yürütme gücünün yoğunlaştırılması alır; hükümet ve cumhurbaşkanı olağanüstü yetkilerle donatılır, parlamentonun yetkileri olabildiğince kısıtlanır, kanunların yerini "kanun gücünde kararname"ler alır vb., Kısacası, "demos"suz (halksız) demokrasiye, parlamentosuz parlamenterizm eşlik etmiş olmaktadır.¹⁹

Tarihe bu kısa bakıştan da rahatlıkla görülebileceği gibi ne demokrasi sorununun ne de bir bütün olarak düzen sorununu "klasik bir yöneten/yönetilen ilişkisine" dayanarak açıklamak olanaklı değil. Zaman ve mekan boyutunu gözönüne almayan böylece bir bakış açısı, en hafifinden bilimle dalga geçmek ve bulutların üzerinde dolaşmak anlamına geliyor. "Kapitalist toplum gerçekliğini ayakta tutan şey ne özel mülkiyet ve ne de baskı ve ideolojik aygıtlar"sa, bu da burjuvazinin boşuna zahmete girdiği anlamına geliyor!!

Bu arada, Batıda "sivil toplum"un (aslında demokratik hak ve özgürlükler kelimesini kullanmak daha yerinde olacak) daha fazla gelişmesinin nedenini "piyasa toplumu" ile açıklamaya çalışmak ise yıllardır demokrasi mücadelesine veren işçi ve emekçilere haksızlık olacak. Gerçekten de batıda burjuva demokrasilerinin "gelişimi" sancılı olmuştur. Daha 18. yüzyılda burjuva devrimlerinin en demokratiklerinden biri olarak bilinen 1789-93 Fransız İhtilali'nin sonucunda, bugüne değin kapitalist ülkelerde kabul edilmiş bulunan anayasaların en demokratik ilan edilmiş ama bir süre sonra "özel mülkiyet hakkı" dışındaki demokratik haklar "unutulmuşlardır". Bunları "hatırlatma" görevi ise 1848'de Paris sokaklarında barikatları kuran emekçilere düşmüştür. Demokratik haklar için savaşım o günlerden beri sürgelemiştir ve bala da, demokrasinin tepesinde "Demoklesin kılıcı" gibi sallanan tekellere karşı, demokrasi yanlısı tüm güçlerin demokratik merkeziyetçilik ilişkisiyle yönetilen çeşitli örgütler aracılığıyla sürmektedir. Kuşku yok ki, "her türlü kurumsallaşmaya karşı çıkış" bu örgütlerin etkisini yok edecek ve ençok, kendi rızasıyla (ya da sivil toplumcuların önerileriyle) kendi kurumlarından vazgeçmeyecek olan tekelleri sevindirecektir.

Yeni bir tür demokrasi mi?

"Taban demokrasisi" tartışmasında ilginç olan

noktalardan biri de, bu demokrasi "anlayışı"nın "yeni bir demokrasi" olarak tanımlanmasıdır. Daha önce, bu demokrasi anlayışının en azından bazı unsurlarının Antik Çağ'da bulunduğunu görmüştük. Ayrıca, "taban demokrasisi", "her türlü otoritenin yansılığı", "hedefe aracın uygunluğu" gibi tartışmaların da yeni olmadığını belirtmek gerek. Geçtiğimiz yüzyıl içinde, anarşizmin (kelimeyi felsefi anlamıyla kullanıyoruz) babası sayılan Proudhon, siyasi anlamda federalist, ekonomik ve toplumsal planda katılımcı olacağını tasarladığı hayaliideki düzene ulaşabilmesi için, otorite ilkesinin yerine, sözleşme ilkesini getirmeyi savunuyordu; ona göre sözleşme, "eşit ve hür varlıkların benimseyebileceği tek ahlaki ilişki" idi. Proudhon'dan başka Bakunin ve diğer anarşistler de, devlet, toplum ve demokrasinin farklı kökenlerden geldiklerini savunuyor, her türlü kurumsallaşmaya ve yöneten/yönetilen ilişkisine karşı çıkıyor, tarihsel şartlar ne olursa olsun devletin ortadan kaldırılması ve böylelikle de özenlen düzene ulaşılmasını öneriyorlardı.

Anarşistlerin karşısında, disiplinli ve örgütlü hareketi savunanlar ise, "hedefle" "aracın" özdeşleştirmesini, "sapla samanı karıştırmak" olarak değerlendirmiyorlardı. Onlara göre, ileriye giden yol üzerinde berseyden önce nesnel engeller vardı. Varolan sistemin siirditilmesinde çıkarı olan kesimler ellerindeki her türlü olanakla hem de tüm bir tarihsel dönem boyunca bu yolun üzerine dikileceklerdi. Bu nedenle gelişim düve kesintisiz bir çizgi izleyemezdi. Ayrıca, özel etkenler, yani insanların "alışkanlıklar"ı da dikkate alınmalıydı. Yeni toplumsal yapı, gökten zembille inen insanlarla değil, "astan üste bağımlılığın, denetimden, müfettiş ve muhasebecilerden vazgeçmeyecek olan bu günlük insanlarla" kurulacaktı. Bu nedenle, "bütün idare makinesinden, bütün devlet kademelerinden bir anda vazgeçmek" ütopyacılıktı. Bir geçiş süreci içinde, temsili kurumlar kaldırılmayacak ancak hem yasama hem de yürütme görevi ni birarada götüren "hareketli" kurumlar haline gelecektirdi. Ayrıca temsilciler istenildiği anda geri çekilebilecekti. Uzunca bir tarihsel dönem sonunda ise bu tür kurumlar da (aynı zamanda demokrasi de) yok olacaktı. Kısacası, anarşizmin karşısında yer alanlar, yöneten/ yönetilen ilişkisini bir anda ortadan kaldırmayı değil, bu ilişkinin içeriğini ve kurumlarını değiştirmeyi savunuyorlardı.

Demokrasi mücadelesi mi, demokrasi meşgalesi mi?

"Sivil toplumcu"ların demokratik kitle örgütlerindeki kurumsallaşmaya karşı çıkmalarına yol açan dünya görüşlerine kısaca göz attıktan sonra yine öğrenci derneklerine dönelim.

Sivil toplumcular, demoklerin baskı grubu olmasını istediklerini belirtiyorlar. Bu ise en azından iyi niyetli olduklarını gösteriyor. Ancak unutmamak gerekir ki "cehenneme giden yol iyi niyet taşlarıyla döşelidir". Tabii ki iyiniyet bilimsel (en azından gerçekçi) bir bakış açısıyla desteklenmiyorsa. Böylece bir iyiniyetin bilimsel olduğunu söylemek ise güç. Zira, her tür kurumsallaşmaya karşı çıkmak demokrasi mücadelesini demokrasi meşgalesine dönüştürür; baskı grubu olabilmeyi engeller, olsa olsa dağılıklılık sonucu "baskılanan grup" olmaya yol açar. Yetkili ağzardan "tektör vesayeti" isteminin sık sık dile getirildiği şu günlerde, arzu edilense bu olmasa gerek...

Not: Demokrati merkeziyetçilik ilişkisiyle ilgili bilgi için YARIN'ın Ocak sayısında çıkan, Selim Demirci'nin "Demokrasi ve Katılım" başlıklı yazısına başvurulabilir.

1. Fahir Aral, Devlet, demokrasi ve sivil toplum, Yeni Gündem demokrasi ekleri (5), s. 33
2. Murat Pakar, Kollarda demokrasi, ornekları "içyüz" ve alternatif İktisat, Gençlik ve Toplum, sayı 9, s.18
3. Nur Vergin, Demokrasi ve sivil toplum, Yeni Gündem demokrasi ekleri (5), s. 37
4. Kürşat Bumin, Sivil Toplum ve Devlet, Yazko 1981, s.112
5. Murat Pakar, a.g.m., s. 18
6. " " a.g.m., s.17
7. " " a.g.m., s.18
8. " " a.g.m., s.18
9. Sever Tanilli, Devlet ve Demokrasi, Say yayınları, s.332.

* Aslında böyle bir istem net olarak dile getirilmiş değildir.

AHMET ABAKAY □ Türkiye'de 80-90 bin tutuklu ve hükümlü var. Bunların çok büyük bölümü siyasi tutuklu konumunda. Bu, kuşkusuz Türkiye için önemli bir sorun. Bu sorunu ilkiye, üçe katlayan bir başka sorun ise, giderek yaygınlaşan ve her geçen gün yeni örneklerle ortaya çıkan işkence olayları. Özellikle, son bir-iki aydır işkence konusu Türkiye kamuoyunun, hatta dış kamuoyunun gündeminden düşmedi.

Başbakan ve diğer devlet yöneticileri işkence ve işkence sonucu meydana gelen ölüm olaylarından somut örnekler verilince, bunun üzerine ciddi olarak gidecekleri yerine, "bu iddialar yurt dışındaki yıkıcı-kışkırtıcı çevrelerin, belli merkezlerin kasıtlı kampanyalarıdır" gibi işi çok basite indirgeyen tutum ve sözlerle yanıt veriyorlar. Böyle-sine ciddi, yaşamsal bir olaya devlet yöneticileri neden böyle sorumlu düzeyde bakıyorlar. Bu konuyu biraz tartışabilir miyiz?

CÜNEYT ARCA YÜREK ■ İşkence konusu Türkiye'nin gündeminden hemen hiç eksik olmadı. Yalnız görünen birşey var ki, işkence olaylarıyla ilgili örneklemeler son yıllarda özellikle de son yılda, 1985'de, daha da boyutlanarak ortaya çıktı. İşkence konusu gündeme geldiği zaman bizim devlet-adamlarımızın (ister asker olsun ister sivil) savundukları tezin bir ana ögesi vardır. O da şu; "İşkence devlet politikası değildir." Elbette devlet politikası değildir. Devlet politikası olması için herhalde herhangi bir yasaya veya anayasaya "Türkiye'de işkence yapılır" diye bir hükümün konulmuş olması gerekirdi. Ama ne çare ki, Fransa'da daha Fransız ihtilali öncesi olan bir yasa var; "sorgulama öncesi" adı altında işkencenin varlığını açıkça kabul etmiş. Biz de 19. asırdan 20. asıra geldiğimiz için henüz yasalarımızda böyle bir madde olmadıysa, gerçek. Devlet politikası olarak tanımlamak zordur.

İktidar sahipleri, işkenceyi daha minferit olaylar diye tanımlarlar. Bu nasıl minferit bir olaydır ki, 20, 30, 40, 50, 200'e varan işkence örnekleri vardır. Ve bunların toplamı minferit olay olarak gösterilmektedir. İster minferit olaydır diye, isterse devlet politikası değildir diye tanımlansın, bir gerçek vardır ki, Türkiye'de işkence özellikle ara rejimlerde ve ara rejimlerden çıkışlarda kendini büyük boyutlarda duyurmaktadır. 1971 darbesinden sonra işkence olayları basına aksetmiştir. 1983'den sonra, özellikle 86'de işkence olayları örneklerle basına yansımıştır.

Türkiye'de işkence olaylarını devlet neden böyle gözler. Bunun içeriyle, içeriden çok dışarıya ilintili bir gerekçesi vardır. Çünkü artık Batı uygarlığı işkenceyi tamamen dışlamış. Bunun en küçük örneğine karşı bile büyük duyarlılık göstermeye başlamıştır. Türkiye'nin Batı ile siyasal ekonomik ilişkilerini geliştirmeyi istediği dönemlerde, işkence olayları nedeniyle bizim devlet-adamlarımızın hiç işine gelmez. Bunlardan bahsedilmesi, yazılıp çizilmesi kesinlikle karşı vaziyet alacakları bir olay haline gelmektedir. Bunun nedenlerini belirttim. Bu nedenle işkenceyi küçük göstermek, boyutlarını hafife almak gibi bir tutum zergilerler.

□ Olayı küçültmeye, saklamaya, yok saymaya çalışıyorlar, dedğiniz gibi hafife alıyorlar. İşkenceci polis Sedat Caner'in itirafı çıkınca panikledi iktidar. Olayı önemsizleştirmeye çalıştı. Saptırdı. Bu polis için önce, "ruh hastasıdır" dediler, sonra "b polis zaten solcudur" tümcesini buldular. Yetkili kişilerin olayların üzerine kavrutlulukla gitmek yerine, böylesine işkenceyi sorunun duruma düşmeleri, bireysel dahi olsa bu işi (işkenceyi) yapmak konusunda olanları cesaret vermez mi, onları daha da sorumsuzluğa ve rahatlığa itmez mi? Bunun sakıncası çok açık.

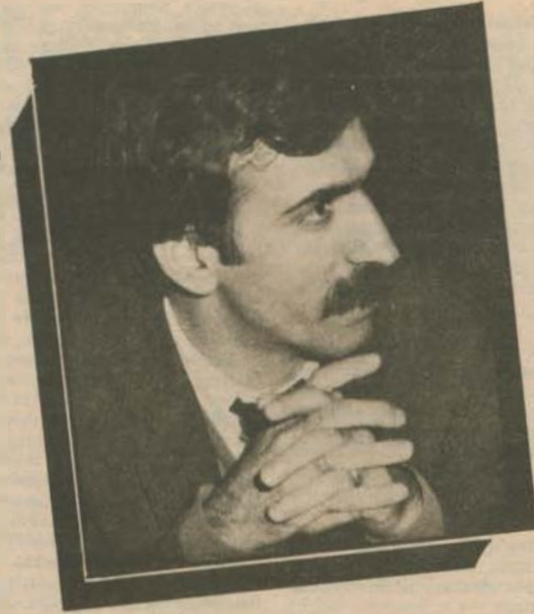
■ Bir kere işkenceyi soldaki adam, sağdaki adam yapar gibi bir sınıflandırmaya gitmek doğrudan insan haklarına, en temel haklara saldırı anlamına gelir. İşkence gibi insanlık dışı bir olayın solu, sağ olur mu? Kim yaparsa yaparsın, hangi düşünce sahibinden gelirse gelsin, işkence işkencedir, bunun sağı solu olmaz. Burada akla mantıklı bir çıkarım geliyor? Demek ki bundan önceki işkence olayları sağ eğilimli insanlar tarafından yapılmıştıysa da, bir tane de soldan yapılmış. Yani böyle bir sınıflandırmanın mantıksızlığı kendiliğinden ortaya çıkıyor.

■ Ayrıca Sedat Caner, "yalnız" bir adam değil, bireysel, minferit bir işi yapmıyor. Adam diyor ki, biz gezici sorğu ekibiyiz. Ellerinde alet-edavat-gittikleri her yerde, kendilerine emniyetçe binolar, odalar tahsis ediliyor. Aletler, ya hazır ya eksiklerini yanlarında taşıyorlar. İşkence sırasında ölüme yaklaşana müdahale için doktor bile var diyor polis. Bu da işin çok sistematiği, kurumsallaşma düzeyine varmış olduğunu ortaya koyuyor.

■ Daha da öteye gidebiliriz, şimdi bir yığın işkence olayı kamuoyuna yansımıyor. Adam işkenceyi görmüş, çıkmış kendine göre de yaşam düzenini kurmuş. Şimdi bunu çıkıp söylese başına neler gelebileceğini düşünüyor ve susuyor. Belki de bizim bilmediğimiz sayısız örnekler cezaevlerinden, sorgulama merkezlerine kadar çeşitli örnekler var. Fakat insanın doğasındaki çekingenlik ve haklı olmak yaşamında geçirdiği o büyük olaylardan sonra bir kere daha, aynı çarkın içine düşme korkusu, bunun kamuoyuna açıklamalarını engelliyor.

□ İşin bir başka boyutu, korku ile ilgili olmayan başka bir yanı var. İşkence'nin kanıtlanması, açığa çıkartılması zor. Bir kişi işkence gördüğünü, (korkmasa) anlatırsa bile, vücudundaki izler kaybolmuş olabilir. Ya da uzun süre tutuklu kalma nedeniyle dışarıyla ilişkisi koparıyor, ne rapor alabilir, ne anlatabilir. Somutunu kamuoyuna ulaştırılmıyor. Ayrıca gizli yapılan bu olayda kanıt bırakmamak için, işkenceciler herhalde çok sistemli, bilimsel çalışıyorlar.

■ Bunlar çok klasik yöntemlerdir. Bunun Güney Amerika'daki dikta rejimleri arasında tarihte yığılmış örnekleri vardır. İşkenceyi yapacak olan, işkence izlerini silceklerin, sonra doktora götürüleceklerin, vücudunda yara izi yoktur diyeceklerin. Olup bilecek. Bu vücuda yapılan vurgulamaların sonucu işkenceciler. Bir de manevi işkence var. İşkencenin bir tek çizgi içinde anlatılabilecek şekli yok ki, yüzlerce metod geliştirilmiş. Kitaplara geçmiş. Kitaplara bu sağa sola öğreti halinde yayılmış. Hatta o kadar ki, elektronik

"...Başbakan, siyasi milcadeleyi parlamentoya, 400 kişiye hapsedmeye çalışıyor. Bu depolitizasyon çalışmalarını demokrasi ile çelişen bir gelişme kuşkusuz..."

Cüneyt Arcayü Abakay Terör Üzerine

birtakım araçlar vasıtasıyla, hiç iz bırakmadan da adamın beynini tahrip etme ya da vücudunu sarsma olanakları da bugünyığınla örnekleriyle var.

Anlaşıldır gibi değil. "Efendim bunlar minferit olaylardır, fazla büyütmemek lazımdır" diyebiliyorlar. Efendim, bir tek olay dahi olsa bunu büyütme, duyarlı olmak lazımdır diyorum ben. Kaldı ki Diyarbakır savcısı, "hapisanede 30 saat ölmüştür" diyor ve bunları sınıflandırıyor. 30'unun şu kadar şu olaydan, şu kadar şundan diye. Bunları da bırakıyorum, bir tek olay, bir tek insan olsa dahi, bir tek insan işkence etse dahi, devlet eğer devletse bunun üstüne gidip gerekeni yapmalıdır. Neden devlet, ciddi ve bütün verileriyle, içinde doktorundan psikologuna kadar bilim adamlarıyla mücehhez bir araştırma kurulu kurup da, bu olayların nedenlerini, yapanların kimliklerini saptamak için ciddi bir yola gitmi-yor?

□ Ne zaman somut bir işkence olayı açıklansa, devlet yöneticileri hemen "bu dış güçlerin, Türkiye'ye düşman işbirlikçilerin tek merkezden yönettikleri bir senaryodur" gibi demagojik sözlerle, saptırmaya yollarla işi geçiştirmeye çalışıyorlar. O zaman, Diyarbakır Askeri Savcısının dış "yıkıcı güçler"te işbirliği yaptığını, o merkezlerden emir aldığı söyleyebilir miyiz? Size göre, bu savcı o odaklarla işbirliği içinde

olabilir mi? Bu örneği çoğaltmak mümkün, Süleyman Demirel de işkencecileri suçladı, hatta MDP başkanı Söylemezsoğlu da bu olaya karşı sözler söyledi. Bu kişiler de mi o "yıkıcı" güçlerle beraber çalışıyor, ne dersiniz?

■ Bu işbirliği konusu var ya, her konuda gündeme gelir! Bir yazı yazmamız, "Efendim, bu bizim radyonun paralelinde bir laf... yay kardeşim, ne bizim radyoyu dinlerim, ne bilirim, ne dış güçlerle bilmem-nayla ilgim vardır. Ben de mantığım gereği, o yazıyı yazmamışım. Dış güçlerle bağlantılıymış. Eğer, dış güçler diye bir tanrı yapılacaksa, bugün o tür suçlamalar yapanların, ben tam aksini mantıkla, dış güçlerle ilintisini kurabilirim. Ben de çıkar derim ki, "Efendim, Türkiye'nin iç politikası hatta ekonomisi bile dış güçlerle ilintilidir ve bu IMF'nin parmağından başlıyordur." "Bunu daha geniş ayrıntılı ve okuyucuya çok rahat gelecek bir mantık dizisi ile, "bugünkü iktidarda da Washington'dan idare edildiği şeklinde sunabilirim. O zaman, yani bu tutarlı mı olur? Sayın Özal'a göre, tabi tutarlı olmaz. Gerçi bana göre yer yer tutarlı olur da ona göre olmaz.

□ Bunlar, işi demagojiye kaydırma, aldatma kolaylığı ya da köşeye sıkışmanın verdirdiği kaba tepkiler. Biraz da suçlusu yakalanmayı savuşturma yolları. Ama pek inandırıcı olamıyorlar gibi geliyor bana. Konuyu, olayı saptırma davranışı.

"...Bir tek olay, bir tek insan olsa dahi, bir tek insana iskence edilse dahi, devlet eğer devletse, bunun üstüne gidip gerekeni yapmalıdır.."

rek ve Ahmet ve Demokrasi Konuştular

■ Saptırmak, işi küçük göstermek ve bu tür savları öne sürmeleri de amaçlı birtakım kişiler gibi teşhir etmek alışkanlığı. Zaten biz bundan kurtulamıyoruz.

■ Şimdi Türkiye'de geçmiş yıllarda, şiddet olayları ile ilgili olarak "gizli iktidar odağı"ndan çok söz edildi. 1973'te Türkiye kamuoyunun gündemine giren Kontregerilla olayı yıllarca tartışıldı. Siz, yayınladığınız dizi kitapların yedincisinde (Demokrasinin Sonbaharı 1977-1978) AP Genel Başkanı'na soruyorsunuz. "Sav Şu: Kontregerilla = Ordu + Emniyet Genel Müdürlüğü + MİT. diyorsunuz. Demirel de "Evet" diye yanıtlıyor ve ekliyor. Ama böyle bir kuruluş yok rastgele adamlar bunlar"

Öte yandan, Bülent Ecevit 1 Mayıs 1977 kanlı olaylarından sonra, Köşk'e çıktığında, Cumhurbaşkanı Kıratürk'e bıraktığı mektupta kontregerillayı ima ediyor. Bu imalar ordu'ya kadar uzanıyor.

1971 döneminin Başbakanı Ferit Melen, sizin "kontregerilla konusunda neden bir açıklama yapmıyorsunuz?" sorunuza "Yaptım diyelim. Herkes üzerine saldırıacak. Beni kim savunacak, hangi gazete?" diye yanıtlıyor.

1 Mayıs 1977 katliamının sorumluluğunda kontregerillayı ima eden Ecevit, başbakanlığı sırasında, Demirel'in bu konuyu gündeme getirmesi üzerine konuyu geçiştirmek konusuna giriyor. "Ben bu son günlerin talihsiz tartışmasının artık

sona ermesini diliyorum" diyeip işi bitiriyor Ecevit.

Beri yandan Ecevit, 3 Şubat 1978'de Demirel'e verdiği yanıtta kontregerillayı tanımlarken, "Türkiye'de dışa dönük olarak oluşturulan bu gayrinizami savaş ve savunma kavramı öyle anlaşılıyor ki, ülkemizin bunalımlı bir döneminde o yılların bazı sorumlularınca içe dönük olarak kullanılmıştır" diyor.

Yine sizin kitabınızda vurguluyor. CHP'nin Akgünlere adlı seçim bildirgesinde, 1974'de, "bir resmi devlet örgütü olan MİT'in bu gibi işlemlerdeki rolü inkâr edilmeyecek kadar ortaya çıkmıştır. Sıkıyönetim kanadı altında faaliyet gösterdiği anlaşılan kontregerilla diye bir örgütün faaliyeti bütün dünyada duyulduğu halde resmi makamlarca üzerinde bile durulmamıştır" deniliyor.

■ Benim bu konuda yargım şu: Kontregerilla'nın varlığı üzerine son derece önemli kişilerin, önemli var sayımları, hatta somut bareketleri vardır. Biz Türkiye'de kontregerilla'nın varlığını kabul etmişizdir ve ona göre bazı araştırmalar yapmışızdır. Ben dedim ki kitapta, kontregerilla'nın varlığını aştayacak kanıtları aramakla ömrüm geçecek. Ecevit, bana bir örnek de verdi. Bir yere gitmiş. Ordu komutanı ile yemek yiyor. Orda bir adam geziyor. Ecevit, ordu komutanına demiş ki "ya bu burda kontregerilla var mı?" "Var," demiş ordu komutanı, "kim başkanı?" demiş Ecevit, "işte bu gezen adam," demiş ordu komutanı.

"Ee peki, kim bu adam?" demiş. Ordu komutanı devam etmiş, "MHP il başkanı bu gezen." Şimdi yani, bunu gülererek anlatıyordu. Benim yargım şu, Ecevit bâlâ kontregerilla'nın varlığına inanıyor. Bunu yadamıyor. Ancak devletten uzaktır. Onun için eline yeni bir belge, kanıt geçmesi olanağı da yoktur. Onun için belki şimdi "bu konunun, tartışmanın artık sona ermesini diliyorum" demeye getiriyor.

Yalnız bütün açıklamalarda şu görülüyor. Kontregerilla nedir? Özel Harp Dairesi'ndendir. Eee, Özel Harp Dairesi nedir diye soruyorsun. Genelkurmay'a bağlı bir bünye çıkıyor. Ee o dönemde görev almış insanlara soruyorsunuz. Örneğin, Hasan Esat Işık'a soruyorsunuz. Bu, "Amerikanın örtülü biçimde verdiği paralarla faaliyet yapan kendine göre planları olan bir örgüttür" diye açıklamada bulunuyor. Ee bunu devlet içinden soyutlamak nasıl olacak, diye insanın aklına en azından mantıklı bir soru gelmez mi? Birtakım veriler vardır ki kuşkuları artırır, kuşkular ve verilerle beraber bir neticeye gidilir, "vardır" a geliniz. Eğer bütün bu tartışmalardan sonra kontregerilla kaldırıldıysa, bu da mutluluk verecek bir olaydır.

■ Son sıralarda Depolitizasyon olayı gündeme geldi. Başbakan kendilerinden başkasının siyaset yapmasını istemiyor. Siyasi mücadeleyi parlamentoya, 400 kişiye hapsedmeye çalışıyor. Bu depolitizasyon çabaları demokrasi ile çelişen bir gelişme kuşkusuz. Bu konuya girebilir miyiz?

■ Bir kere senin bu söylediğin noktalar Türkiye'de kurulmak istenilen ve kağıt üzerine dökülmüş uygulamalara geçilen siyasal sisteminin sonucudur.

Aynı sözleri değişik cümleler içinde fakat amaçta birleşerek Sayın Cwnhurbaşkanı da söylüyor, sayın Başbakan da söylüyor, Sayın Başbakan'ın altındakiler de söylüyor. Bu neyi gösterir: Türkiye'ye yerleştirilmek istenilen siyasal sematikte bugünkü iktidar, geçmiş askeri iktidarlara özdeşleşmiştir ve aynı çerçeve içinde hareket etmenin mutluluğunu duymaktadır. Eğer meclis gerçekten meclis olmanın fonksiyonlarını işletiyorsa, birtakım tartışmalar eleştiriler gündeme gelip yapılacak, meclis çalışmalarını bitirdiği anda vatandaş, "meclis çalışmalarını bitirmiştir, artık b'zabu konuları konuşmayalım, düşünmeyeelim" diyecektir e kadar inen bir mantık tergenleniyor. Ee o zaman bu ne oluyor, bu siyaseti sadece meclisin içine hapsedmeye yöneliyor. Bu ne demektir? Vatandaşın bes yolda bir, oyuna miracaat edilir. Ama oyunu aldıktan sonra, siyasal ve ekonomik konularda hiçbir düşünce söyleyemeyen, sadece bir oy aracı olmaktan öteye gitmez. Eşas skıntı da buradadır. Konuşan-konuşmayan Türkiye deyiminin altında da bu yatıyor. Vatandaş kendi sıkıntılarını bir iktidar oluştuktan sonra da söyleyemedikçe o zaman demokrasinin kendine özgü öğeleri ne oluyor? Hepsini rafa kaldırılıyor. Bunu tabii ki, Sayın Özal çok istiyor ve hep ağındığı birşey var. "Aman 12 Eylül öncesine dönmeyelim!" Şu 12 Eylül öncesine dönmeyen de bir tarifini yapacak da, mesele'nin ne olduğunu anlatacak.

Bugünkü istek şudur: Konuşulmayacak, beş yıl süreyle tartışılmasadece parlamento içinde yap-

ılacak. O da yapılabiliş ki ben ya-pıldığına da inanmıyorum. Parla-mentonun bir parlamento fonksiyonunu işlettiğine inanamıyorum... Orda kalacak, 5 yıl sonra sandık açılacak. Vatandaş oyunu atacak gödecek. Bir daha hiç birşeye kanışmayacak. İstenen bu, eğer böyle bir düzen isteniyorsa, onun adı demokrasi değildir.

■ Bu 12 Eylül öncesine dönme-dönmeme öyküsü de artık demago-jik malzeme olmaktan çıkarılmalı herhalde. 12 Eylül öncesinin olum-suzluklarının sorumlularının kimler, hangi iktidar odakları olduğu tüm verileriyle, ortaya konulmuş, açık-ça saptanmış değil. 12 Eylül öncesinin gerçek sorumlularının içeride olmadıkları, serbest olduklarını sez-mek de zor değil. 12 Eylül sonrası-na gelince, bunu devletin en yüksek kademesindeki kişiden, hükümet başkanına, diğer iktidar yöneticile-rine kadar hiç kimse 12 Eylül sonrası-nı "demokrasi" olarak değerlendiremedi. Bu yetkililer, bu dönem için ya "ara dönem" ya da "geçiş dönemi" gibi deyimler kullandılar. 12 Eylül sonrasında temel hak ve özgürlüklerin, işçi ve sendikacı hak-ların nasıl ortadan kaldırıldığı açık. 12 Eylül öncesine mi dönelim diyen-lere herhalde, "12 Eylül sonrasında mı kalalım" diye sormak gerekmez mi?

■ Şimdi artık o "geçiş dönemi" deyiminden de vazgeçtiler. Bu oluş-manın demokratik bir düzen oldu-ğunu söyler hale geldiler. Kendi sistemlerinin yerleştiğini benimse-yen bir tutum içine girdiler. Olay bu kadar basittir bence.

■ Şimdi bir de çok konuşulan, ya da konuşulmaya başlanan, şeriat-çı akımlar sorunu var. Bugünkü iktidar da uygulamalarında gerek açık-gerek çok ince yöntemlerle şeriatçı akımların güçlenmesine önyak oluyor. Bundan Başbakanın kendi-sinin, 12 Eylül öncesinde dinci bir par-tinin ileri gelen bir elemanı (adayı) olması, ya da kardeşinin yine aynı partinin üst düzey yöneticisi olma-sının payı da olsa gerek. Siz 12 Eylül öncesinde de bu konulara yoğun eğil-diniz, yazılar, haberler yazdınız, de-ğerlendirdiniz, eleştirdiniz filan. Bugün tabloyu nasıl görüyorsunuz? Şeriatçı akımların laik bir Türkiye için, ya da cumhuriyetle yönetilen bir Türkiye için tehlikeli boyutu var mı?

■ Ben buna kendi sınırlarım içinde biraz da espiyle bakmak istiyorum. 6 Eylül 1980 günü Konya'da bir miting yapıldı. Eski, kapatılan MSP'nin bütün yöneticileri bu miting do-layısıyla ve birtakım konuşmaları nedeniyle 3.5 yıl kadar mahkeme sürdü, beraat ettiler. Oysa Sayın Evren'in 12 Eylül ve 16 Eylül 1980'de yaptığı radyo ve televizyon ko-nuşmalarında basın toplantılarında açık seçik olarak bu hareketlerin bir çeşit 12 Eylül'ün nedeni olduğ-u-nu ifade eden sözleri var. Aslında bu türden bir açıklamayı benden değil, lütfen sizin sayın Evren'den sormanız gerekiyor. O ne düşün-üyor? Çünkü, o sırada bu akımı ve kişileri açlayan da kendileriydi. Bunların var olduğunu söyleyen de kendileriydi. Şimdi mahkemenin bu beraat kararından sonra elbette bu konuda, varlığı ya da yokluğu konusunda bir yargıya varmış olma-lıdır. Yine de kendisine sormanız gerekir herhalde.

■ Teşekkürler, sohbet vesoruları-mızı yanıtladığınız için,

YARIN Sayın Özmenek, basın kamuoyunu aydınlatma, etkileme, hatla kamuoyu oluşturma açısından yüklenmiş işlev, özellikle demokrotik yaşamın diğer düzlemlerindeki konuşma, tartışma olanaklarının kısıtlanması ile ön plana çıkıyor. Bu, beraberinde basın özgürlüğüne yönelik önemle ve uyarıları da getiriyor. Bu bağlamda, son günlerde basına yönelik kısıtlamaların hareket noktası sizce ne olmuştur?

VARLIK ÖZMENEK ■ ANAP Gaziantep Milletvekili Ata Aksu tarafından hazırlanan ve ANAP'lı 109 milletvekili tarafından imzalanmış ve önümüzdeki günlerde TBMM'ne sunulacağı bildirilen yasa önerisinin adı oldukça ilginç; şöyle: "Çocukları Muzır Neşriyattan Koruma Kanun Teklifi".

Edinilen perde arkası bilgilere göre, ANAP Genel Başkanı sıfatıyla Turgut Özal böyle bir hazırlığın destekçisi. Ancak Başbakan sıfatıyla hakem görünümünü yegliyor. Nitekim, "bu, hükümet tasarısı değildir" dedi ve Mecliste ANAP grubunu serbest bırakacağını söyledi.

Anımsanacağı üzere, "müstehcenlik" tartışmaları, aynı ideolojik temele dayanan, kendi içinde çekışmesine karşın bütünlük (resmileşme) yönünde önemli aşamaları tırmanan görüşler arasında yapıyor. Bir yanda, "ahlakçı" ANAP Genel Başkan Yardımcısı ve O'nun temsil ettiği görüş, ötede ise, "Basın Özgürlüğü" konusundaki duyuruları, Playboy, Playmen, Erkekçe, Gözde Kadın, Bravo vb. gibi yayınların geleceğiyle depresmiş görünen "kâr - ahlak"çı telkeli görüş... Bunlar, "liberal" diye nitelenerek paylaşılan ekonomi-politiğin ve ortak ideolojik kanadın esasla birleşen, teferruatta kapışan kardeşleri.. Sayın Turgut Özal'ın, sorun önünde iki ayrı sıfatla yer alması da bundan ileri geliyor kanımca. Genelde, ayrındaki görüş ayrılığına karşın bu ideolojik kanatta "demokrasi" ve "basın özgürlüğü" kavramlarının çağdaş anlamda yeri yok; demokrasinin bütün kurum ve kurallarıyla sağlanıp, geliştirilmesi yönünde de ciddi bir sorunları yok. "Toplumsal ikizlülük" burada da geçerli. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezihe Demirkent'in deyişle, "bizi 60 yıl değil, 100 yıl geriye götürmeyi" amaçlayan bu yasa bazarlığı nereden çıktı, denilebilir. Türkiye Gazeteciler Sendikası Başkanı Oktay Kurtböke, "meseleyi bir Playmen, bir Playboy, bir Erkekçe, Gözde Kadın ya da Bravo meselesi olarak görmediklerini" belirttik, "muhalif konumdaki gazeteler"nin hedef alındığını söylüyor ve kanımca, cinayet hazırlığının hareket noktasına dikkati çekiyor.

■ Basın özgürlüğünü hedef alan uygulamaların hangi gerekçelerle gündeme getirildiği ve hangi amaçları taşıdığını anlatır mısınız? Basın tarihimize bu gerekçe ve amaçları nasıl örnekliyor?

■ En başta yasa önerisinin adını "ilginç" bulduğumu belirtmiştim: "Çocukları Muzır Neşriyattan Koruma Kanun Teklifi".

İlginçtir ki, Türkiye'de "muzır neşriyat" kavramı, basın tarihi kadar eski. Basında her zapt-ü rapt'ın "çocukların korunması" için yapıldığı da bir o kadar eski. Eskiye döndüğünde, 800 dönemde iade-i itibarına çalışılan Abdülhamit II. ve dönemine geliniyor. (TRT yayınlarının yanı sıra, Milli Gazete'nin 10 Şubat 1986 günlü manşetininin al-

Fotoğraf: Memet Güzel

Varlık Özmenek "Tarihsel taraflar, 'demokrasi' ile 'antidemokrasi'dir"

tında şunları okuyoruz: "Resmî politikanın bile tavrı değişti. Fakiden 'Kızıl Sultan' dı, bugün Sultan Abdülhamid. Yana mutlaka 'Ulu Hakan' olacak, bundan şüpheniz olmasın.") Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan Osmanlı Tarihi VIII. Cildin (Yazan Ord. Prof. Enver Ziya Karal) 263. sayfasını okuyalım:

"İlkin basın hürriyeti kaldırıldı. Abdülhamit II.'nin bu husustaki gerekçesi şu idi: 'Bizim memleketimizde halk, henüz, çok safır; çok az okumuştur; insanlarımızı çocuk muamelesi yapmaya mecburuz; çünkü, gerçekte onlar büyük çocuklardır. Aileler ve terbiyeciler gençliğin elinde zararlı yazıların bulunmasına itina gösterdikleri gibi, hükümet de biz de halkın zihnini zehirliyecek herşeyi ondan uzak bulundurmalyız.' Bu noktadan hareket edilerek basına gayet ağır bir sansür konuldu. Yayınlanmasına müsaade edilen gazetelerin sahiplerine ve yazarlara ayrıca, menfaatler sağlamak suretiyle istibdadı tasvip edici yazılar yazmaları temin edildi."

Bugüne geldiğimizde, için "menfaatler" tarafı tartışılıyor. Canım bu bir rastlantıdır, denilebilir. Doğrusu, 33 yıllık baskı döneminin ve O'nun simgesi Abdülhamit II.'nin yüceltilmesinin rastlantıdan çok, tıkanan egemen ideoloji açısından bir siyasal çıkış denemesi özelliği taşıdığı daha fazla akla geliyor.

Öyle ya, halk hâlâ "çocuk", yeteneler de "baba"!

Türkiye'de kuruluşu ile iktidar olması hemen hemen yaşı,

topu topu 2,5 yıllık bir partinin bir milletvekilli çıkacak, 109 arkadaşına önerisini imzalatacak ve gerekçe olarak da, "Türk toplumunun geleceği, çocukların ruh, beden, ahlak ve düşünce yönünden iyi yetiştirilmesine bağlıdır. Tasarı da, bu görüşe hizmet etmeyi amaçlamaktadır" diyecek, biz de "eh, bari korunalım" diyeceğiz! Bakın daha daha neler söylüyor; sayın milletvekili:

"Başbakan bunu yapar düşünceyle yola çıkıyoruz. Ülkenin kaderini o kişim eline teslim etmişiz. Ülkemizin kaderinde o kişiye güveniyoruz da, böyle bir konuda neden güvenmiyoruz?... (Bkz. Nokta dergisi, 23 Şubat 1986, sf. 32)

Dönelim yukarıda sözünü ettiğim Osmanlı Tarihi adlı eserin 411. sayfasına ve "İstibdat Devri Müesseseleri" başlıklı bölümü okumaya devam edelim:

"O, Kanunu Esasîyi ilan ettiği ve Mebuar Meclisini de açtığı vakit, millet tarafından sevilir ve alkışlanıyordu. Başında, lehinde yazılar çıkıyor ve göklerle çıkarılıyordu. Fakat Osmanlı-Rus harbinin felaketleri başlayıp çorap söküğü gibi devam edince aynı millet aynı matbuat felaketlerden sorumlu olanları araştırmaya başladı..

...Abdülhamit II. Osmanlı halkını çocuk seviyesinde görüp ve çocukları idare edildiği gibi idare edilmesi lüzumuna kanaat getirmiş bulunuyordu. Bu noktadan hareket ederek diyordu ki: "Ana-baba ve terbiyeciler, nasıl çocukların elinde zararlı kitaplar bulunmamasına itina

gösterirlerse, hükümet de halkın fikirlerini zehirleyecek şeyleri ondan uzak tutmak zorundadır. Fakat fikirleri zehirleyen şeyler nelerdir? Hiç şüphe yok ki, yine fikirlerdir. O halde Abdülhamit II. istibdat rejimini devamlı kılmak için fikirde yalnız ve ancak zehir bulunduğunu kabul edip onu yasak edecektir..." Bugün için de, benzerlikler mükemmel; iş "felâket"i bulmaya kalıyor! Arayan da buluyor...

Burada aram ve yeri gelmişken hemen ekleyeyim: TRT'nin bazı sözcükleri yasak etmesinde temelinde aynı ideoloji vardır. İşte, Abdülhamit II. döneminde yasak edilen sözcüklerden bazıları, Vatan, hürriyet, meşrutiyet, zev, suikast, ihtilâl, anarşi, kıtal, sosyalizm, dinamit, kardeşlik, hal, Makedonya, Girit, Kıbrıs, Yıldız, Murat ve sair..

■ Evet, sözcüklerin yasaklandığı baskıcı Abdülhamit II. döneminden 1980'lere geldik ve gene bazı sözcüklerin kullanılmasını sakınca, bazıların yasak olduğunu görüyoruz. Basına yönelik bu yasaklar neyi hedefliyor, kime zarar veriyor? Az önce, basın açısından bugün uyarılan nokta vahimdir, dediniz. Türkiye'de basın hiç mi özgür olmadı? Bu vahimliğin içinde hiç mi umut ışığı yok?

■ Görüldüğü gibi, basın tarihi denilince, yasaklar, baskılar, engeller, "muzır neşriyat", saraydan (yani siyasal iktidardan) menfaatlar, yardımlar, birbirini izliyor. Bugün varılan nokta vahimdir. Geçtiğimiz yıl gazete, dergi kağıt fiyatlarına bir gecede yüzde 49 zam yapıldı; yani 100 liranızı sabah kalktığınızda 61 lira olarak buldunuz, büyük basından çıt çıkmadı. Ezilen kimdir? Okuyucu kitlesi, düşün, yazın basını. Kâr ezilmedi. Olsun varan, insanları gazete, dergi okumasın! Fırın, ocak, buzdolabı, dünyada başka bir örneği var mı bilmiyorum, tekeli basın teknik rakibi konumundaki televizyonu, "peşin fiyatına taksitle" sattı; satıyor.. Önemli olan kâr ve ideolojidir.. Bu günkü olayda "kâr" üzerinde bir patırtı kopuyor. Oysa toplumun çürütülmesi de çok önemli ideolojik bir kâr! Yani depolitizasyon

Türkiye'de basın hiç mi özgür olmadı? Ben bu sorunun ayrıntılı yanıtından çok, kalkış noktam olması gereken tarihsel döneme işaret edeceğim. 1919-1923 yılları Anadolu baskını. Bu da ne denli düşündüğüme riçüdü ki, Türkiye'nin zafere taçlandırdığı Bağımsızlık ve Ulusal Kurtuluş savaşı dönemi.. Türkiye'nin antiemperyalist, demokratik nitelikteki savaşı, tarihinin en büyük dönüşümünü, Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirdiği dönem.. "Bağımsızlık", "özgürlük" eksenlerinde her türlü düşüncenin tam bir serbestliğinde ifade edilebildiği, karışımın kurtuluş aydınlığına dönüştürüldüğü dönem.. Demokrat basın: böylesine soylu bir şafağı var.

Türkiye'de demokrasi, basın özgürlüğü gibi kavramlar tartışılırken, görünürdeki tartışma masasının "müstehcenlik"le kurulması halen tek kale oynayan tarafların içinde bulundukları düşün mezbeleliğini kanıtlayan bir başka olgu. Oysa tarihsel taraflar, toplumsal yaşamın her alanında olduğu gibi "demokrasi" ile "antidemokrasi" dir... Ve ikinci taraf adına "özgürlük" ki, toplumun, tarihin yasaları ileriden, "demokrasi"den, yana. Böylesine soylu bir iktidarı ve "çocuklar" ve "babalar" katlanmak zorunda..

Karikatür: PLANTU

İşkence olaylarının günlük basınla yansımalarıyla birlikte kamuoyundaki insan hakları tartışması da daha geniş bir çerçeveye oturdu. İlk olarak bir gazetecinin girişimiyle ortaya çıkan öğretmen Sıddık Bilgin'in öldürülüşü de, gazeteciler ve SHP milletvekillerinin olay yerine yaptıkları gezi sonrasında tartışmalara yeni bir boyut ekledi. Aşağıda gazeteci arkadaşımız A. Timur Türkan'ın izlenimleri ile SHP Adana Milletvekili Cüneyt Canver'in Yarı'nı Güneydoğu gezisi ve işkence olayları konusunda yaptığı açıklamaları sunuyoruz.

SHP'nin Elazığ, Bingöl, Diyarbakır yörelerine yaptığı yurt gezisinin birinci gününün akşamı Elazığ'da konakladık. Orada bir vatandaş "gazeteci misiniz biraz konuşabilir miyiz?" diye yanıma yaklaştı. Yöre sorunlarıyla başlayan konuşmamız işkence ve jandarmanın baskısından yakınmayla devam etti ve isminin açıklanmamasını isteyen vatandaş, Bingöl ili Genç ilçesi Dedebağ köyü öğretmeni Sıddık Bilgin'in öldürülüşünü anlattı. İlginç çekişti, karar verdim bu olayı ortaya çıkarmaya. Olaya şahit olduğu anlatılan, Bingöl MSP eski senatörü ve Sıddık Bilgin'in amcası Mehmet Bilgin ile İstanbul'dan telefonla görüştük ve buluşmaya karar verdik. Bir baftasonu İstanbul'a gittim ve Mehmet Bilgin'den olayı anlatmasını istedim. Bilgin tüm olayı kendisine anlatıldığı biçimde ayrıntılarıyla aktardı ancak olaya şahit olmadığını, o anda başka bir köyde bulunduğunu söyledi. Olaya şahit olan kardeşinin ise halen Adapazarı'nın Pamukova ilçesinde oturduğunu bildirdi ve adresini verdi.

Akşam 22.30 sıralarında olaya şahit olan ve Sıddık Bilgin ile birlikte üç gün üç gece işkence gören Gıyasettin Bilgin ile görüştüm. Sıddık Bilgin'in işkence gördüğünü ve askerlerce Raşta düzlüğünde kurşuna dizildiğini anlattı, ağlayarak, elleri titreyerek.

Birkaç gün sonra, olaya anında müdahale eden Genç ilçesi Cumhuriyet Savcısı Kazım Özbek ile görüşmeye gittim. Savcı Bilgin'in kaçarken "dur" ihtarına uymadığını ve askerlerce vurulduğunu anlattı. Öğretmen Bilgin'in cesedini amcası Gıyasettin Bilgin'e imza karşılığında kendisine verildiğini de anlatan savcı, "ancak duyduğuma göre ceset ailesine teslim edilmemiş" dedi. Olay anında yanındaki doktorun da bulunduğunu belirten savcı, ceset üzerinde anında otopsi yapıldığını belirterek gördüklerini şöyle anlattı: "Bilgin'in cesedi yerde duruyordu. Kafasının sol tarafı tamamen parçalanmış, kanlar içindeydi. Sol ayağının dizden aşağısı ise tamamen morarmış, hiç kan akmamıştı. Delik değikti."

Resmi işlemlerini bitirdikten sonra, Suveren jandarma karakolundan ayrıldığını ve olayla ilgili tüm evrakları skıyönetim komutanlığına gönderdiğini anlatan Savcı Özbek, skıyönetim bölgesi içinde olduğu için soruşturmayı kendisinin sürdürmediğini de sözlerine ekledi.

Olay TBMM'ye getiriliyor...

Daha sonra Sıddık Bilgin'in ölümü TBMM gündemine, SHP İçel milletvekili Ali İhsan Elgin tarafından bir soru önergesiyle getirildi. Elgin, Bilgin'in işkence sonucu öldürülüp öldürülmediğini Başbakan

Özal'a sordu. Elgin, Bilgin'lerin yaşadığı Doğanlı köyünün jandarmalar tarafından zorla boşaltılıp boşaltırılmadığını da sordu.

Yerinde İnceleme

Sıddık Bilgin'in öldürülüşü olayını tesadüfen öğrenen. SHP, yerinde inceleme yapılması için, Bingöl'e bir heyet göndermeye karar verdi. Diyarbakır milletvekili Kadir Narin, Sinop milletvekili Barış Can, Mardin milletvekili Kenan Nehrozoglu, İçel milletvekili Ali İhsan Elgin ve Adana milletvekili Cüneyt Canver'den oluşması kararlaştırılan heyetten sadece Canver ve Elgin olay bölgesine gelebilmişti. Genel başkan Gürkan'a göre, Kadir Narin ve diğerleri "daha önemli" bir göreve gönderildikleri için gelebilmişlerdi. Elgin ve Canver'in dışında SHP MKYK üyesi ve Danışma Meclisi üyelerinden Kamer Genç de heyete dahil oldu, yaklaşık 12 gazeteci ile birlikte Genç ilçesine gelindi.

Burada savcı ve kaymakamla görüşen Canver ve Elgin güvenliklerinin sağlanmasını istediler. Ancak yanlarına asker verilmesini istemediler. Zor bir yolculuktan sonra, Bingöl'den yüzbaşı Ali Şahin komutasında gelen 89 kişilik askeri grubun karargah olarak kullandıkları Suveren jandarma karakoluna gelindi. İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut'un açıklaması üzerine jandarma karakolu bahçesinde gömülü olduğu ileri sürülen Sıddık Bilgin'in Mezarının görülmek istendiği söylendi. Görevli asubay da sinirli bir şekilde "Ben askerim, gösteremem. Ayrıca ceset karakol bahçesinde değil karışındadır. Yerini de herhangi bir vatandaş sorarsanız gösterir" dedi. Yanımızda bulunan Sıddık Bilgin'in akrabalarından bir kişi karakolun arkasından bir yol göstererek bir ağacın dibinde mezarına benzer bir yeri gösterdi. "Sıddık Bilgin'in cesedi burada" dedi. Mezarın toprağı halen ıslaktı, etrafı taşlarla çevrilmişti. Göstermelik bir mezar yapılmış diye düşündük ama, orada bulunan bir başka vatandaş ise, "Bilgin'in cesedi burada. Siz gelmeden iki saat kadar önce mezarın üzerine biraz toprak atıldı. Etrafını taşlarla çevirdiler" dedi. Bizim geleceğimiz karakola haber verilmişti. Mezar yerini tespit ettikten sonra İçişleri Bakanı Akbulut'un boşaltılmadığını iddia ettiği Bilgin'lerin yaşadığı Doğanlı köyüne doğru yola koyulduk. Tren yolunu takip ettikten sonra, dağa doğru yola çıktık ki, karşıma Bilgin ailesinden Sıddık Bilgin ile beraber işkence gören ve isminin açıklanmasını istemeyen bir vatandaş çıktı. Olay ayrıntılarıyla anlatan vatandaş, Sıddık Bilgin'in önce dövülerek öldürüldüğünü sonra da kaçarken vuruldu

Sıddık Bilgin Olayı Üzerine...

A. Timur Türkan

Karikatur: ALTAY MARTI

diye, kurşuna dizildiğini anlattı. Görünmemek için gazetecilerin arasına giren vatandaş, olaydan sonra kendisinin tehdit edildiğini, bölgeyi terk etmesi için baskı yapıldığını anlattı. Vatandaş, kendisine yaşama garantisi verildiği takdirde her yerde şahitlik yapabileceğini de bildirdi.

Yaklaşık 2,5 saatlik zorlu bir tırmanıştan sonra köye varabildik. Hayalet köy tanımına uygun bir şekilde hiç bir canlı yok. Evler bomboş. O ara olayın geçtiği ve askerlerin karargah olarak kullandıkları köy okulu pencereden girildi. İçeride okutul karargah olarak kullanıldığını ispatlayan askerlerin nöbet çizelgelerini gösterir listeyi bulduk. Listede kimin hangi saatte nöbet tutacağı yazılıydı. Orada birkaç gün kalmadığını doğrular bir belgeydi bu. Köydeki incelemeler bittikten sonra geri dönüş başladı. Hava kararmak üzereydi.

Ben biraz acele ederek önden gittim. Tren yolunu buldum ve yürümeye devam ettim. Ama sırada köpek sesleri irkildim. Bir iki adım daha attım "dur" diye birisi karanlıkların ötesinden bağırdı. Durdum. "Kimsin" diye sordular. "Gazeteciyim" dedim. Ellerimi kaldırarak yavaş yavaş yaklaşmamı istediler.

Birden iki asker'in silahlarını üzerime doğrultmuş olduğunu gördüm. Kimliğiyle baktılar ve "buralarda

dolaşma, yasak bölge, karartma var, cabuk ve sessizce uzaklaş buradan" diye ihtarla bulundular. Ben arkadan daha 15 kadar kişinin geldiğini söyledim. Kendi aralarında bir şeyler konuşular ve hemen buradan ayrılmamı istediler. Bizi Suveren karakoluna kadar getiren minibüslerin olduğu yere gittim ve orada bizi bekleyen çevre evlerde oturan köylülerle karşılaştım. Hemen ayağa kalktılar yer gösterdiler ve çay ıkararak ettiler. O ara benim vatandaş yanıma yaklaştı "boş köyü gördünüz mü?" diye sordu. Gördüğümüzü belirtmem üzerine "Yakında daha çok boş köy göreceksiniz" dedi. Nedenini sorunca vatandaş, "bize burada çok baskı yapıyorlar. Bir keresinde ben hava kararmaya başladığında, beni koruması için beslediğim iki köpeğim ile birlikte karakolun yakınından geçerek eve gidiyordum. O ara benim köpeklerim havladı. Ertesi gün de jandarma karakoluna çağıldım ve dayak yedim. Niye o saatte oradan geçiyordum diye, niye köpeklerim havlamış diye. Buna benzer baskılar -daha ne kadar dayanabileceğiz bilemiyorum" diye konuştu. Bizi bölgeye getiren minibüsün şoförü de, saat 17.00'den sonra bölgede sokağa çıkma yasağının bulunduğunu belirtti ve kendisinin de arabasıyla oradan geçerken çevrildiğini ve askerlerce aracının farlarını söndürmediği gerekçesiyle azarlandığını söyledi.

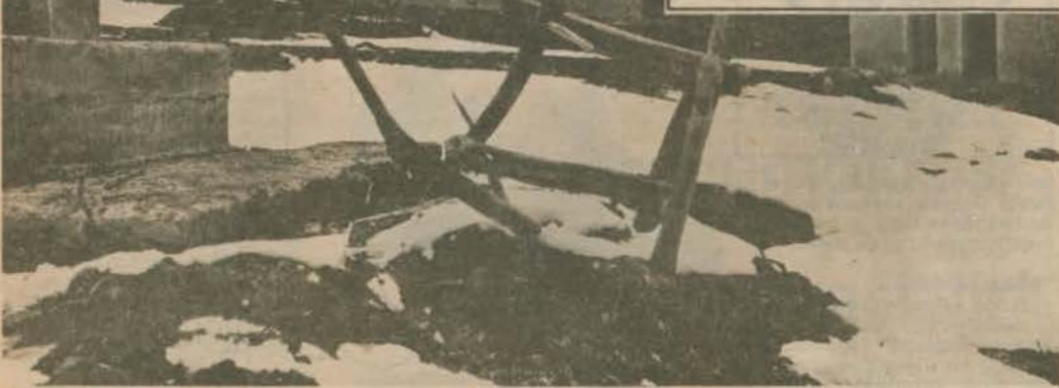
Özeleştir

yeminli bir cerrah değiştirdi yüzümü; artık yüzümün ibanetimin uçaylığıyla yaşıyorum bu vadedilmiş cehennem

mayıs 1985

Fergun Özelli

Cüneyt Canver "De asla yanyana gelm

Bingöl'ün Genç ilçesinin Doğanlı köyünde, bir ilkokul öğretmenin ölmesiyle sonuçlanan bir takım olayların meydana geldiği bizlere kadar iletilmişti. Ayrıca Doğanlı köyünün boşaltıldığı ileri sürülmekteydi. Bu konuda Sıkıyönetim Komutanlığı ile İçişleri Bakanlığı'nın açıklamaları arasında çelişkiler bulunmaktaydı. Her iki yetkili de bu yörede öldürülen öğretmenin terörist olduğunu, PKK örgütü ile işbirliği yapıldığını ileri sürmekteydi. Ama öğretmenin öldürüldüğü yer ve öldürülüş biçimi hususundaki açıklamaları arasında çelişkiler var. Bakan, öğretmen Sıddık Bilgin'in, "bölücülerin saklandığı bir mağarayı göstermeye giderken Verayü Düzüğü denilen yerde kaçmaya çalıştığını, 'Dur' ihtarına uymadığını ve açılan ateş sonucu öldürüldüğünü" söylerken, Sıkıyönetim o yörede yapılan bir keşif gezisinde, "şüpheli" bir şahsın "dur" ihtarına uymayarak kaçmaya çalışırken vurulduğunu açıklamakta.

Olayın doğruluğunu araştırmak amacıyla beraberimizde 10 kadar gazeteci ve arkadaşım İçel milletvekili Ali İhsan Elgin ile birlikte Malatya-Elazığ'dan Bingöl'ün Genç ilçesine doğru hareket ettik. Hareketimizden önce, Elazığ'da öldürülen öğretmen Sıddık Bilgin ile birlikte gözaltına alınan ve işkence gördüğünü iddia eden Bilgin aliesinin fertleriyle birlikte basın toplantısı yaptık. Doğanlı köyünde oturan Bilgin aliesi, Sıddık Bilgin'i ölmeden önce, ilkokulun önündeki çeşmenin başında yerde, bitkin vaziyette ölmek üzere görüldüklerini söylediler. Genç ilçesine geldiğimizde Doğanlı köyüne gitmek üzere, ekibimiz iki minibüse bindirildi. Zor ve tehlikeli bir yolculuktan (kış şartlarından dolayı) sonra Suveren Karakolu'na ulaştık. Buraya gelene kadar ne Kaymakam, ne de Cumhuriyet Savcısı cesedi alabilmek, mezarı açabilmek için, "Sıkıyönetim bölgesi olduğunu" ileri sürerek, bize yardımcı olamadılar.

Suveren Karakolu'na yaklaşırken, jandarmanın "dur" ihtarıyla durduk. Görevli komutana karakolun bahçesinde gömülü Sıddık Bilgin'in mezarını açtılarayla geldiğini söyledi. Komutan, "asker olduğunu, bize bilgi veremeyeceğini, ancak mezarın karakolun bahçesinde değil, yanında olduğunu" söyledi. "Yerini gös-

terir misin?" talebimizi, "ben göstermem, halktan birine sorun" diye yanıtladı. Resim çekmek isteyen gazetecilere de sinirlenerek karşı çıktı. Karakolun çevresinde mezarı aramaya başladık. Rastladığımız birkaç kişi ise korku dolu gözlerle yanımızdan uzaklaştı. Dolaşırken ağaçların arasında bir tümseğe rastladık. Mezarın o olabileceğini düşündük, ama olmayabileceğini de. Buna da açıkladık. Doğanlı köyüne doğru yol kapalı olduğu için yaya hareket ettik. Karşımızdan, bize doğru koşarak birinin geldiğini gördük. "Sizinle konuşurken görmesinler diye, karakolun orda yanınıza gelmedim" diyen köylü "o gördüğünüz yer, mezardır. Dün büyük bir greyderle oraya toprak döküp sertleştirdiler." dedi. Gerçekten de palet izleri gördüğümüzü anımsadık.

İki buçuk saat süren bir yolculuktan sonra, Bakanın boş olmadığını iddia ettiği Doğanlı köyüne ulaştık. Birtek canlıya rastlayamadık. Evlerde küçük odunlar istif edilmişti. Çocuk ayakbaşıları, bazı tarım aletleri göze çarpıyordu. Bazı evler çökmüştü. Caminin kapısı kilitliydi, ama tabuthane açıldı ve tabut oradaydı. Okulun da kapısı kilitliydi. Açık pencereden gördük içeriye. Okul malzemeleri ve çocuk kitapları ve çocukların hazırladıkları birçok şey bir masanın üstüne yığılmıştı. Okulun resmi yazışma evrakları ise uluorta bir sandığın içine tıkmıştı. Çocukların hazırladıkları takvimlerde son tarih 5 Ocak 1985'i gösteriyordu. Bir çocuğun kendi el yazısıyla yazdığı şiir içimizi burktu. "Okulum" başlıklı bir şiirdi bu. Ve bulduğumuz nöbet çizelgesinden anlıyorduk ki, bu küçük çocuğun okulu operasyon karargahıydı. Şimdi yanımıza almadığımız o demir cetveli düşünüyorum. Çapı 1 cm. olan cetvel hiç görmemişim. Uç kısmı eğikti. Bilemem tabii. Ne işte kullanıldığını anlayamadım. Hiçbir yetkilinin bize herhangi bir bilgi vermemesi, halkın bizi görince kaçması ve terkedilmiş bir köy bizi, nerede olduğumuzu düşünmeye sevketti. Tabii nerede olduğumuzu biliyorduk da! Gece çok daha tehlikeli ve zor olan bir yolculuktan sonra Genç ilçesine ulaştık. Döndüğümüzde, Sıddık Bilgin'in amcasının evinde yemeğe alındık ve basın toplantısı yaptık. Sıddık Bilgin'in oğlu, labası öldürüldüğünde 45 günlük, benim kucagımda 6 aylıktı. Yeğenlin

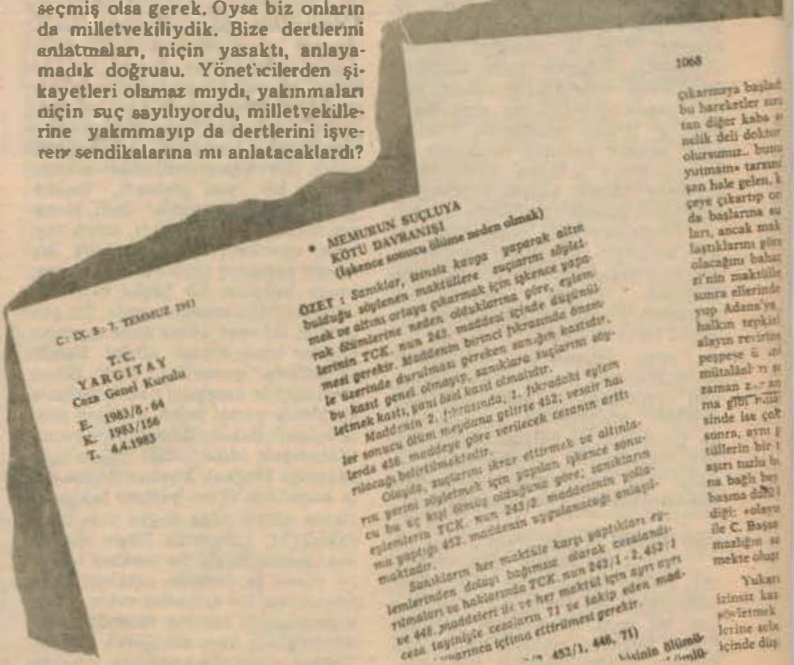
bize doğru birşeyler söylediğini duyunca, "ne dedi?" diye sorduk. Bir yerel muhabir, Zazaca "bunlar asker mi?" diye sorduğunu söyledi. Genç ilçesinden geceyarısı Tunceli'ye geldik. Tunceli'ye yaklaştığımızda, üzerimize projektör tutuldu. Bir jandarma karakolunun yanından geçtiğimizi anladık. Şehre girişte, köprüünün üzerinden merkeze dönerken polis minibüsü farlarını üzerimize yaktı. Merkezde polis arabası bizi durdurdu. "Bu saate nereye gittiğinizi?" sordu. "Biz milletvekiliz. Belediye Oteli'ni göster" dedik. Kıbruzluk ederek bizi otele götürdü. Ertesi gün kahvaltıda, partililerden ziyade etrafımızda sivil polislerin olduğunu gözdük. Öğlenki açıklamamızda, "polislerce engellendiğimizi" söyledik. Gazeteciler, bunları telefonla Ankara'daki bürolarına yazdırırken dinleyen polisler, bir daha yanımıza gelmediler. İl merkezinde vatandaşları dinledikten sonra kahveleri ziyaret ettik. Tunceli balık görip bir iletişim yöntemi geliştirmiş. Ağzını hiç hareket ettirmeden bakışlarıyla anlatıyor herşeyi. Anlayana tabii. Konuşursa başına neler gelebileceğini bildiği için bu yolu seçmiş olsa gerek. Oysa biz onların da milletvekiliydik. Bize derlerini anlatmaları, niçin yasaktı, anlayamadık doğrusu. Yöneticilerden şikayetleri olamaz mıydı, yakınlarmız için suç sayılıyordu, milletvekillerine yakınlarmız da derlerini işveren sendikalarına mı anlatacaklardı?

Oradan Pertek ve Hozat'a gittik. Bu yörelerdeki yakınlarmız şu başlıklar altında toplanabilir:

Özellikle dağ köylerinde, köylüler "yasadı" olanlarla güvenlik güçleri arasında sıkışmış, önce "bölücüler geliyor, yiyecek istiyorlar, canını düşünerek yiyeceği veren köylünün üzerine, bu kez onların ardından güvenlik güçleri geliyor. 'Niçin teröristlere yardım ediyorsunuz?' diye köyde tam bir terör havası estiriyorlar. Hiç düşünmüyor yöneticiler. Ve o yöre köylülerine, aşağılamalar, suçlamalar, cinselliğe varan hakaretler. Bir başka yakınlarda da 43 muhtarın zorla istifa ettirilmesi, 27 ailenin sürgün edilmesi. Yine dağ köylülerinin köylerini terke zorlanması. Tunceli valisi Tunceli'ye hizmetin her köye bir cami yaptırmak olduğuna inanmış biri. Öğretmen açığı filan onu ilgilendirmiyor.

Türkiye'de işkence sistemi mi? Bu soruya bir yanıtlı vermek için önce, işkenceden ne anladığımızı saptamamız gerekir. İşkence nedir? İşkence, bir kimseye maddi ve manevi eza verici hareketlerdir. İşkencede zalimane muameleler vardır ki, bundan amaç, maddi ve manevi ızdırıp verici her türlü muameledir. İşkencede insanın kişiliğini ve duygusunu önemli derecede incitici filler vardır, yine işkencede, bir kimsenin namus, şöhet veya onuruna saldırı niteliğinde filler vardır. Türk Ceza Kanunu işkence kabul edilebilecek bu kötü muamelelerin neler olduğunu tek tek saymayıp, ayrıca hakimnin takdirine bırakmıştır. "Türkiyede işkence müferrit olaylardan ibarettir" diyenlerin savını irdeleyelim, somut bir yargı kararıyla birlikte.

Karar tarihi: 7 Temmuz 1983,

Sili'de işkenceye, teröre dayalı baskı rejiminin lideri General Augusto Pinochet, bundan 150 ay kadar önce, 11 Eylül 1973 günü, Cumhurbaşkanı Salvador Allende'yi Başkanlık Sarayı'na bombalayarak öldürdükten sonra dört kişilik cuntasıyla birlikte iş başına geldi. Parlamento kapatıldı. Tüm siyasi partiler yasaklandı. Edildi. Daha sonra, ITT gizli belgeleriyle, CIA ajanlarının açıklamalarıyla, Senato alt komisyonu tutanaklarıyla birer birer ortaya döküleceği gibi, Amerikan şirketleri ve bunların çıkarlarıyla çakışan ABD dış politikasının istemi ve denetimiyle gerçekleştirilen bir darbeydi bu. Pablo Neruda'nın dizelerinde "denizden, şaraptan ve kardan kocaman bir tac yaprağı" olan bu güzel ülkede; demokrasi ve sosyalizme açık kalkınma yolunda önemli reformlar gerçekleştiren üç yıllık Allende yönetiminin yerini, Yirminci Yüzyıl'ın ikinci yarısına adını yazacak en buyuzgan rejimlerden biri alıyordu.

İşte bu rejimin egemenliğinde geçen 150 ay süresince Şili'de 16 bin kişi "güvenlik güçleri"nce öldürüldü. İnsan Hakları Komisyonu Raporu'na göre, aynı dönemde, cezaevlerinde, karakollarda, sorgu odalarında tam yarı milyon kişiye işkence yapıldı. Nereye, niçin gittiği/ götürüldüğü bilinmesizin ortadan yokolup veren ve bir daha izi bulunamayan iki bin kişinin adı yazıldı. "Kayıplar Listesi"ne...Yalnızca, son üç yıl içinde 281 kişinin işkence sonucunda öldürüldüğü belgelerle kanıtlandı. Cunta yönetiminin vadığını sürdürülebilmesinin en birincil koşulu olan devlet terörünün yansımalarıydı bunlar. Öte yanda, "Kara Darbe"nin ortam hazırladığı, kapitalist sistemin gereksinimleri doğrultusunda işleyen ekonomik politika, Şili insanını giderek yoksullaştırdı. Bugün Şilili bebekler, uluslararası bankalara 2000'er dolar borçlu olarak açıyorlar dünyaya gözlerini. Friedman Modeli'nin uzantıları 3.9 milyon etkin nüfusun 1.4 milyonunun işsiz olmasında somutlanıyor. Düşürülen enflasyon karşısında, "açlık icreti", giderek "ölüm ücreti" adını alıyor emeğin karşılığı. Ve sendika yöneticileri her bahaneyle tutuklanıp cezaevlerine konuluyor.

Evet, Şili'de son 150 ayın çizdiği bu karanlık tablonun içinde, Pinochet cuntasına karşı Şili halkı tarafından verilen demokrasi mücadelesi aralıksız sürüp giderek gelişti. Bugün, Pinochet rejiminin ABD Kongresi'nde bile "kaygılı" tartışılmasına yol açacak şekilde yoğun bir çözümsüzlük, çirüme, bunalmış içine düşmesinde önemli rol oynadı. Faşist diktatörlüğün ilk yıllarında işçilerin, öğrencilerin, meslek gruplarının, siyasi partilerin kendi örgütleri çerçevesinde verdikleri mücadele, 1983'ten başlayarak yaşamal bir dönüm noktasına geldi. Bu aşamada, cunta yönetimine karşı oluşturulan birliğin güçlendirilmesi ve farklı eğilimlerdeki tüm parti, örgüt ve kişilerin ortak demokratik istemlerin elde edilmesi yolunda birleşmeleri gündeme geldi. Bu birlik, kısa dönemde siyasal demokrasinin kurulması için yapılacak tutarlı bir öncelikler aralanması çerçevesinde biraraya gelmesini, cunta karşısında ortak mücadele yöntemlerinin belirlenmesini öngörüyor. Şu an için birincil önem taşımayan görüş ayrımlarının, iktidar tarafından kısıtlanması karşısında, gündemin birinci maddesindeki demokrasi isteminde anlaşılanların en yaygın, en kapsamlı bir birliği

Yasemin Çongar

Şili'nin Umudu: Cuntaya Karşı Demokrasi İçin Birlik

oluşturulan amaçlanıyor. Bu, öğrenci derneklerinde katolik öğrencilerle komünistlerin demokratik ve özerk üniversite için dayanışma içinde çaba barmaları anlamına geldiği gibi, demokratik bir düzlemde savunacakları sosyo-ekonomik politikaları uzlaşmaz nitelikler taşıyan siyasal partilerin Pinochet'ye karşı bir ittifak oluşturabilmelerini de içeriyor.

İşçilerin Öncülüğü, Öğrencilerin Birliği

Santiago Cezaevi'nde uzun süre tutuklu bulunan sendika liderleriyle, üniversite öğrencileri geçtiğimiz aylarda salıverildiler. Askeri yönetim tarafından içeri atılan bu insanların suçu, 1985'in 4-11 Eylül günleri arasında toplumsal bir uyanış hareketi düzenleyerek halkı bu harekete katılmaya çağırması. Daha hareketin ilk günlerinde, polis ve askerler cemberinde silah zoruyla yakalanıp sorgusuz tutuklandılar, 4 Eylül'ün anlarında bıraktığı iz, 11 ölü, yüzden çok yaralı ve binden fazla tutukluydu.

Sendika liderleriyle öğrencilerin salıverilmesi olayına burada değinmemizin nedeni, ülkenin tüm sendikaları ile öğrenci derneklerinin grev, boykot, yürüyüş ve gösterilerle oluşturdukları direniş hareketinin sonucunu göstermesi. Yönetimin güçlükle bastırdığı bu direniş, sözkonusu öğrencilerle sendika liderlerinin salıverilmesinden başka, işçilerin öncülüğünde ve onlarla dayanışma içinde mücadele veren öğrencilerin birliğini de vurguluyordu. Şili'de demokrasi mücadelesinin itici gücünü her zaman işçiler ve yan-proleterler oluşturdu. Ulusal Emekçiler Önderlik Konseyi'nin işçi sınıfı ve diğer üretici kesimleri mücadeleye katmakta gösterdiği başarı, ulusal grevlerin çok yaygın bir katılım bulması ve binlerce kişinin desteğini sağlamasıyla örneklendi. Baskıdan ve sömürden en büyük payı işçi sınıfının aldığı, gerçekleştirilen darbenin emekçilerin özlemediği ekonomik düzene karşı, uluslararası tükellerin arzuladığı önlemlerin getirilmesine meşru zemine hazırlama amacı taşıdığı düşünüldüğünde, işçilerin birlik içinde verdikleri mücadelenin önemi ve bunun orta sınıflar ile öğrenciler üzerindeki etkisi daha da ön plana çıkıyor.

Öte yandan, Şili öğrenci hareketinin, ülkedeki anti-faşist mücadelede çok önemli bir rol oynadığı da gerçek. Üniversite öğrencilerinin "tüm üniversite federasyonlarının yeniden yaşama geçirilmesi" gibi somut kazanımlar elde etmiş olmaları, mücadelede kendilerine düşen yükümlülüğü ne denli doğru belirlediklerini gösteriyor. 1985'te Ekim ayında yapılan Birinci Üniversitelerarası Kurultay, Şili'nin tüm üniversitelerinden gelen öğrenci temsilcilerinin oluşturduğu tam bir birlik görünümündeydi. Yönetimin dernek ve federasyonların etkinliklerine yönelik kısıtlamaları, farklı dünya görüşleri ve siyasal eğilimlerdeki öğrencileri aynı dernek içinde birbirlerine düşürmeye yönelik kısırtımları, öğrenciler örgütlenme amaçlarını iyi belirledikleri ve düşmanlarını kim olduğunu, neye karşı, ne için mücadele vermeleri gerektiğini bildikleri için sonuçsuz kaldı. Üniversitelerdeki demokratik öğretim üyelerinin de özerk üniversite mücadelesine katılmaları, 1985 üniversite yönetimi seçimlerinde, Pinochet yanlısı adaylar karşısında büyük başarı kazanılmasını sağladı. Santiago'daki teknik eğitim ve tıp fakültelerinde, tüm engellemelere karşın yönetim karşıtı kişiler üst düzey görevlere seçildiler. Yönetim kadrolarındaki bu demokratikleşme ve öğrenci derneklerinin baskısı, üniversitelerde askeri işgal ve baskıların azalması yolunda da olumlu sonuç verdi.

Şili'de ilki 10 Mayıs 1983'te yapılan ve bugüne kadar onlarcası gerçekleştirilen Ulusal Protesto Günleri'nde de öğrenciler boykot ve yürüyüşlerle kendilerini gösteriyorlar. Ülke çapındaki protesto gösterilerine lise öğrencilerinin de katılması dikkat çekiyor. Özellikle toplumbilimci Manuel José Prada, Santiago Öğretmenler Derneği lideri Manuel Guerrero ve yazar Santiago Mattino'nun 1985 Mart'ında öldürülmesi olayı, toplumun tüm kesimlerinde olduğu gibi, öğrenciler arasında da birleştirici rol oynadı. Ülkenin sahne olduğu en büyük siyasal gösterilerden birine dönüşen cenaze töreninde, Komünist Partisi üyesi olan bu üç gencin tabutlarını omuzlayanlar arasında Hristiyan Demokrat öğrenciler, Katolik kilisesine mensup gençler ve sosyal-demokratlar da vardı. Uluslararası Öğrenci Birliği (IUS) Başkan Yardımcılığını sürdüren Şili'li Jorge Maturana'nın sözleri de işte bu birliği vurguluyor. "Son yıllarda," diyor Maturana, "birlikte girişilen eylemlerin sağladığı kazanımların üstünlüğü tartışma götürmez bir açıkla görülmüyor. Bu nedenle, üniversiteler boyutunda yürütülen birleşik mücadele diğer demokratik hakların kazanılmasında da yol gösterici bir örnek olarak ortaya çıkmakta ve genel anlamda toplumsal-politik direniş hareketi-

nin birleşikliğine önemli katkı sağlamaktadır."

Siyasal Partiler ve Birleşik Cephe

"Salvador Allende her zaman dışmanlarla muhalifler arasında ayrılmı yapmış, muhaliflerin birbirinden farklı, ancak temelde uzlaşmaya açık konumlarında olduklarını savunmuştu. Bugün bizim düşmanımız Pinochet ve cuntasıdır. Onların amacı bizi yoketmek, toplumcu dünya görüşünü bu kileden silmektir. Ama Allende'nin dediği gibi,

bir de bize muhalif olanlar var. Onların görüşleri kimi alanlarda bizimkinden ayrılırken, kimi alanlarda da çıkıyor. Bizim toplumsallığımızı paylaşmıyorlar belki, ama onlarla bugünkü ve yarınki çıkarlarımızda ortakız. Çünkü muhaliflerimizin önemli bir bölümü diktatörlüğe karşı demokrasi için savaşıyorlar. Biz de aynı işi yapıyoruz, dolayısıyla ortak düşmana karşı muhaliflerimizle ortak muhalefet oluşturuyoruz."

Şili Komünist Partisi lideri Luis Corvalan'ın bu sözleri, Şili'de demokrasi mücadelesinin aldığı yolu tanımlıyor. 11 Eylül öncesinde Allende'yi devirmek için darbe kışkırtıcılığı yapan, ABD'nin çıkarlarına hizmet eden Hristiyan Demokratlar, öngörülerinin tersine meydana kendilerine bir türlü bırakmayan Pinochet yönetimi karşısında tavır alıyorlar artık. Pinochet rejiminin getirdiği anayasal ve ekonomik düzenlemeler, bir zamanlar kendilerinin amaçladıklarıdan pek ayrılmı olmasa da, cuntacılarla aynı sınıfın çıkarlarını savunsalar da, parlamenter sistemin işlemediği, demokratik örgütlenmelerin olmadığı bir ortamda kendilerinin de yaşamayacağı anlamı, bu nedenle de yönetim karşısında sol partilerle ortak mücadeleye giden yola katılmışlardır.

Şili'de, darbe sonrası ilk yıllardan başlayarak birlik çağrılan yapan Komünist Partisi'nin, Sosyalist Parti ve Küba eğilimli Devrimci Sol Eylem ile birlikte oluşturduğu ve özellikle işçilerle öğrencilerin desteğini gören Demokratik Halk Hareketi adlı ittifak ile Hristiyan Demokratlarla merkez sağ partilerin katıldığı Demokratik Birlik ve diğer sol kanadı oluşturan Sosyalist Blok, üç önemli siyasal gruplaşmayı oluşturmaktadır. Ancak geçen yıl içinde, bu üç grubun Demokratik Geçiş Hareketi adı altında bir cephe meydana getirmeleri, ülkedeki demokratik mücadeleyi daha önce görülmedik bir yaygınlığa ulaştırdı.

Santiago Başpiskoposu Juan Francisco Fresno'nun 1985 içinde demokrasie geçiş çağrısı yapan bir ulusal uzlaşma belgesi hazırlamış ve bunu Pinochet rejimine uzun süre destek veren bazı sağ ve dinci gruplara da imzalatması, rejimin nasıl bir tıkanma içinde olduğunu belgeliyordu. Temel birtakım de-

mokratik istemleri dile getirmesine karşın önemli eksikler de taşıyan bu belgenin en büyük yanlısı, solun önemli bir bölümünün katkısına başvurulmamış olmasıydı. 1989 yılında Pinochet'in düşürülmesini hedefleyen somut önlemlerin biçirine yer verilmemişti. Komünist Partisi bu belgeye ilişkin inatçılığında, demokrasi mücadelesinin oluşturulan birleşik cephenin tüm üyelerinin katılması halinde kazanılabileceğini yineledi. 1985 Eylül'ünde Santiago'da elden ele dolaşan bildiride şöyle deniliyordu:

"Bizim soruna yaklaşmamız yurtsever bir duyarluluk taşıyor. Faşist rejimin yenilmesine yönelik her türlü öneriyi gözönüne almayız. Ülkemizde demokrasiye bir an önce yaşama geçirilmesi için her girişimi değerli sayar ve destekleriz. Ancak, yaşam birden çok olayda göstermiştir ki, demokrasi mücadelesi sektör olmalıdır, şu ya da bu muhalefet grubunun dışlanmasını öngörmemelidir. Halkın en geniş ve en kararlı bir hareketiyle destek-

lenmelidir. Demokrasi mücadelesi veren güçlerin birbirlerini dışlamaları her zaman diktatörlüğün çıkarlarına hizmet eder. Bu nedenle bu ayrımcılığı destekleyenler tarihsel bir suç işlemektedirler. Tüm Şili'lilerin demokratik birliğinden başka hiçbir güç bağımsızlığı garanti edemez."

Şili Komünist Partisi'nin bu birlik çağrısı olumlu ya da olumsuz buldu. Bir yandan diktatörlüğün kısırtmaları, diğer yandan böylece bir birlik içinde erimeye mahkum grupların "ayırıcı" tavırlarına karşın, ortak mücadele gelişmesini sürdürüyor. Şili halkının yaşamını her anlamda vereceği aynı kapsamlarda ve aynı yöntemlere dayalı mücadelenin, genel bir "ulusal itaatsizlik" durumu yaratması hedefleniyor. Bu durum, artık cunta için başaşağılmaz bir hal aldığı gün, demokrasiye geçilmesi yolunda somut bir adım da atılabilecek. Bu çerçevede, parti örgütleri, halkın millîs gücünün güçlendirilmesi ve herhangi bir örgüte üye olmayan insanların, özellikle de

genç işçilerle öğrencilerin bu millî gücüne katılmaları için çaba harcıyor.

Ote yanda, bübiryle uzlaşmaz sınıfsal ilişkileri simgeleyen farklı dünya görüşlerindeki grupların birleşmesi, başta da belirttiğimiz gibi, öncelikler sıralamasının doğru yapılarak ortak amaçların iyi belirlenmesinden geçiyor. Bu anlamda, 1985'in Mayıs ayında Şili Komünist Partisi yöneticilerinden Manuel Chacon'un Hristiyan Demokrat Parti Lideri Gabriel Valdes'e yazdığı yanıt mektubu önemli ipuçlarını barındırıyor.

"Komünistler olarak biz, kiraseyi dışarda bırakmayan ortak eylemler geliştirme çabamızı sürdüreceğiz, çünkü diktatörlüğü devrimin en iyi yolunun ortak mücadele olduğunu inanıyoruz. Bu anlayışla mektubunuzu yanıtıyoruz. Sizin de değindiğiniz gibi, berkesin gerçek kimliğinin azami bir içtenlikle belirlenmesi gereğine biz de katılıyoruz. Ancak aynı zamanda, bu açıklığın demokrasi için mücadele veren güç-

ler arasında bir sirtüşme anlamına gelmemesi gerektiğini düşünüyörüz. Görüş ayrılıklarımız, üst-düzeyle tartışmalarda ele alınmalı, ortak dışmana karşı birleşik mücadeleye zarar vermemelidir. Herkesin gerçek konumu, eylemlerinde kendini zaten gösterecektir. Her koşulda ve her konuda, en yüksek yargı haktır, halk olmalıdır."

Chacon'un bu sözleri, demokrasi mücadelesinin gündemin birinci maddesi yapılmamasıyla, tarihsel olarak uzlaşması mümkün olmayan partilerin, kişilişleşmeden, kimlişleşmeden kısa erimde ortak hedefe ulaşmak için adım atmaları demek.

İşte Şili'nin umutları, bu birleşik mücadelenin yaşamını her anlamda boy vermesi ve biri birine yeğlenemeyecek önemdeki mücadelede kasmam ve yöntemlerinin tüm muhalefet güçlerine tek bir hedefe yöneltilmesi nedatiyor. Kocaman taç yaprağının kurumaması bu birleşik mücadelenin başarmasına bağlanıyor.

Cağdaş uluslararası hukukun siirekti olarak başını ağrıtan bir kavram olan saldırganlık, günümüzde Birleşmiş Milletler tarafından "bir devletin herhangi bir başka devlet ya da halkın toprak bütünlüğü ve politik bağımsızlığına karşı zor kullanımı" olarak tanımlanmış ve gayri meşru ilan edilmiştir. 1986 Barış Yılı dolayısıyla da birçok ulusal ya da uluslararası kurum ve kuruluş, tüm dünya ülkelerine barış çağrılarında bulunarak, savaş, terörü ve her türlü saldırganlığı lanetlemektedir.

Oysa bir önceki yüzyılda uluslararası arenada durum daha farklı idi. Saldırganlık, kişi haklarının çiğnenmesi, insanlığa karşı işlenmiş bir cinayet olarak nitelendirilmediği gibi, savaşlar ve silahlı çatışmalar da, devletlerarası ilişkilerin en yaygın şekli olarak karşımıza çıkıyordu. Kısacası, 18. yüzyılda savaş en az barış kadar meşru bir kapitalist yaşama biçimidir.

1899 ve 1907 yıllarında Lahey'de gerçekleştirilen ve Uluslararası Barış Konferansı olarak adlandırılan toplantılarda ise, alınan 13 kararın 11'i savaşların düzenlenmesine ilişkin iken, sadece 2 tanesi barışı konu almaktaydı. Tanınmış İngiliz uluslararası hukukçulardan L. Oppenheim'a göre savaş, "yasal açıdan devletin en doğal işlemlerinden biri" idi.

Görüldüğü gibi, yüzyılımıza gelene dek burjuva hukuku, savaşın insan haklarına karşı bir saldırı olarak değil, tam tersine, kullanılması gereken doğal bir hak olarak değerlendirmekteydi. Bu nedenle de savaşın engellenmesi çabalarından çok, silahlı saldırıların uluslararası platformda kuralına göre uygulanmasını sağlama yoluna gitmek istenmiştir. Alman filozofu Kant'ın da belirttiği gibi, dönemim uluslararası hukuku kismen savaş ilan edebime hakkı, kısmen savaş sırasında kullar, kısmen de savaş sonrası düzenlemelerinden oluşmaktaydı.

Ancak, 20. Yüzyılda konuya bambaşka bir gözle bakılmaya başlandı. Uluslararası barış konusu ilk kez 1917 Sovyet devrimi ile birlikte ayrıntılı bir biçimde irdelendi. Sovyet hükümetinin kurulu kurulmaz atmış olduğu ilk adım, bir barış kararnameyi hazırlamak olmuştur. 8 Kasım 1917'de yayımlanan bu kararname ile ilk kez saldırganlık ve savaş insanlığa karşı işlenen suçların en büyüğü ilan edildi. Böylelikle dünyamız ilk sosyalist ülkesinin dış politikasını şekillendiren bu ülkenin aynı zamanda uluslararası hukukun temelini oluşturması da öncelikli bir hedef olarak saptanmış oluyordu. İşte bundan sonradır ki birçok uluslararası anlaşma metninde, ülkeler arasında çıkarılabilecek uyuşmazlıkların çözümü amacıyla savaş çıkartılması yasaklanmaya başlanmıştır. İlk örnekler arasında Milletler Cemiyetinin sözleşmeleri, Saldırgan Savaşlar Hakkında Bildiri (1927), Brian-Kellog Anlaşması (1928) ve Londra Konferansı (1933) bulunmaktadır. Bilindiği gibi, 2. Dünya Savaşı sonrasında ise bu politika doğrultusunda, Tokyo Mahkemesi ile Nuremberg'deki Askeri Mahkeme uluslararası hukuk ilkelerini çiğneyenleri ağır cezalarla cezalandırdı.

SALDIRGANLIK TERÖR VE ULUSLARARASI HUKUK

ZEKİ YÜCEL

O günlerden bu yana çıkartılmış olan diğer uluslararası yasalar da, ayrıntılı bir şekilde, saldırgan savaşları temel bir insanlık suçu olarak tanımlamışlardır. Örneğin BM tarafından 24 Ekim 1970'de çıkartılan "Uluslararası Hukukun İlkeleri" adlı kararnamede, bu tür saldırgan tutumların barışı tehdit eden en büyük tehlike oldukları vurgulanmıştır. 1974 yılının 14. Aralığında ise, sosyalist ve ilerici ülkelerini sıra tüm barışsever güçlerin yürüttüğü uzun mücadeleler sonunda, BM "Saldırganlığın Tanımı Hakkındaki Kararı" kabul etti. Bu kararda saldırgan savaşlar, insanları, en temel hakları olan yaşama hakkından mahrum bıraktıkları için, tam bir cinayet olarak nitelendirilmiştir.

Çağdaş hukuk, sadece saldırganlık eylemini değil, aynı zamanda uluslararası barışı bozabilecek her türlü savaş propagandasını da yasaklamaktadır. Zaten uluslararası ilişkiler tarihi göstermiştir ki, savaşlar, genellikle, gelecekteki düşmana karşı yöneltilen yoğun ve saldırgan bir kampanya dönemi sonrasında başlatılmaktadır. Nazilerin Doğu Avrupa ve SSCB'ye saldırımadan önce yürüttükleri kampanya, ABD'nin Vietnam, Grenada ve Nikaragua'ya karşı izlemiş olduğu politikalar, İsrail'in Arap ülkelerine karşı tutumu ve İngiltere Başbakanı Falkland savaşını öncesindeki yoğun anti-propaganda, canlı birer kanıtlardır.

Oysa günümüzün uluslararası yasaları bu tür eylemleri şiddetle yasaklamaktadır. Bu konuya ilişkin çeşitli bağlayıcı hükümler, Uluslararası Medeni ve Politik Haklar Sözleşmesi (1966) ve Uluslararası Hukuk İlkeleri Kararnamesi'nde (1970) ayrıntılı olarak yer almışlardır. UNESCO'nun 1978'deki 20. Genel Kurulunda ise "Barış ve Uluslararası Anlaşmaları Güçlendirilmesi, İnsan Haklarının Savunulması, Savaş Kısırtıcılığı ve Irkçılığa Karşı Çıkılması İçin Kitle İletişiminin Katkılarına İlişkin Temel İlkeler" adlı bir bildiri yayımlandı. Bu bildiride, adından da anlaşılacağı gibi, baskı, sömür ve dünya halklarının barış mücadelesine ilişkin diğer birçok konuya ek olarak, ülkelerin kitle iletişim araçlarını savaş ve saldırganlık propagandası amacıyla kullanamamalarını öngören hükümler de yer alıyordu.

Uluslararası girişimlerin yanı sıra, ulusal düzeyde Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rante.org>

de de savaş kısırtıcılığına karşı çeşitli yasal tedbirler alınmaktadır. Örneğin bir çok sosyalist ülke gerek anayasal, gerekse yasal düzeyde savaş propagandası anlamına gelebilecek her türlü etkinliği yasaklamış hatta devlete karşı işlenen suçları sınıfa sokmuştur.

BM Genel Kurulunun yayımlanmış olduğu "Saldırganlığın Tanımı" adlı bildirinin 3. maddesinde de yer aldığı gibi, bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin diğer bir ülkenin toprak bütünlüğüne karşı gerçekleştirildiği her tür fiili müdahale ve işgal eylemi, geçici ya da kalıcı olsun, uluslararası saldırganlık olarak tanımlanmaktadır. Aynı bildirinin 5. maddesine göre ise, ne şekilde olursa olsun, politik, ekonomik, askeri ya da diğer herhangi bir neden, hiçbir saldırı ve terör eylemini haklı gösteremez. Ancak bu hükümleri hiçe sayacak bir biçimde, saldırgan ülkeler, tasarladıkları bir müdahale öncesinde, kendilerinin haklı çıkaracak kullar bulmaktadır. Örneğin Naziler, 1 Eylül 1939'da Polonya topraklarına girenken, Polonyalıların Alman radyo istasyonuna saldırılarını bir gerekçe gibi göstermişti. Bugün ise aynı taktiği uygulamakta olan ABD, Vietnamlının Amerikan savaş gemisini torpillemeleri ya da Grenada'daki vatandaşlarını korumak istemeleri gibi nedenleri ileri sürerek, açık bir devlet terörü uygulamaktadır.

Oysa tarihsel gerçekler birer ibret dersi olarak önümüzde dimdik durmaktadırlar. Bunların irdelenmesi "yalnuzca geçmişin açıklanması anlamında değil, fakat geleceğin hiç korkmadan önceden kestirilmesi ve gerçekleştirilmesine yönelik kararlı pratik çalışmalar anlamında da gereklidir". İşte saldırganlıkların en büyük ve en kanlı örneğini oluşturan Nazi Almanyası ve 2. Dünya Savaşı'na da bu gözle baktığımızda, almanız gerekli önemli dersler olduğunun görürüz. Bunlardan birincisi, saldırgan güçlerin dünya hegemonyası özemlemlerinde sonunda başarısızlığa mahkum olduklarıdır. Faşizmin ezilmesiyle sonuçlanan 2. Dünya Savaşı tüm olası saldırganlara ve benzeri bir amaç güdenlere ciddi bir uyarı olmalıdır. Ne var ki, tekkeci burjuvazinin gerici üst zümresi, bu uyarılara kulak vermemişse garalıdır. Bu savaşın almanız gereken diğer bir ders de, saldırganlara hoşgörüyle bakmanın büyük sakıncalar doğurduğudur. Hatırlanacağı üzere, savaş öncesi yıllarda batılı devletler, sosyalizme karşı Avrupa'nm kalisi olabileceği imudıyla, Hitler'e doğrudan doğruş yumuşlardı. 1938 Münih Anlaşması ve yol açmış olduğu sonuçlar holo anımsanmaktadır. Günümüzde ise Amerikan militaristlerine silahlarla doldurulmakta olan Batı Avrupa Ülkeleri, savaşın çıkması halinde kendilerinin doğrudan birer hedef teşkil edebileceklerini görmemezlikten geliyorlar. Son olarak 2. Dünya Savaşı göstermiştir ki, değişik sosyal düzenleri olan ülkeler, gerekliğinde saldırganlara karşı ortak bir savaşım verebilmektedirler. Faşizme karşı savaşın ülkeler arasındaki işbirliği günümüzde de önemini korumaktadır. Bu da ancak barış içinde bir arada yaşamaya yönelik her türlü ortak eylemin desteklenmesiyle olanaklıdır.

Devlet Terörünün Ekonomi-Politiği

A.Tufan Aydın

Az gelişmiş kapitalist ülkelerin uluslararası işbölümü doğrultusunda kendilerine dayatılan yeni sermaye birikim modelini uygulamaları ile insan haklarının ihlal edilmesi büyük boşluk gösterdi. Yeni model ilk uygulayan ülkelerde politik baskı ve devlet terörü, örgütlü politik muhalefetin sindirilmesi/yok edilmesi, siyasal partilerin yasaklanması ve sendikaların bertaraf edilmesi, modelin temeli olan endüstriyel ihracat sektöründe düşük ücret düzeylerinin uygulanabilmesinin araçlarını oluşturdular. Bu arada, ABD dış politikasının da, söz konusu ülkelerdeki baskıcı ve otoriter rejimlerin desteklenmesi ile üzerine düşen "tarımsal misyonu" başarı ile yerine getirdiğini söyleyebiliriz.

Bu ülkelerde devlet, özünde, demokratik olmayan ve politik olarak baskıcı hükümet biçimleri ile karakterize edilir. Modele uygun olarak düşük ücret ekonomisinin gerekliliğini destekleyen devlet, askeri harcamaların sosyal sektörler zararına gelişmesine yol açtı.

Niteliksiz işgücü, uluslararası işbölümünün de bir sonucu olarak az gelişmiş ülkelerin uyguladığı yeni modelin temelini oluşturdu. Ve niteliksiz işgücünün fazla'lar'ı ve 'yedek ordusu', işgücünün yeniden üretimine harcanan yatırımların asgari olmasını getirdi. Bu, geçiminde düzeyinin altında düşük ücret ve tüketiminin kısılanması demek olduğundan, çokuluslu şirketlerin yatırımının güdüleyicisi oldu. Dünya pazarına giriş ve onunla bütünleşmenin bir önkoşulu olan tüketimin kısılanması, bir yandan üretimin yeniden oluşmaması ve tüketimleşmesini doğururken, diğer yandan aşağıdan yukarıya doğru olan tepkinin nedenini yarattı.

Ancak, işgücünün yeniden oluşmaması sürecinin, aşağıdan yukarıya doğru baskı yapmasını engellemesi, birtakım yöntemleri zorunlu kılmıştır. Temelde emeğe talebi sınırlandırmayı amaçlayan yöntemler; sendikaların bertaraf edilmesi, kolektif pazarlığın kısıtlanması, devlet tarafından uygulanan politik baskı tekniklerinin mümkün olduğunca birleştirilmesi, geçiminde düzeyinin altında olan ücret oranının standart hale getirilmesi, vb. olarak sıralanabilir. Bu ülkelerde emek sürecinin niteliksiz emek üzerinde temellenmesi, ve düşük maliyetle emek gücünün relatif bolluğu nedeniyle, uygulanan: ekonomî politikalar; ancak içsel baskı araçları üzerindeki harcamalar ile gerçekleştirilir. Askeri donanım ve baskı teknolojisi, "herimli" bir ekonomî oluşturmada kullanılır. Bunlar, dış yatırımlar için "babit ve uyumlu" emek ilişkileri yaratmak amacıyla, "politik risk faktörleri" ni azaltır. Bu bağ-

lamda, emek maliyetleri üzerindeki etkisi gözönüne alındığında, baskı teknolojilerine yapılan yatırımlar, sermaye birikimi için bir girdi olarak sayılabilir.

DEVLET TERÖRÜ ÜZERİNE

Herhangi bir biçimde kurumsallaşmış devlet terörü, sömürgeci merkantilist başlangıcından bu yana sistematik bir şekildedir. Sömürgeci yönetimin "mevralştırıldığı" baskı ve terör, sömürgeci devletin politik yapısı ile içiçe geçmiş ve onun bir uzantısı biçimindeydi. Daha sonra, tam olgunlaşmamış sömürgeci yönetim aygıtının gelişmesi ve metropole daha bağımlı bir yapıya ulaşması gerekti. Sömürgeci dönemde, sömürgeci devletin bir uzantısı biçiminde uygulanan devlet terörü, sömürgeciliğin yitkili ve ulusal devlete geçiş sürecinde, birbirini içine geçmiş yapıların ayrışması ve yeni kurumsal mekanizmaların oluşması ile daha "incelikli" bir hale geldi. Vazırlı doğrudan sömürgeci hükümetler sömürgeci ülkeler, yeni bağımsız uluslar üzerindeki etkilerini resmi ve "gayriresmî" uluslararası kuruluşlarla sürdürme yolunu seçtiler. Örneğin, Amerikan Devletler Örgütü (OAS), askeri paktlar, Dünya Bankası, OECD, vb uluslararası kuruluşlar, bir anlamı ile bu işlevi yerine getiren, uluslararası kapitalist şebekenin araçlarıdır. ABD liderliğindeki emperyalist kamp, bu kuruluşlar aracılığı ile, kapitalizm sürecinde meydana gelen değişikliklerle daha fazla belirler hale geldi. Kapitalizmin 1970'lerde girdiği bunalımdan çıkmasına çözüm olarak dayatılan sermaye birikim modelinin hayata geçirilmesinde de, Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşlara önemli roller yüklendi. Bu kuruluşlar, dış yatırımları daha çekici kılan ülkeleri baştacı ederek, ücret ve maaşların dondurulması çerçevesinde, iç pazarda programlanmış bir durgunluk yaratacak önerilerle bulundular. Yapılan devalüasyonlar ve alınan diğer ekonomik önlemler, bu temelde değerlendirilmelidir. Her men yalnızca politik baskıcı yöntemlerle yerine getirilebilen, IMF'nin "paket" ekonomik yaptırımlarının başarısı, bu ülkelerde demokrasinin ihlali ve devletin baskıcı aygıtının desteklenmesini zorunlu kıldı. Emperyalist devletlerce dayatılan politik düzenlemeler, savunma antlaşmaları, askeri yardım (askeri personel, istihbarat, ulusal güvenlik çerçevelerinde) ve kurumsal değişiklikler, özünde sermaye birikiminin temel bileşenleri oldu. ABD tarafından ihraç edilen silahlar, teorik olarak dış saldırılara karşı müttefiklerin kendilerini savunmaları için yardım amacıyla, de, ABD silah ihracatının yapılan bir incelemesi.)

bu silahların daha çok, iç baskı aracı olarak kullanıldığını gösterdi. ABD şirketlerinin ve resmi örgütlerinin silah, donanım, polis ve yarı-askeri güçlere sağladıkları eğitim ve teknik destek, daha fazla işken- ce, daha çok muhalifin öldürülmesi ve/veya tutuklanması, yani daha fazla terör anlamına gelmekte.

Teorik olarak, ulusal devletin, ülke sınırları içindeki "meşru" terörü içerdiği kabul edilir. Başka deyişle, "normal" politik baskı, ulusal polis ve askeri aygıt ile içsel olarak yönlendirilir. Emperyalist ülkelerin, söz konusu ülkelerdeki teröre etkisi, "aşikâr" değildir; askeri ve yarı askeri personelin, polisin eğitilmesi ve ulusal güvenlik konusundaki "istisnâ" işlevleri ile sınırlıdır. Bununla birlikte, yeni uluslararası işbölümü ile, bağımlı devletin çeşitli baskıcı yapıları, emperyalist devletlerin askeri-politik yapıları ile daha fazla içiçe geçme eğilimi gösteriyor. Bu, birkaç kanaldan işlemekte: askeri görevlilerin eğitilmesi (örneğin, Panama ve ABD'de eğitilmiş yüksek rütbeli L.Amerika'b subayları, askeri yardım, savunma antlaşmaları, "sivil" personelin eğitimi, ve bu ülkelerde bizzat emperyalist devletin askeri varlığı. Ancak, bağımlı ülkedeki terör ile emperyalist ülkenin "aşikâr olmayan" ilişkisi, yukarıda aktarılmaya çalışılan süreci koruyan ve idamesini sağlayan kurumların (ve çıkarların) tehdit edilmesi halinde "aşikâr" hale gelir ve doğrudan müdahaleye dönüşebilir. Örneğin, 1977-78'de Mobutu'yu desteklemek için Zaire'ye Fransız ve Fas'lı "sükû"lerin gönderilmesi, ABD'nin Dominik müdahalesi, vb.

Yeni sermaye birikimi modelinin uygulandığı ülkelerde devlet terörü, temel olarak işçileri, sözleşmeleri ile kendilerine dayatılan ücretleri "benimsemeleri" konusunda ikna etmekte kullanıldı. Grev hakkının ellerinden alınması, işgücünün kullanılması, ücretlerin kısıtlanması ilişkili yasal, politik ve kurumsal yaptırımlar modelin öncelikli konuları oldu. Bu ülkelerde, emek süreci devletin yasal, politik ve kurumsal mekanizmaları ile yeniden düzenlendi. Belirli yasal ve ahlaki normlarla da, "mevralştırılan" bu düzenlemeler, özünde politik baskının ve devlet terörünün "mevralştırılması"nın bir ifadesidir. Sivil hürriyetlerin kısıtlanması, siyasal partilerin yasaklanması, politik muhaliflerin "zorarsız" kılınması, işken ve korkunun yaygınlaştırılması, yasalara inancın yerini devlet otoritelerine bağıllığın geçirilmesi, vb. şekilde uygulanarak devlet terörü, çok belirgin bir biçimde aşağıdaki ekonomik baskı yöntemleriyle koşuttur: Sendikaların faaliyetlerinin kısıtlanması/engel-

lenmesi, bunların yerine devlet tarafından denetlenen kuruluşların geçirilmesi, ücretlerin dondurulması ve fiyatların serbest bırakılması, ticari ve dış yatırımların liberalizasyonu, vb. Baskı ve terörün derecesi ile liberalizasyonun düzeyi, ülkelerin koşullarına ve uluslararası işbölümündeki yerleri ile belirlendi.

YENİ ULUSLARARASI İŞ BÖLÜMÜ

İkinci Dünya Savaşı sonrası, endüstrileşmiş ülkeler "içüncü dünya" ya yaptıkları sermaye ihracını hızla artırdılar. Bu artış ile birlikte, endüstri sektöründeki yapısal değişiklikler, yeni bir uluslararası işbölümünü gündeme getirdi. Çokuluslu şirketlerin giderek gelişmesinin, bu işbölümünün bayata geçirilmesinde önemli etkisi oldu. Çokuluslu şirketler, kapitalizmin merkezi ile çevresi arasında oluşturduğu ücret düzeyi farklılığına göre, etkinliklerinin verimliliğini ayarlayarak, yatırımlarının maliyetini aşağıya indirme hedeflediler. Örneğin, 1973'de söz konusu modelin ilk uygulandığı ülkelerde ortalama saat ücreti yaklaşık 40 sent iken, ABD'de 4 dolar'ın üzerindeydi. (Tablo 1)²

Tabloda ölçüt olarak alınan ortalama ücret, asgari ücreti yansıtmassa da sermayenin uluslararasılaşması süreci ve çokuluslu şirketlerin maliyet striktürünün genel olarak analiz etme olanağı veriyor. Örneğin, bu maliyet, 1976'de Şili'de 12 sentten düşük, Filipinler'de 23 sent, G.Kore'de 42 sent, Tayvan'da 53 sent, Hongkong ve Singapur'da 58 sentti.

Enflasyon, aklılla endüstriyel ücretlerde programlanmış bir gerilemenin yerine getirilmesi anlamını taşımakta. 1973'de askeri darbe sonrası, Şili'de tüketici fiyatları, yaklaşık % 88, Arjantin'de 1976 darbesi sonrasında da ise % 34 artmıştı.

1976 darbesini izleyen aylarda, Arjantin'de gerçek endüstriyel ücretlerdeki düşüş % 50; Şili'de 73 darbesinden sonra gerçek alım gücündeki düşüş ilk birkaç ay içinde % 60, bir yıl sonra % 80 dolayındaydı. Alım gücündeki bu değişimler, belirgin olarak gelir dağılımındaki önemli değişiklikleri yansıtıyordu. Örneğin, Şili'de toplam gelirin en az % 25'i düşük ve orta gelir gruplarından, en yüksek (%5) gelir grubuna doğru aktı. En üst % 5 gelir grubu, toplam gelirin % 50'den fazlasını denetliyordu.

Brezilya'da asgari ücret 1964-1975 yılları arasında % 50'den fazla düştü. Aylık besin gereksiniminin karşılanması için, Brezilya'da bir işçinin 1965 Kasım'ında 87 saat çalışması gerekirken, 1972'de bu süre 132 saate yükseldi. Alım gücündeki bu düşüş, işgücündeki uzamalar ile

TABLO 1: Çeşitli Ülkelerde İşgücünün Bir Saniye Maliyeti (ABD Doları)olarak

Ülke	1970	1971	1972	1973	1974	1975
ARJANTİN	.32	.34	.48	.80	.92	.19
BREZİLYA	.36	.38	.46	—	—	—
ŞİLİ	.35	.37	.38	.07	.08	.07
DOMİNİK CUM.	.30	.31	.30	.27	.28	—
GUATEMALA	.34	.32	.31	.30	.27	—
GDNEY KORE	.18	.20	.19	.20	.20	.24
FİLİPİNLER	.13	.15	.15	.16	.14	.13
ABD	3.36	3.56	3.81	4.07	—	—

bi likte oldu. Örneğin, Sao Paulo metalurji endüstrisinde, haftalık çalışma süresi, 66 saate uzatılmıştı. 3.4.5

SONUÇ YERİNE

Özetlersek;

1. Bu az gelişmiş ülkelerde sermaye birikimi, devletin baskıcı aygıtlarının desteğini almıştır. Devletler, gerçek ücretlerle sıkı kurumsal baskı altında tutulmuş emek maliyeti üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmuştur.

2. Devlet, içsel baskı için kullanılan baskıcı teknoloji ve ake i donanımına büyük harcamalar yaparak, sermaye birikimini desteklemiştir. Bu harcamalar, diğer maddi altyapısal yatırımlarla birlikte dış yatırıma uygun "dışsal" ekonomileri oluşturmuştur.

3. Baskıcı teknoloji ve maddi altyapılar için yatırım, gereksinimler ve artı-emek süresi arasındaki ilişki üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur.

4. Emek sürecinin yapısına bakıldığında, vassıf işgücünün bol olması temelinde yükseldiği görülür. İnsan sermayesine ve emek gücünün idamesi için devletin yaptığı yatırımlar asgariye tutulmuştur.

Sonuçta, insan haklarının "dışlanmasın". Yeni sermaye birikim modelinin yapısal bir boyutu olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, insan haklarının ihlali veya insan haklarına saygı gösterilmesi, devletlerin uluslararası işbölümündeki konumları ile yakından ilişkilidir. Ve genellikle de, "üçüncü dünya'da insan haklarının inkarı, ekonomik olarak baskıcı bir emek süreci ile doğrudan bağlantılıdır. "Üçüncü Dünya'daki politik baskıma liberal analizi, günümüz pratiği ışığında gerçekçi değildir. Az gelişmiş kapitalizm geçişinin pratiği, "Anglo-Sakson" liberalizminin ruhunun artık hayalden öte birşey olmadığını kanıtlamıştır. Yeni modeli uygulayan ülkelerde liberalizm, aslında demokrasinin ihlalinin ve devlet terörünün maskeleyen amaçlarıyla kullanılan bir deyim haline gelmiştir. Ayrıca, Batı'nın da demokrasi ve liberalizmden ne anladığını, dış politikada desteklediği devletle in rejimlerinin niteliği açıkça ortaya koymaktadır.

GELİŞİMİN YÖNÜ

Bugün, az gelişmiş dünyada, özellikle yeni sermaye birikim modelini ilk uygulayan ülkelerde bir "sivilleşme" süreci yaşanmaktadır. Bir "sivilleşme", bir yanıyla baskı teröre ve ekonomik sürece tepki duyan kitlelerin bir kasmaları olmakla birlikte, diğer yanıyl da, ABD ve yandaşların

bu ülkelerle birlikte yürüttüğü bir manevradır. Genelde, bir parlamento ve bir seçim yapılmasına indirgenen "sivilleşme", kitlelere demokratikleşme ile eş anlamlı olarak sunulmaktadır. Oysa bilinen bir gerçektir ki, tüm kurumları ile işleyen bir demokrasi, yalnızca parlamentonun olması ve seçimlerin yapılmasına indirgenemez. Görünen o ki, gelişen baskı karşısında sıkışan "çevreler", söz konusu sermaye birikim modeli temelinde kurumsallaşan yapıların özüne dokunmakazın, bu kurumlarda çalışan askerlerin ye i ne "sivilleşme" geçirmekle yetinmek istemektedir. Bu "nöbet değişimi" ise, sivilleşme ya da demokratikleşme diye yutturulmaktadır. Kitlelere dayatılan "sivilleşme'nin, gerçek

demokratikleşmeye dönüşmesi ise, bu "sivilleşme'nin gerçek yüzünü gören ve mevcut ekonomik yapı içinde olanaklı olabilecek kadar demokrasiyi talep eden kitlelerin gücüne bağlıdır.

1. Klare, M. Supplying Repression, p.8. Field Foundation, New York, 1977.
2. ILO Yıllıklaı
3. Chossudovsky, M. "Legitimized Violence and Economic Policy in Argentina" Economic and Political Weekly, 12 (16): 631, 1977.
4. Weil, J.L., et al. "The Repressive State." Brazilian Studies, Collection Documents, Vol. III, No. 2, Latin American Research Unit, Toronto.
5. Chossudovsky, M. "Chicago Economics Chiles Style." Monthly Review, Vol. 26, No. 11, 1975.

Konuşan: MEHMET KOÇ

Erbil Tuşalp

'Haklara aykırı davranışları ben iktidar muhalefet çelişksine bağlıyorum'

■ İnsan haklarının bütün dünya için ortak bir değer oluşturması gerekirken, dünyayı birçok ülkesinde haklara aykırı davranışları, ben, iktidar-muhalefet çelişksine bağlıyorum. Bağışksızlıklarını koruyamayan, yüklü dış borç altına giren, haklarının işsizlik ve yoksulluk yazgısı yenemeyen iktidarlara, bu konularda kendilerinden fark düşünenlerin, kendilerine muhalefet edenlerin hak ve özgürlüklerini baskı altına alıyorlar, zora başvuruyorlar. Karşı düşünceleri baskı altında tutmak için insan haklarından vazgeçen ülkelerin ise ortak bir modeli var. Diktatörlüklerde ve askeri rejimlerde insan haklarının çiğnenmesi resmi bir politika gereği gündemde tutuluyor. Ve bu politika resmi niteliği reddediliyor.

□ Bundan sonra neler olabilir? Umudunuz, umutsuzluğunuz?

■ Umudum, tüm ülkelerde insana saygı ortamının, insan onuruna ve kişiliğine saygı bilincinin oluşmasından yana. Kendi ülkemde ise insan haklarının çiğnenmemesi için yasal önlemlerin bir an önce alınmasını umut e yorum. Örneğin, artık Türkiye de, işkenceye karşı Birleşmiş Milletler sözleşmesine taraf olsun, Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna Türk vatandaşları

nin da kişisel başvurusu hakkı olsun. Umutsuzluğum, uluslararası ilişkile de, insan hakları ile ilgili yaptırımların yeterli olmayışından kaynaklanıyor. Türkiye için umutsuzluğum, işkence savlınan her dönemde olduğundan hareketle işkencecilerle bir anlamda cesaret verilmesiyle yoğunlaşıyor. Bir insanlık suçuna olan işkencenin bir türlü mahkum edilememesi bir başka umutsuzluk.

□ Geçtiğimiz yılda genel olarak gazeteci yazarların kitapları tuttu. Buna ne dersiniz?

■ Halkımız, son yirmi yıl içinde geçirdiği üçüncü antidemokratik dönemde de ağır koşullarda yaşamalarını sürdürdü. Bu koşullar içinde iletişimimiz, başta gelen zorluklar arasındaydı. Gazeteciler demokrasiyi savunmak yerine, yeni gündem konuları ekonomik ve siyasal düzeni savunmayı yeğlediler çoğu kez. Göreceli bir yumsama döneminde ise birikimlerini kitap sayfalarına döktüler. Yapılan bu nedenle ilgi uyandırdı. Halkımız, gazeteci yazarların kitaplarına gözlemleri ve gerçek duyularına dayalı olduklarını sandıkları için ilgi duydular. Gözlem ve duyularındaki yapıları ortaya çıkararak girişimlerini, yine gazetecilerden gelmesini diliyorum.

SANATIN YAPISI – 2 (ÜSLUP VE DİL)

1. ÜSLUP

1.

Üslup sorununa da önem vermek ve ondan özel bir biçimde söz etmek gerekir. Şekille (biçimle) temel, *esas* arasında bir ilişki arıyorsam, bunun nedeni bir görüş açısını daha iyi belirtmek içindir. Şekil, *esas* bağli olmalıdır. Nasıl ki vücut da fizyoloji bakımından hayata bağlıdır. Bir başka notayı da işaret edeyim:

Bu noktaya burjuva edebiyatları asla önem vermiyorlar. Burjuva edebiyatında vakti geçmiş sosyal kavramlar fakir, kurumuş ve ideolojiye dayalı orijinal yeni bir şekil var. Bu şekil hayata paradoksal, çelişkili bir tarzda uydurulmaktadır.

Bir çok kez söylediğim gibi yineleyeyim, edebiyat yazma devrimini yapmıştır. Edebiyat için artık, dikkate değer bir anlatım düzeni vardır.... Gerçekten çağdaş bir üslup vardır. Üslubun özellikleri şunlardır: Usulle ilgili şekiller, uzun uzadıya anlatım artık kaldırılmıştır. Adeta diyeceğim ki, bu üslup geçmişte kullanılmış olan dil nezaketlerini, benzetmelerini, kelimeleri daha ziyade fikre veya maddeye uygun biçime sokmuş, üslubun *esas* olan ayrıntılı anlatıma bilimi, açıklığı, hızı, şema kısalığına sokmuş, geleneksel ibareyi kırarak ona kabartmalar eklemiş ve daha açık bir parlaklık vermiştir. Artık yazı bir elbise-den çok, bir deri biçimi almıştır...

Üslupta gereksiz uzatmalardan ve "Yüksek üslup"un bütün hastalıklarından sakınalım. Dilin daima tazeleşmesini korumasına dikkat edelim. Dili sınırlandıran şekillerden, hatırla bir yazar için çok, pek çok çekici orijinallikten kurtulalım.

Anlatım tarzı teknik ve bilim açısından konuyu dile getirmelidir.¹

2.

İlk bakışta kolay yazılır gibi gelen bu üsluba ulaşmak için en aşağı bin mızra üzerinde denemeler yaptım. Daha da yapacağım. Şiirde realist (gerçekçi) üslubu realist muhtevaya (içeriğe) uydurmak lazımdır. Realist olmayan muhtevaların kâhplarını şimdiye kadar ıslah edip (düzeltip) realist muhtevaya giydirmiş olduğumu sandığım için bu yeni araştırmalarla bir dönüm, bir eçrara yaptığımı, yahut yapacağımı umuyorum.²

3.

Bu iş bir inkişaf merhalesinde (gelişme aşamasında) zıddına dönüyor ve kötü mânasıyla üslup-kârlık, üslupçuluk oluyor. Dostoyevski'nin "mühmel" ("özensiz") üslubu hakkında iki noktayı nazar (bakış açısı) vardır: Birincisi bunu bilhassa (özellikle) yaptığı, ikincisi başka türlü yapmadığından, yani samimi olarak böyle yazdığıdır. Mamafî unutmamak lazımdır ki, Dostoyevski'nin muhtevası, üslubunun şeklini tayin eden (belirleyen) *esas* unsurdur. Tolstoy'un, Gorki'nin üslupları temiz işlenmiş üsluplar ise bu her ikisinin de insana, okuyucuya saygı beslediklerinden ve muhtevalarının aydınlık, inanmış, marazilikten (hastalıklı oluştan) uzak bulunuşundandır.³

4.

Ben şairanelikten, sululuktan, yapmacıktan, züppelikten nefret ederim. Şiir dediğin şeyin şekli, eski Yunan mabetleri gibi pürüzsüz, sisiz, şatafatsız, aydınlık ve muhtevayı en iyi surette ve rebilir, belirtebilir olmalı.⁴

5.

Gene söylüyorum, ister barok yada retorik, ister bilgince yazılmış yada deneysel şiir olsun, öbür görüşleri de yerden göğe kadar haklı bulurum: sanat ve insan değeri olan her şey kabulüm. Ama eğer seçme hakkım varsa, ben açıklığı ve yalınlığı yeğ tutarım. Öyle yazmam ki, şiirden bir tek virgül atılınca, her şey yıkılsın. İşin özüne girecek biçimde kurmalı şiiri.⁵

6.

Bu şairane yalnız fecri âti, edebiyatı cedide, hececiler üslubunda olmaz ve sadece bunun unsuru lirizm sulandırmakla yapılmaz, bu bir küçük burjuva münevverliği (aydıncılığı) hastalığıdır ki en olamaz sanılan temayüllerde (eğilimlerde), en sağlam ideoloji benimseyişleri'nde dahi eski mânasıyla en şairaneliğe gayri müsaait (uygun düşmeyen) tarz ve kelimelerle kendini gösterir... Realist lirizm ile şairanelik arasındaki hududu, kelimelerin, imajların, hatta söylenen fikirlerin cinsiyetle değil, evvelâ sosyalman (toplumsal olarak) şairin işgal ettiği mevki ile benimsediği en sağlam ideolojiyi dahi kitabilikten çıkarıp hazmetmiş, adeta insiyak (içgüdü) haline getirebilmiş olmasının derecesiyle, bunun için pratikteki aksiyonuyla, sonra da en sade mânasıyla şair olup olmasısıyla ayırmak mümkün... Beni bir yana bırak, fakat

Pasternak'ta da, Mayakofski'de de şairanelik bol bol mevcut. Hem de üzülerek söylüyorum bu üstadlarda benden fazla.. Bu şairanelik romantizm filân değildir. Zola natüralistti, fakat şairaneliği boldur, Balzak'ta, hele Şolohof'ta şairaneliğin denikası vardır. Yani bu şairanelik, klasiklerden yeni realistlere kadar her mektepte kendini gösterebilir bir hastalıktır.⁶

7.

Samimi olan şeyin şairane olması kabil değildir. Halk şarkılarında lirizm vardır. Fakat bazı halk şarkıları samimiyetlerini kaybederler. Şairane olur. Ne yapalım. Sonra çok ustaca, kuyumcu hüneri ile yapılmış şairanelikler vardır. Bilhassa Divan Edebiyatında. Bunlar mahiranedir. (beceri doludur) Ama ne yapalım ki şairanedir. Şairaneliğin mahirane olması onu bir marifet, bir nevi yüksek hokkabazlık derecesine çıkarmaya da sanat sahasına sokamaz. Sanatta en büyük ustalık ustalığı belli etmemektir. Bunun için ise bu ustalığı bir gaye olarak değil bir vasta olarak kullanmak lazımdır gelir ki ancak bu suretle iptidailik (itkellik) ile alâkası olmayan, sanatkârcasına samimiyete ulaşmak mümkündür.⁷

8.

Genç şairleri çoğu vuzuhuzluluğu, (belirsizliği) fısıltı ve mırıltıyla konuşmayı seviyorlar...

Bu temayülün sosyal köklerini, yani asıl sebeplerini bir yana bırakarak, ben sadece sanat bakımından "teknik" sebeplerini göstermek istiyorum.

Vazıh ve aynı zamanda sanatlı verim vermek çok güçtür. Vuzuh, bir güneş aydınlığıdır ki en küçük acemilikleri, en gizli ve ustaca örülmüş kalpranzlıkları bile derhal ortaya çıkarır. Bu güneş aydınlığı içinde hakikaten dolu, sahiden bir şeyler söyleyen, duyuran, kusursuz eser vermek her babayığının kân değildir. Oysa ki, vuzuhusuluk bir alaca karanlığa benzer. Hatta bazen onun, bir ay ışığı boyasına boyandığı da olur. Bu alaca karanlık, boyalı ayışığı altında kusurlar örtülür, boşluklar, gölgelerle dolar, keleşlikler gözükmez olur. Böyle bir havada herşey bilmece gibidir. Ve insanların bir kısmı herbilmece'nin çözülmesi güç büyük bir hakikati gizlediğine inanacak kadar çokukturlar. Elbetteki böyle bir atmosfer içinde hileli sanat yapmak çok kolaydır. Bundan dolayı da gençler, yukarıda söylediğim gibi, sosyal sebepleri bir yana bırakılmak şartıyla bile, bu ko-

lay yola sapıyorlar. Alaca karanlıkta helis sanat eserleriyle sahte sanat eserinin kolaylıkla birbirinden ayırd edilemeyeceğini bilecek kadar kurnaz davranıyorlar.⁸

İİ. DİL

1.

Her sosyal devir (toplumsal dönem) kendi sanatını ve kendi bünyesinde yaşayan hakim anıtlarla mahkum anıtları sanatını vermiştir. Dil meselesi de öyle, bütün bir millete ortak dil, sanat dili, ancak, tek iç pazarın kurulmasıyla başlar. İngiliz dilinin bugünkü halinin başlangıcı bithassa Elizabeth Devriyle kendini gösterir. Bu devir ise İngiltere'de dediğimiz meselelerin en önemli başlangıçlarından biridir. Fransa'da da öyle. Biz ise sen de farkındasın ki dilimizi yeni yeni işlemeye başladık. Osmanlı denen neyse Osmanlı İmparatorluğu ile beraber yıkıldı ve şimdi Türkçeyi işlemekle meşgulüz.⁹

2.

Türkçe bir dönüm yerindedir. Er geç bu dönümüne dönecektir. Dilimizin temizliğe, güneşli su gibi ışıltıya doğru akışının önüne geçilemez.

Dönüm-yerleri köpüklü olur, bulanık olur... Dönüm yerinde su dalgalıdır...

Dilimiz de dönümünü döerken köpüklenecek, bulanacak, dalgalanacak... Bu köpüklenmeden, bu bulanmadan tiksinenler, korkanlar olacaktır. Tiksinenleri böğürtleriyle, korkakları korkularıyla başbaşa bırakalım...

Dibinin derinliklerini karıştırarak dönümü geçen büyük akarsuda gemisini kullanamayanlar, batacaklardır... Yırtık yelkenleri acem atkısından dokunmuş, hurma ağaçlarından işlenmiş teknele-ri delik deşik gemiler, batacaklar!...

Onlar ağır kokulu, durgun, ışsız sulara yüz-meye alışmışlardır. Ne bu doğrudan esen delikan-h yele yelken tutabilir, ne de bu köpüklü, kayna-yan, baş döndürerek akan sulara dayanabilirler... Dönüm yeri acıamak bilmez...

Dilimiz, dibinin derinliklerini karıştırarak su-yun yüzüne birçok sözler çıkardı... Bunların için-den gesisin geriye, dibi boylayacaklar yok de-ğildir... Birkaç söze kapılıp köpükleneni, akanı görmeyenler var... Ne yapalım! Anadan doğma körlerle gözlüğü yararlığı dokunmaz ki, takalım..

Dilimizin, bugün içine girdiği dönüm yeri; konuşma diliyle yazı dilinin arasındaki derin ayrı-lığı kaldırarak; yalnız ikisini de temizleyerek ışı-landırmak bu işi yapacaktır...

Ben, kendi payıma, ne yeni sözlerden korku-

yorum, ne de birçoklarını yadırgıyorum... Becerikli bir yapıcı, kurulan yeni yapıda, onların bir çoğunu yadırgamadan kullanabilir... İş becerikli olmakta...

3.

Dil yürüyor... Yürüyenin önünde durulmaz...¹⁰ Birbakıma göre, söz birçekerdeyse, bir öze, yazı onun kabuğu, onun kalbidir...

Böylelikle, bir yandan yeni yazı, yeni kalıp, kendine uyabilen bir özün doğmasına yararken; öte yandan, yazı dilindeki bu yeni öz, bu yeni çekirdek, bu yeni sözler; onun, yazı dilimizin, kuruluşunda da derin değişikliklerin yapılmasını zor-luyor...

Dilimizin yeni özünü yıllardan beri sürüp gelen bir akışla ortaya çıkmış, yani yazının kullanılma-ya başlanmasıyla tuzunu artırmış, artık eski yazı dili kuruluşunun kalıbına uyamaz, bu kabuk için-de sıkışamaz olmuştur...

Yeni çekirdek eski kabuğu parçalayacak, ken-dine uyan bir kabuk yaratacaktır...¹¹

4.

Geniş konuşma dilimizden yazı dilimize soka-cağımız her yeni söz, aşınmaya, alışıklığa, alışkanlı-ğın boyasızlığına, ölümlüğüne karşı dikilmiş bir ya-pıdır... Ama bu yapı da günün birinde yıkılmış, bu sözler de günün birinde aşınırlarınmış... O gün gelince, yeni baştan yenileri dikilir... Dil durma-dan doğuran bir anadır... Yürüyüşün buyruğu bu-dur... Bu böyle akıp gider...¹²

5.

Oztürkçe cereyanında toyan ve kısır tarafları yok değil, var. Bununla beraber, türkçeye bazı yeni ve tutacak kelimeler de getiriyor ve getirecek. Sen de gayet iyi bilirsin ki milli yazı dili, millet denilen olayın ortaya çıkışıyla şekillenir. Yani Burjuvazinin memleket içinde tek pazarı meydana getirmesiyle. Bu bakımdan Avrupa milli yazı dillerinin en fazla iki üç yüz yıllık bir varlıkları, bizimkinin ise yarım yüzyıllık birömri vardır (...). Şimdi gelelim başka bir noktaya: millet yerine ulus, memur yerine bilimem ne, devlet yerine hükümet yerine filan filan kelimeleri uydurmakta ve aramakta mâna yoktur. Neden? Çünkü bunlar Türk köylüsünün ve işçisinin de gayet rahat, yadırgamadan ve Türkçe olmadıklarını bile düşün-medeyi kullanırlar kelimeleridir.¹³

6.

Halkın diline girmiş en koyu acemce ve arapça kelimeleri, halkın dilindeki şekliyle kullanacağız. Meselâ, meselâ ve mamafih, mümkün yok filân

gibi. Bunları atmakta mânâ yok, hâttâ bunları atmağa kimsenin hakkı yok. Hâttâ bunları aydın-larımız atsa bile halkın dilinde yaşayacağına göre, atılmış sayılmazlar. Yine halkın dilinde olan fa-kat yazı dilinde olmayan kelimeleri de alacağız. Dilin zenginleşmesi bu yönden olacak, yani hem taraf, hem yön sözlerini kullanacağız. Çünkü halk-ikisini de kullanır. Gerekirse de kullanacağız, icabederseni de. Fakat büyük bir ehemmiyeti haızdır, demiyceğiz, büyük bir ehemmiyeti var-dır, diyeceğiz. Gerekirse, uydurma olmakla be-ra-ber -çünkü ben pekâlâ uydurma sözlerin yaşaya-cağına kaniim, büyük bir önemi vardır da diyece-ğiz. Süirin ayrı dili, nesrin ayrı dili vardır diye bir şey kabul etmiyorum. Bundan dolayı şiirde yapı-lan denemeleri, hikâye dilinde, roman dilinde de yapabiliriz. Bütün iş dilin tazeliğindedir. Taze gi-çir çür bir dil kullanacağız. Bunun için de bir yandan taze, canlı sözler, bir yandan da taze, canlı cümle kuruluşları bulacağız. Kısaca söyle-mek lâzım gelirse, sözlerle, cümle kuruluşlarıyla münasebetimiz pasif değil, aktif bir münasebet olacak. Yalnız konuştuğumuz dili yazmayacağız, konuşmamızı esas olarak alacağız fakat bu teme-lin üstüne biz yeniden bir dil yaratacağız. Nasıl, sanat eseri tabiatın, cemiyetleki hadiselerin, insa-nın sadece bir kopyası değilse, dil de öyle, sadece bir kopya olmayacak. Ağzımıza geleni yazmaya-cağız. Yazılması gerekeni yazacağız. Gerektiği gi-bi, yani anıttığımız hadiseye en uygun şekilde yazacağız... Dedim gibi,bence esas mesele işlu-bumuzdaki yaratıcılığımızdır.¹⁴

7.

Dil Kurultayının sadece fenalığı olmadı, pek-âfâ mişbet tarafları var. Ortaya canlı, cansız, gü-zel uydurma, kötü uydurma, iyi yakıştırma, kötü yakıştırma, doğru yanlış bir sürü kelime atıldı. Bunlardan iyileri, yakışanları, canlısı tutar, öteki-ler tutmaz, izülecek ne var? Ve bunun böyle ol-ması edebiyat bahsinde hiç de fren vazifesi gör-me-di. Tersine.¹⁵

8.

Dilde ölçü halk olmalıdır. Halkın yadırgama-dığı, her günkü konuşma dilinde kullanmadığı ke-limeleri alomamağa bilhassa dikkat etmeli.¹⁶

9.

Dünyanın en iyi insanların olan Türk hal-kını ve dünyanın en güzel dillerinden belki de en başta gelenlerinden olan Türk dilinin yabancı di-yarlarda tanınmasına vesile olabilmek, ömrünün en büyük zevkini ve şerefini olur.

Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk di-lini öyle seviyorum.¹⁷

Nazım

1. Kemal Sütker, Nazım Hikmet'in Gerçek Yaşamı, cilt 2, s.176, May Yayınları, 1971, İstanbul

2. Ekber Babayev, Yaşamı ve Yapıları Nazım Hik-met, s. 225, Cem Yayıncı, 1976, İstanbul.

3. Nazım Hikmet, Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektup-lar, s. 66/67, Bdg. Yayıncı, 1968, Ankara.

4. Nazım Hikmet, Cezayir'den Memet Fuat'a Mektup-lar, s. 63, De Yayıncı, 1968, İstanbul.

5. C. Dobzynski, "Nazım'la Söyleşi", Yeni A Dergisi, Haziran 1974, İstanbul.

6. Nazım Hikmet, Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektup-lar, s. 44/45.

7. a.g.e., s. 51.

8. Nazım Hikmet, İt Ünür Kervan Yürür, s. 94/95, 1965, İstanbul

9. Nazım Hikmet, Cezayir'den Memet Fuat'a Mektup-lar, s. 22.

10. Aydınlıkçı Şair, Aydınlıkçı Yazar Nazım Hikmet, s. 63/64, Oda Yayıncı, 1976, İstanbul.

11. a.g.e., s. 67/68.

12. a.g.e., s. 74.

13. Nazım Hikmet, Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektup-lar, s.130.

14. Nazım Hikmet, Bursa Cezayir'den Vâ-Nû'lara Mektup-lar, s. 188, Cem Yayıncı, 1970, İstanbul.

15. a.g.e., s. 208.

16. Orhan Kemal, Nazım Hikmet'te Öğüçlük Yd. Tekim Yayıncı, 1976, İstanbul.

"CIA-Kontraerilla ve 'Türkiye' kitabının yazarı Emin Değer'e, 'Demokrasi ve Terör' tartışması çerçevesinde sorular yönelttik. Değer'in aşağıdaki üç soruya verdiği toplu yanıtı yayımlıyoruz.

12 Eylül'e gelise ve demokrasiye geçişle ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı şu günlerde, yazdığınız kitap da yeniden gündeme geldi. CIA-Kontraerilla konusunda araştırma yapıp kitap yazmaya neden gerek duyduunuz?

Demokratikleşme tartışması içinde, işkenceye, insan haklarına yer verilmesinin anlamı sizce nedir?

Demokrasi ve terör kavramları arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Emin Değer "terörün mimarının devlet olduğuna, tarih tanıklık eder diyebiliriz"

"...polis zulmü, işkence, toplumda kılmı bireylerin zararlı olacakları varsayılarak polisçe izlenilmesi, göz altına alınması, polise evlere girme, zapt etme yetkisi verilmesi, haksız tutuklama, düşünceyi suç sayma gibi önlemler de bir tür devlet terörüdür."

Cumburlıyet Türkiye'nin tarihinde üç askeri müdahale vardır. Bunlardan 27 Mayıs hareketi, 12 Mart ve 12 Eylül müdahalelerinden nedenleri ve amacı yönünden farklıdır. Türkiye 27 Mayıs hareketiyle çağdaş uygarlığa giden yolda bir imme kazanmıştır. Oysa 12 Mart ve 12 Eylül bu immayı engellemeye yönelik hareketler olarak görülür.

Türkiye, 27 Mayıs Anayasası ile yeni bir sosyal düzen arayışı içine girmiştir. Türk devrimine Kemalist hareketin kazandırdığı imme, DP döneminde duraklatılmış ve kimi karşı devrimci eğilimler görülmeye başlamıştır. 27 Mayısçılar Türk devrimine Kemalizmin çağdaş bir yorumuyla yeni bir hız kazandırmak amaçındaydılar. İlerici güçler hareketi destekledi ve yanında yer aldı. Ancak ne 27 Mayıs ve ne de amaçları egemen çevrelerce benimsenmedi. Ayrıca Türkiye'nin içinde yer aldığı batı dünyasının lideri ABD'nin de, 27 Mayıs'ın getireceği sosyal düzene gidecek yolun açılmasından kuşku duyduğu DICKSON RAPORU ile dile getirilmisti.

Türkiye halkı, gerçekten 27 Mayıs Anayasası'nın getirdiği haklardan yararlanmaya başlamıştı. İlk somut sonuçlar seçimlerde görüldü. Parlamento giren bir avuç sosyalist milletvekili halkın çıkarlarını öne alan çalışmalarla dikkatleri çekti. NATO, ikili anlaşmalar tartışılıyor, yeraltı ve yerüstü doğal kaynakların halka ait olduğu anlatılıyor işçi hakları, toplu pazarlık ve grev gündemde tutuluyor ve en önemlisi egemenliğin gerçek sahibinin halk olduğu vurgulanıyordu. CHP ağırlıklı hükümetler döneminde işçi hakları ilk kez sağlam temellerle hukukun güvencesine altına alındı. Giderek, CHP solun bir sistem olduğunu benimseyerek, parti olarak "ortanın solunda" bir sosyal siyaset izleyeceğine başladı. Ayrıca, "NATO" ve "ikili anlaşmalar" gündeme alınarak tartışılmaya başlandı. Örgütlenme ve hükümetten isteklerin örgütlü bir şekilde dile getirilmesi geliştirilmeye başlandı. YÖN Dergisi'nin başlattığı toplumsal konuların tartışılması ve toplumun her kesiminin de devrim egemenlerin dikkatinden kaçmıyordu.

Daha önce yazılmayan, tartışılmayan konuların tartışılması toplumsal bir devrim yaratıyordu. Türkiye'nin sosyal bir değişim hazırladığı görülmüyordu. Oysa böyle bir değişim sadece Türkiye burjuvazisinin değil, onun ardındaki ABD'nin de çıkarlarına karşıydı. ABD'nin KURAMCILARINA GÖRE, AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDEKİ SOSYAL UYANIŞ emperyalizm için tehliktir. Bu tehlikenin önlenmesi gerekir.

Bu doğrultuda ilk uyan DICKSON RAPORU'yla geldi. Ve onu izleyen yıllarda, ülkeyi 12 Mart'a hazırlayan olaylar ve eylemlere tanık olduk. Kitabımda, 12 Mart'a giden yoldaki provakasyonlarla olayların nasıl bir mandırıldığını, gençliğin yurtseverlik duygularının nasıl çarpıtıldığını örnekleriyle anlatılmıştır. 12 Mart'ı ve öncesi olaylarını yakından izledim, kimilerinin içinde yaşadım. Kimlerin nereden ve kimlerin elbisiyle olayları saptardığını izleyebildim. Ayrıca o yıllarda ABD'nin Latin Amerika'da ve özellikle ŞİLİ'de CIA ve tekellerle işbirliği ederek oynadığı oyunları da belgelerle açıklamıştım. Silahlı Kuvvetler'de görevdeyken ABD yardımının içyüzünü belgelerinden inceleyerek görmüştüm. Bu konuya eğilmemin nedeni Johnson'un İsmet İnönü'ye yazdığı mektup idi. Ulaştığım sonuç, "ulusal kurtuluş savaşı"nın utkusu üzerine kurulmuş bir devletin insanları için acı vericiydi. Bu acıyı gerçekten yaşadım ve kendimi de sorumlu saydım. Araştırmalarımı sürdürdüm.

Bu araştırmalar arasında ABD'nin etkisi altındaki ülkeler askerlerini "ulusal kurtuluş savaşları"na ayaklanma olarak niteleyen dersler verildiğini

asptadım. Bir CIA görevlisi olduğu anlaşılan David Galula adlı kişinin yazdığı ve sosyal değişim ve dönüşümü ayaklanma olarak niteleyen "Ayaklanmaların Bastırma Hareketleri, Teori ve Tatbikatı" adlı kitabın kütalara dağıtılması ilginçti. Bu kitabın incelenmesi benim yapıtımı ortaya çıkardı. Bu kitapdaki önerilere göre, her türlü sosyal değişime, gerekirse askerin yardımıyla engel olunmalıdır. Ayrıca, Egirdir Dağ ve Komando Oku lunda okutulan ders notları arasındaki Özel Savaş'a hazırlanan askerin psikolojik eğitiminde tek erin kendi vatandaşlarına karşı silah kullanmak için hazırlanması" dikkatini çekti. ABD'nin az gelişmiş ülke askerlerini sosyal değişim ve dönüşüne karşı savaşmak için koşullandırıldığını öğrendim. Saptadığım gerçekleri ve belgelerini açıklamayı yurtseverlik bilinciyle halkıma karşı yerine getirilmesi gereken bir görev saydım. İşte CIA, KONTRAGERILLA VE TÜRKİYE adlı yapıtım bu düşüncelerimin ve çalışmalarımın ürünüdür.

Amaçım ABD'nin Türkiye'deki varlığının nedenlerini ve sonuçlarını, sosyal uyanışı karşısındaki engelleri anlatmaktır. Bu arada ABD yardımının amaç ve sonuçlarını da belgelemiş bulunuyorum.

Türkiye'nin demokratikleşmesi çabalarının, askerin işe karışması ile önlenmesinin rastlantı olmadığını da belgelediğim kanımsaydım. Türkiye'nin demokratikleşmesi isteniyorsa, herseyden önce Kemalizmin tam bağımsızlık ilkesine katılmamız ve bağımsızlığın önündeki engellerin yıkılması gerektiği kanımsaydım. Kitabımda bu konunun da vurgulandığını sanıyorum.

SHİP İÇEL MİLLETVEKİLİ ALİ İHSAN ELGİN'İN SİDDİK BİLGİN OLAYINA İLİŞKİN SORU ÖNERGESİ İÇİŞLERİ BAKANI TARAFINDAN YANITLANDI

Bingöl ili Genç Başcan Dedecobağ köyü öğretmenliği Süddik Bilgin olayına ilişkin olarak SHP İçel Milletvekili Ali İhsan Elgin tarafından TBMM Başbakanlığına, Başbakanı Turhan Özal tarafından yazılı olarak soru önergesi, Başbakanın cevabı İçişleri Bakanlığına Yüceltin Akbulut tarafından 12 Şubat tarihinde yazılmıştır. Bakan Akbulut, açıklamasında Süddik Bilgin'in kaçarken "dur" emrına uymayarak açılan ateş sonucu öldürüldüğünü, işkence görmediğini önce söyledi. Oysa Süddik Bilgin'in amcası Gıyasettin Bilgin ve Mehmet Bilgin ile akraba Haniye Bilgin, öldürülen Bilgin'e üç gün üç gece süreyle işkence yapıldığını ve işkence sonucu öldükten sonra kaçarak

ken öldürüldüğü süi verildiğini ifade etmişlerdi. İçişleri Bakanı A bulut ayrıca, Süddik Bilgin'in cesedinin ailesi tarafından istenilmesi üzerine Jandarma Karakolu dışında "uygun bir yerde" gömüldüğünü de belirtti ve cesedin Süddik Bilgin'in amcası Gıyasettin Bilgin'e teslim edilmek istendiğini vurguladı. Ancak Gıyasettin Bilgin konuya ilişkin açıklamasında, kendisinin de üç gün işkence gördüğünü ve getirildiği Suveren Jandarma Komutanlığı'nda Yüceltin Akbulut tarafından kendisine ne olduğunu bilmeyen şekilde kağıtlar imzalatıldığını dile getirmişti. Verdiği yazıtta, Bilgin ailesinin cesedin otopsiye tutulması yolunda herhangi bir itirazı olmadığını da önce süren Akbulut "cesedin yeniden otopsiye tabi tutul-

ması hakkında yazdı ya da ifahi olarak otopsiye makamlarına bir müracaatın olmanadır" dedi. Oysa Süddik Bilgin'in ölümünden hemen sonra, zaman MSP eski senatörlerinden Mehmet Bilgin, Suveren Jandarma Karakolu'na giderek, Süddik Bilgin'in cesedini almak istemiş, Karakol'daki yetkililer de "o iş bitti, kaçtı, vurduk, öyle adanması emri veremez" diyerek cesedi ailesine teslim etmemişlerdi. Daha sonra Süddik Bilgin'in ailesi, 22 Ocak tarihinde soruşturma açılmasını ve yeniden otopsi yapılmasını istemiyle İstanbul Kartal Cambarıyet Savcılığı aracılığıyla başvuruda bulunmuştu. 8 Şubat tarihinde de Bilgin'in eşi Haniye Bilgin, Genç İçişleri Cambarıyet Savcılığı'na başvurmuş, daha sonra da Cambarıyet

kanuna, Başbakan'a, İçişleri Bakanına ve Sekizinci Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığına aynı aşamada dilekçelerle başvuruda bulunmuştu. Bakan Akbulut ise 12 Şubat tarihli yazıtında tüm bu başvurulara yapıldığını yolunda bir ifade kullandı. İçişleri Bakan'ın açıklamasında Bilgin ailesi, milletvekilleri ve vatandaşlar ile yöre halkının ifadeleriyle gelişmeyen tek yönü, Doğanb Köyü'nün boşaltıldığı yolundaki sözleriydi. Ancak Bakan, Bingöl, Tunceli ve Elazığ çevresinde yaşayan balun "banyo" olayları nedeniyle evlerini, göçe zorlanmadan, kendiliklerinden terk ettiklerini" savundu ve Jandarma baskısıyla Doğanb köyünde yaşayanların göç ettirildiği yolundaki ifadeleri yalanladı.

Savaş Anti- Kültürdür

Yevgeny Yevtushenko

Yevtushenko'nun bu yazısı "20th Century and Peace" Dergisinin 4/1984 tarihli sayısında yer almıştır.

Paris'teydi,

Heybetli vücudu ceketinin önünü kapamasına izin vermiyordu, sakalına kırmızı diğmişti. Adam son derece kalabalık bir kahveye sıkıştıyordu kendini. Neşeli ve bildik gülümsemelere bakılacak olursa, adam pek çoğunun tanıdığıydı, bunun için yer bulması zor olmadı. Köşede duran yapışkan bir sedire yerleşti. Önüne aldırıcı yoktu.

Kabarık ceplerinden İngilizce yazılarla dolu kâğıtlar çıkaran adam, kızıl tüylerle kaplı kalın parmaklarıyla plastik bir dolmakalemi bastırarak bunları okumaya koyuldu. Mavi gözleri olağanüstü gençti. Ne ki ani bir gençlik dağınıklığının parlayıp sönen ışığından çok, kendini önemli bir işe kapılmış birisinin kaygulu göniyişü vardı ortada... Birisi kâğıtlara eğilmiş olsa, ömegin şınları görebilecekti:

"Önyargılar yetişkinler arasında uzun süre yaşayabilir ancak çok şükür, bunları çocuklar arasında bulmuyoruz. Kuşkusuz çocukları kurtarmak gibi çok önemli bir görevimiz var. Şimdiki yıldan başlayarak her yıl bir Çocuk Yılı olmayacaksa, o zaman ilk Çocuk Yılı, varolmanın emicimizin suratına indirilen bir şamar, anlamsız bir aşagılama eylemi olacaktır.

Bana şöyle diyen bir Amerikan işadamlının tepkisini anımsamaya çalışacağım: 'Bir general bizim dünyayı 10 kez yok edebileceğimizi, kendi hesaplarına göre Rusları yalnızca 6-7 kez yok edebileceğini söyler ve bunun bir üstünlük olduğu düşünülürse, o zaman bir işadamlı olarak ben bunun çalgılık olduğunu söyleyebilirim'..."

Kır sakallı adam sözlerine devam edecekti ki, şöhreti ağır bastı. Kır sakallı adamın masasına, ortalka anlamaz bir kendinden geçmişlik ve sözizimona katilim istekliliği saçan iki adam gelmişti.

"Sizi tanıdım! Siz Peter Ustinov'sunuz! Biz sizin hayranlarıyız!" diye gürledi biri. "Siz bir devsiniz!" diye adamı kucaklamaya atılan hayranının kravatı, masaya henüz getirilmemiş paella'nın içine daldı. İkinci adamsa garsona giderek iizerinde bir şişe Napolyon konyası, kırmızı ve beyaz şarap şişeleri, ve birkaç kutu biranın güzelce durduğu bir tepsiyle döndü. Konukseverliklerindeki saldırganlık korkunçtu!

Annesi Benois, babası Saratov ailesinden gelen ve İngiltere'de doğan ünlü oyun yazarı ve film senaryosu usula "özür dilem" dedi, "şimdi imceyeceğim. Yarın saate kadar UNESCO'nun baş forumunda konuşacağım."

Gururla tepsiyi gösteren hayranlardan biri "böylesi bir debdebenin yanında baş forumun sözü mü olur?" diye konuştu. "Böbürlenme Peter, tabii ki bir devsin ama yine de insanlardan kaçmaman gerek!"

"Afedersiniz ama siz nesiniz? Ne köylüye, ne terziye benziyorsunuz." dedi Ustinov kâğıtları

ceplerine yerleştirirken. İki adam küstahça Ustinov'u yerine oturtmaya çalışıyordu.

Diskavukluktan aşağılanmışlığa geçerek "her ikimiz de diplomatız" dedi bir tanesi "ve UNESCO'da çalışıyoruz. Ama düşündüğümüz gibi sizinle kıyaslanınca biz aksine hiçbirşeyiz!" Gözleri nefretten başı dönmüşçesine kılınıştı. "Diplomat olmanıza çok yazık" dedi Ustinov. Kenetlenmiş ellerini silkip kapıya yürüdü. Kapıda durdu, "dünyanın kaderi sizin ellerinize kalacak olursa, başımıza kimbilir ne işler açılacak" dedi. II.

Ne yazık ki zaman zaman böylesi diplomatlarla karşılaşabilirsiniz. Ancak bu ikisi en kötülerinden bile değiller. Entrika ve suikast uzmanı diplomatlar vardır, halklar arasında düşmanlık tohumları eken diplomatlar vardır, nişvet alan diplomatlar, baskı yönetimlerini destekleyen diplomatlar, casus ve hatta katil diplomatlar vardır. Gerçeklerden çok, okuyacak olan tarafın isteklerini ifade eden şifreler gönderilmiş, diplomatik yanlış bilgilendirme nedeniyle dünyamızda onca kan dökülmüştür. Bu tür yanlış bilgilendirme, başının yanlış bilgilendirilmesinden daha az zararlı değildir ve kimi kez insanlık için çok daha büyük tehlikeler taşır. Mesleklerini yalnızca dar bir görüşle devlet işinden çok, halkların çıkarlarını korumak olarak algılayan diplomatlar (başka halkların çıkarları pahasına değil!), yalnızca bu tür diplomatlar gerçek barış melekleri olabilir. Ne ki bir melek için bile tanrı olmak zordur. Özellikle eğer melek gizli talimatlar alıyor, kimi zaman en çilgınca talimatları alıyor ve bunları "iş olduğu için" yerine getirmek durumunda kalıyorsa...

Dünya halkları savaşçı engelleme sorunlarının yalnızca diplomatik yollarla çözümleneceğini unutmamalıdır, unamaz. Günümüzde belki de hükümet-dışı uluslararası iyi niyet komitelerinin rolünü her zamankinden daha çok artırmak ve kamuoyunun somut örgütsel biçimlerini duyurmak kaçınılmazdır. Kuşku yok ki, kamuoyunun kimin temsil edeceğine karar vermek güçtür. Bürokratlar en anti-bürokratik örgütlere bile girebilmektedirler. Kimi pasifist komite toplantılarında sorunların çözümünde bunların yumruklarını kullanmaya hevesli oldukları söylenmektedir. Eğer kamuoyunun görüşü eylem değil de, yalnızca görüş olarak kalırsa o zaman tüm eylemler, silahlara sahip olanların elinde olacaktır. Ve kimi zaman silahlar da kendiliğinden ateşlenir... O halde çocuklara yavaş yavaş savaşın ilginç birşey olduğunu öğreten oyuncaklar ve avcılar silahları da dahil, her türlü silahın yasaklanmasına ne dersiniz? Ütopya mı?

Ancak birileri çok yeriinde birşey söylemişti: "Ütopyalara yokluğu, barbarlıktan başka birşey değildir" demişti. 1946'dan bu yana büyük güçler silahsızlanma sorunları üstüne altıbin kez görüşme masasında buluşmuştu, bununla birlikte savaş yönetiminin kullanımını yasaklayan sonuçlanmış tek bir yasaklama kararı bile yoktur. Kuşkusuz bu çok üzücü birşey. Ancak bu daha fazla görüşmeler yapılmış zorunluluğunu ortado

dan kaldırmıyor. Tam tersine, bu zorunluluğu vurguluyor çünkü savaş tehdidini bizzat savaşla çözümlenemeyen cinayettir.

Batılı ülkelerde kitle iletişim araçları, ortak bir hayal yaratmıştır. Buna göre SSCB'nin o kadar çok askeri vardır ki, NATO nükleer silah kullanma olanağı bulamadan, NATO kuvvetlerini ezip geçecektir. Rus barbarları sözde Avrupa'nın içlerine akecektir. İnsanlar kaygudur: bir ülke diğerinden, bir ırk ötekinden, bir kişi diğer bir kişiden korkmaktadır. Korku kamusu onca sağlamdır ki, çoğumuz kendi yarattığımız hayali sonuçlardan kendi mizi korumaya çalışıyoruz.

Günümüzde kamuoyu politikaya yön vermedir, tersi değil... Politikanın birinci görevi halklar arasında karşılıklı anlayış, halkların barış ve refahı olmalıdır.

III.

Ne yazık ki şimdiye dek, hiçbir karar savaş ortadan kaldırmadı. Onca çok kereler asker çizimleri, tanklar, çok sayıda tararı, barış anlaşmasının, pasifist çağrıların bembeyaz kâğıtları çignedi. Savaş kararlar değil evrim ortadan kaldırılabılır. Halkların, yalnızca savaş değil, savaşla ilgili düşünceleri bile olanaksız kılacak bir psikolojik aşamayı gerçekleştirmesini kastediyoruz. Ancak psikoloji neyle beirlenir? Halkların varlığını koşullarıyla. Dolayısıyla, savaş olasılığını ortadan kaldırmak için öncelik ve en başta bu koşullar değiştirilmelidir. Nasıl?

Tarihte, bir ayakbağı tamircisinin kirli bıçağıyla ameliyat yapıldı ki, bu son derece tehlikelidir. Ancak hasta adamın yattığı yatağın ayaklarına iyot sürerek onu iyileştirmeye çalışmak gibi pasif dualar da anlamsızdır. Çok sayıda başarsız kaba ameliyat ve dua girişimleri nedeniyle insanlık en yıkıcı aşkanklıklarından birini, kaçınılmaz bir kötülük olarak savaş aşkanklığını ortaya çıkarmıştır. İnsanlığın çoğunluğu, hâlâ daha sömürünün baskısı altında yaşamaktadır. Bu yalnızca emegin sömürüsü değildir. Aynı zamanda sosyopolitik aldatmacalar, özgürlük yerine, hayalinin konmasını ve gerçek kültürün yerine taklidinin konmasını da içeren tinsel sömürüdür.

Köleleştirilmiş sardarı bir insanın yaşamı, bu sömürünün saldırganlığına karşı arı arkası kesilmeden savaşımıdır. Para yokluğunun varlığı veya tehdidin saldırganlığına karşı savaşımıdır, açlık ve hastalıkların saldırganlığına karşı ve son olarak, hâlâ varolan ölüml saldırganlığına karşı savaşımıdır.

Bu nedenledir ki, ufaklı büyüklü ortaya çıkan saldırganlıklar kitesince baskı altında tutulan çok sayıda insan, büyük çaplı saldırganlığın varlığını -savaş- kanıksamışlardır.

Son zamanlarda değişik ülkeler, hırslılara karşı geliştirilmiş çeşitli kilitler, uyarı sistemleri ve diğer araçların üretim ve satışının hızını ve ırnik yükseliğini yaşamaktadır. Ne ki kilitlerin gelişmişliği, ancak hırslıların gelişmişliğine yolaçmaktadır. Buna benzer şeyler silahsızlanma so-

rununda da yaşıyor. Askeri üretim de, kilitler ve aynı zamanda bunları açacak uzman anahtar üretimi gibidir.

Kimi kişilerde savaş alışkanlığı, bir iş alışkanlığına dönüşür. Krupps'ları yaratan Hitler'ler değil, Hitler'leri yaratan Krupps'lardır. Askeri üretimin en tiksindirici yanı da büyük emekçi kitlelerin bu üretime çekilmesi ve ekmeklerini savaş için çalışmalardan kazanmaları olgusudur. O ekmek ki kendi kanlarının gizilgücüyle yoğrulmaktadır. İşte bu, silah üretimi mantığının ikiz yüzüğüdür.

Ustahkla ekilen savaş alışkanlığı, ikiz yüzü azınlığa yalnızca maddi değil, aynı zamanda siyasi kazanımlar da getiriyor. Çok sayıda politikacı, halkı ancak savaş tehdidiyle ya da salt savaşla korkutarak iktidarda kalabilmektedir. 1914'te Rusya'nın Çarlık hükümeti çürümüşlüğü içindeydi. Halkın öfkesi kendinden başka yerlere çekmek için, balkı Birinci Dünya Savaşı'na sürüklemiş, onları "bıyıklı Almanlar"la korkutmuştu. Kaizer William hükümeti de, kendi latikrarızlığını duyurmayarak, kendi halkı için "bıyıklı Almanlar" yaratmış, ancak bunları "sakallı Ruslar" diye adlandırmıştır.

O günlerde "Büyük Bertha" kocaman bir canavar olarak görülmüyordu. Şimdi ise nötron bombasının hoşgörüsü karşılama alışkanlığı ortaya çıkabiliyor. Silahların gücünün yarattığı dehşet arttıkça, savaş alışkanlığının dehşet de artmaktadır. Hegemonyacılık ve bazı devletlerin başka bir takım devletlere karşı birleşme tehlikesi büyükmektedir. İleri ölçülerde gelişmiş bir ülkenin ellerinde bulunan atom bombası da dehşet veriyor çünkü teknolojiye gelişme, her zaman vicdanın gelişmesi anlamını taşıyor. Gelecekte yalnızca devletler değil, siyasi örgütler ve bireyler de atom bombası elde ederlerse ne olacaktır?

Teröre karşı yalnızca polis yöntemleriyle savaşım yaramazdır. Terörün doğmasına yol açan koşulları değiştirmek zorunludur. Sakırgan savaş, resmi olarak ödüllendirilen, yoğunlaştırılmış terörden başka birşey değildir. Böylesi bir savaşın olanlığı ve gerçekleşmesine karşı savaşım, yalnızca savaşın doğduğu koşulların değiştirilmesiyle mümkün olabilir. Birbirine karşı savaşın yerini, sömürüyü, açlığı, çevre kirliliğine ve hastalıklara karşı savaş almaktır. İnsanlık öylesi bir gizilgüce sahiptir ki, birleşmesi halinde ölümü bile yenebilir.

Savaş alışkanlığını ailebilmek için karşılıklı yanlış anlamaları ortadan kaldırmak zorunludur. Savaş karşı savaşındaki büyük rol dünya kültürüne düşüyor, çünkü dünya kültürü, doğası gereği, halklar arasında karşılıklı anlayışın yaratıcısıdır. Kültür ve savaş, uzlaşmayan düşmanlardır çünkü savaş, anti-kültürdür.

Öyleyse kültür nedir? Bir zamanlar Amazon kıyılarında yaşlı bir Kızılderili kadın bir muz soymuş, mikroplarla kaynayan nehirde yıkamış ve bana sunmuştu. Böylece daha uygar davranmış olacağını düşünmüştü. Ama bu Kızılderili kadın, niye okuma ve kendini Cervantes, Shakespeare, Swift, Rabelais ve Dostoyevski'ye açma olanağın yoksa kınımıştır? Bu Kızılderili kadın ve onun gibi milyonlarca, insanlık önünde tarihin günahı değil midir? Cahilliğiyle bakır olan böylesi bir Kızılderili kadın, nükleer savaş tehdidine karşı ne yapabilir?

IV.
... 1935'te aynı Paris'te kültürün savunulması için Yazarlar Kongresi yapılmıştır. Kongreye katılanlar, ikinci bir dünya savaşı tehlikesine karşı dünyayı uyaran tüm çabaları çalmışlardı. Bu çabalar bir işe yaramamış ve İkinci Dünya Savaşı başlamış, Parisli Komünistlerin avuçlarını hâlâ anımsayan çakıl taşlarının üstünde Nazi çizimlerinin aşağılayıcı izleri bırakılmıştır. Bu, dünya aydınları için acı bir dersti, bir daha olmaz. Ancak, bu soylu sözcükleri soylu eylemlere dönüştürmeyi öğrendiğimizde, anti-kültüre, savaşa, tinsel değerleri ezip geçmesi için izin vermediğimizde tekrarlanmayacaktır. Tüm soluklar tek bir soluk gibi birleşirse insanlık kendini kurtarabilir.

Biz aynı zamanda ölümsüz bir soluğa sahibiz. Bu, 1917'de toplumsallık için tinsel bir temele dönüşen Barış Kararnamesini imzalayanların aolugudur.

Türkçesi: SEVGÖL ULUDAĞ

okuma notları...

AYDINLAR VE MÜCADELESİ

A.Casanova/
Cl. Prevost/
J. Metzger

Türkçesi: Mehmet Çimen
Hacan Yayınları
Ocak 1985
92 sf.

Kitap Fransa'da 1968 Mayıs'da büyük kitle eylemlerinden (toplular, grevler, öğrenci hareketleri) ve bu eylemleri meydana getiren olaylardan hareketle, günümüzde dek aydınların toplumsal savaşındaki durumlarını ve daha çok düşüncülerini ideolojik yanlışlıkları eleştirel gözle inceliyor.

Köklenen tekeli burjuvazi karşısında kendilerinin toplumsal kurtarıcı olarak gören bir kısım aydınlar, tekelciliğin yanında bilim ve teknolojinin de ilerlemesiyle giderek küçük sınıf ve zanaatkarlar gibi ücretli kesime dönüşmüşlerdir. Kitabın giriş bölümünde de denildiği gibi kuruluş (aydınların) kurtarıcı olarak görünmek yerine, işçilerle ve toplumun diğer ücretli emekçi kesimleriyle arasındaki irifakın gerçekleştirmedir. Yapılacak şey ideolojik yanlışlara düşmeden, burjuva üniversitelerinde tek yönde alınan eğitimin etkisiyle, günümüzde bilimin ve tek-

Karikatür: YAKUP KARAHAN

nolojinin gelişmesini, ne hiçbir şeyin değişmediğini kabullenip eskiye nıkı sıkıya bağlanmak ne de geçmişini inkar etmektir. Öncüden, bu iki saplantıya dâkalılmamaktır. Yani aydın olarak geçmişin mirasını la giniimizin koşullarını yögürüp daha ileri adım atmak-tır.

Kitap tabii ki olarak vur-gulan nokta maceracılığa ve oportunieme kapılmadan reformizm ile bilimsel gerçekçilik arasındaki farkı görüp öyle hareket edilmesidir. □ Memet GÖZEL

SIKI YÖNETİM

Türkçesi: Ölkü Tamer
Kavram Yayınları
Aralık 1985, 127 s.

Sıkıyönetim, Franco Soli-nas'ın senaryosunu Ölkü Tamer tarafından romanlaştırıl-masıyla meydana gelmiş bir yapıt.

Roman konusunu gerçek bir olaydan 1970 Ağustosunda Uruguay'da tutuklu arkadaşla-rının bırakılması için Tupa-molar (ulusal kuruluş hare-keiti) tarafından Amerikalı ABD'te trafik ve haberleşme uzmanı olan Dan A. Mitroen'in kaçırılmasından alıyor. Dan A. Mitroen'in asıl görevi ise Uruguay emniyeti müdürlüğüne bağlı teknik yardımlaşma bürosundadır.

Emperyalizme bağımlı geri

braktırılmış ülkelerde varolan üretim ilişkilerinin zorunlu sonu-ucu olan yoksulluğun artışı, sisteme karşı bir toplumsal muhalefetin doğmasına neden olmaktadır.

Uruguay'daki toplumsal muhalefeti basurmak için ABD Dışişleri Bakanlığı bir teknik yardımlaşma bürosu kurduymuştur.

Bu kuruluş aracılığıyla her yıl yüzlerce pdis, merkezi Washington'da bulunan Uluslar-arası Polis Akademisine yolla-narak burada aldın, suikast, sabotaj gibi savumal yöntem-leri konusunda eğitilirler. Bu-radaki eğitimcilerden biri olan Dan A. Mitroen daha sonra Uruguay'a teknik yardımlaşma bürosuna görevli olarak gönde-tiliyor.

Dan A. Mitroen'in gelmesiyle Uruguay'daki sistematik devlet terörü yoğunlaşıyor. Siyasal tutuklulara her çeşit işkence yapılıma başlanıyor.

Bütün bu uygulamalar 'Uruguay'a ve Latin Amerika' ya özgü şeyler değil. Bugün de emperyalizme bağımlı, geri bırakılmış birçok ülkede bu tür uygulamalar yaşanmakta-dır. Bu ülkelerden birçok po-lis ABD'ye eğitim için gönde-rilmektedir. Ayrıca şu günler-de ülkelerde de işkencenin yoğun olarak tartışılması kıl-bın önemini artırıyor. □

Nisecin KARA

Memalike Moloise'ye

Kaç arada bir
Çift ömek atılır

dökümlü örülürken hırka?

Sen iyi bilirsin Moloise Ana

Anam da bilir.

Nasıl ağartılır

yorgun ellerle

Bir makinist giysisi

-ya da madenci'?

Sen iyi bilirsin Moloise Ana

Anam da bilir.

Otursanız karşılıklı şöyle

Tutsanız bir ucundan

dile ne hâcet-

Dünür bile olursunuz

iki saate varmadan

Şu elmas madeni

Bir yüzdendir belki, evet

borsa panolarında

Ve Soweto kenti

Bir nokta bile değildir

okul haritalarında

Botha'yı nereden bilirsin anam

Mandela'yı da tanımaz ya

hatta Moloise Ana

Seni de tanımaz

Maazallah bir gitse

Kaybolur da

acıısından ölür Pretoria'da

Ve tebdili şaşar bakına bakma

"arabın bolluğuna..."

Ama bir sancı diinden beri

Bir sancı yüreğinde

Bir sancı, Moloise Ana

Uyy!

Düşman başına...

Muharrem Ender
Öndeş

El Salvador'da bugün iki film yapım grubu çalışmalarını sürdürüyor: Morazan'ın savaşın sürdüğü bölgesinde çalışan *Venseremos Radyosu Film Birimi* ve Chaletenange'nin kontrol altına alınmış bölgesinde kurulan *Devrimci El Salvador Film Enstitüsü*. Her iki grup da ülkeyi baştan başa saran iç savaşa, olumsuz politik koşullara katışın, devrimi belgeleyen önemli çalışmalarını sürdürüyor.

Venseremos Radyosu Film Birimi 1981 yılından bu yana dört film yaptı. Bu filmlerde devrimin başlıca görünüşleri belgelendi; köylülerle, savaşanlarla, FMLN liderleriyle yapılan görüşmeler, askeri saldırılar, politik örgütlenme, kurtarılmış bölgelerde günlük yaşam gibi izlenimler bir araya getirildi.

Devrimci El Salvador Film Enstitüsü, kurulduğu 1980 yılından bu yana video çalışmalarıyla birlikte birkaç film üretti. Filmlerde, El Salvador'un tarihi, halkın muhalefet hareketinin gelişimi, 1982 seçimleri ayrıntılı bir biçimde incelendi.

Venseremos Radyosu Film Birimi'nden *Paolo Martin* ve *Devrimci El Salvador Film Enstitüsü*'nden *Jose Ponce* ile yapılan görüşmelerde kaynak, malzeme sorunları, uluslararası izleyiciler ve El Salvador halkı için film ve video çalışmalarının önemi üzerinde duruldu.

■ *Venseremos Radyosu Film Birimi* çalışmaya nasıl başladı?

■ *Paolo Martin*: 1981 başında radyo çalışmasını destekleyen bir grup insanla birlikte çalışmaya başladık. Şehirde FMLN'yi destekleyen bir film yapmak olanaksızdır. Morazan'ın gerillalarca kontrol edilen bölgesine gittik. Daha önce oraya giden ve çalışmaya başlayan başka bir gruba katıldık. Daha önce hiç kamera görmemiş insanları eğitmemiz gerekiyordu. İlk filmimizi bitirdikten sonra örgüt, bir video ve film grubu kurmamızı önerdi. İkinci projemiz kilisenin rolüyle ilgili bir yapımdı. Bu filmde ilk kez *Venseremos Radyosu Film Birimi* adını kullandık.

■ *Filmleri halk nasıl karşılıyor?*

■ Ülkenin bazı yerlerinde çok yeni bir araç bu. Çoğu televizyon bile görmemiş. Buralarda halk film ve videoyu yabancı ama devrimle birlikte gelen yeni bir şey olarak alıyor. Bu, köylülere ilk kez doktor ve ilaç getiren FMLN hastaneleri gibi.

■ *Tıbbi destekle yaşamlarının değiştiğini biliyorlar. Filmlerin devrimle ve yaşamlarıyla ilişkisini nasıl anlıyorlar?*

■ Savaş, ülkedeki insanlardaki bir çok şeyi değiştiriyor. Kentte yaşıyorsanız, kırdan neler olduğunu bilemezsiniz. Kırdan kentte olanları öğrenemezsiniz. Bir çok insan yalnız kendi kasabasında olanları bilir. Kendi kasabalarında askeri çalışmalar oluyorsa, ülkenin pek çok bölgesinde süren savaşa inanmazlar. Bu insanlarla konuşmak yerine olup biteni videodan göstererek çok daha etkili oluyor. Ülke içinde video gösterilerini, dağıtımını yapıyoruz. Video çalışmalarımızla okuma-yazma kampanyasına, eğitim kampanyasına, diğer projelere destek sağlıyoruz. Video ile askeri eğitim ve haber programları yapılabiliyoruz. Bir kasabada gerçekleştirilen mitingi filme alıp başka yerlere ulaştırabiliyoruz.

■ *Birim nasıl çalışıyor?*

■ Çalışma kolektiftir. Karar alan ya da yöneten biri yok. Hem örgüt

çinde arkadaşlarımızla hem de birim içinde tartışmalar yaparız. FDR, FMLN için çalışan bir film grubu değil, onun bir parçasıyız. Grubumuzdaki hemen herkes, diğer politik örgütlerde sorumluluk sahibidir. Politik örgütün insanlarıyla, kitle örgütünün üyeleriyle, devrimci ordunun üyeleriyle her zaman görüş alış verişimiz var. "Morazan'dan Mek'up'u yaptığımızda, Salvador hareketinde tarihsel bir an olduğunu biliyorduk. 1982 seçimlerinden sonra, birçok insan yanılmıştı. Devrimin nasıl süreceğini bilmiyorlardı. 82 Haziranında doğuda çok büyük bir gerilla saldırısı başladı. Yalnızca kurulu askeri düzeni yarıp geçmeyi değil, devrimin ilerleyebileceğini halka göstermek için yapıldı bu. O sırada başka film projeleriyle ilgiliniyorduk ama bu eylemi belgelemek için her şeyi bıraktık. Bu olayın çok önemli olduğunu biliyorduk. Pek çok kişi filmin çok militanist olduğunu söyledi. Doğru, ama durum buydu ve gösterme gereği duyduk.

■ *El Salvador'da film geleneği yok. Birimin çalışmalarında diğer Latin Amerika sinemalarını örnek aldınız mı?*

■ Çoğumuz diğer grupların çalışmalarını biliyorduk. Son zamanlarda Küba'dan, Nikaragua'dan, Bolivya'dan filmler görmeye başladık. İlk kez Yeni Latin Amerika Film Festivali'nde onlarla ilişkiye geçtik. İlk filmimizi Havana'ya götürdüğümüzde birçok insan Latin Amerika politik sineması için çok şey yaptığımızı söyledi. Bunun farkında değildik. Latin Amerika sinemasının karakteristiği, ülkelerindeki toplumsal değişmeyi yansıtmalarıdır. Biz de bunu yapıyoruz.

Venseremos Radyosu Film Biriminin Çalışmalarından

sini kıramayız. Olanaksız bu.

■ *El Salvador'da çalışan diğer iletişim gruplarıyla film yapımı konusunda ilişkileriniz nasıl?*

■ "Devrimci El Salvador Film Enstitüsü" değişik türden filmler yapıyor ve sanırım deneyim kazandırmak için bu çok gerekli. Tartışmaya çok yatkınsınız. Filmlerimizi karşılıklı olarak eleştiriyoruz. Yalnız eleştirmiyonuz, biz onlardan çok şey öğreniyoruz, onlar da bizden. Çalışmada çok üretici bir yöntem bu. El Salvador'da yapılmış bir çok çalışma var. Ülkeye yayılamıyor bunlar. Film Enstitüsü'nün FLP (Halk Özgünlük Hareketi-büyük gerilla güçlerinden biri) ile yakın ilişkileri var.

■ *Bir çok kitle iletişim aracı El Salvador'daki durumu çok değişik açılardan sunuyor. Tek başına bir film, istediğiniz ikna gücünü sağlıyor mu?*

■ ABD'de bunu yapamayız. İki-üç filmle kamuoyunu değiştiremeyiz. Bu filmler politik harekette bir öğe olabilir ancak. Eğer Washington'un Orta Amerika politikasına karşı büyüyen bir muhalefet varsa, bir çok insan bu harekete katılıyor, onlara filmlerimizi veriyor. Böylece onlar kampanyaları için araçlara sahip olurlar. Bu yapabileceğimiz tek etki. Kitle iletişim araçlarının etki-

orta amerika'da devrim ve sinema

"Özgürlük Yolu"

Atılmalar Sürececek!

Beyhan Sunal
Haldun Özen

"...dikkatlice incelendiğinde yasa öğrencilerin beklentilerinin çok geresinde kalmıştır. Atılmaları engelleyecek içerikte değildir ve dolayısıyla atılmalarından doğan sorunlara köklü çözümler getirmekten uzaktır."

Kamuoyunun önemi ülkemizde hergün biraz daha iyi anlaşılıyor. Hergün biraz daha, birlikte davranmanın en doğru olduğunun farkına varılıyor. Çok somut adımlar atılıyor çünkü. Sorunları yaşayanlar ya da yaşanan sorunları tenidinde duyanlar, olumlu gelişmelerden sorumlu olmanın tadını çıkarıyorlar şimdi.

Ülkemizde uzun bir süredir hukuk açısından ilginç gelişmeler yaşanıyor. Yasalar, özellikle de idare hukuku gibi çok somut hükümler içermesi gereken bir hukuk dalında çeşitli hukukçular tarafından çeşitli biçimlerde yorumlanabiliyor. Daha da kötüsü mevzuatlara, yasalara uydurulmaya gerek görülmeden haksız işlemler gündeme geliyor. Ancak tüm bunların sonucu değiş-tirmeyeceği, idare mahkemelerinin, YÖK aleyhine aldığı kararlardan anlaşılıyor.

YÖK'e karşı ilk tepkiler toplu dilekçeler biçiminde kendini gösterdi. Öğrenciler rektörlüklere, dekanlıklara, medise dilekçeler verdiler. Somut hedefler, dergiler, gazeteler aracılığıyla kamuoyuna duyuruldu. Sorunla doğrudan ilgili kesimler birlikte davranmaya zorlandı. Mahkemelere başvuruldu.

YÖK'ten zarar gören kesimlerin yoğun çalışmaları, hükümeti tam da ara seçimlerin tarihi saptanmış üzereyken yakaladı. Dolayısıyla Doğramacı'yı da, Bu kargaşanın ve haksızlıkların düzeltilmesi istekleri yoğunlaşınca YÖK, Milli Eğitim Bakanlığı'na da katılmasıyla 14 Mart 1985 tarihinde toplanarak, "Tek Dersten Ek Sınav Hakkı Verilmesi Konusunda Rapor" başlıklı, gerçekte ise tek dersten bile sınav hakkı verilmemesi gerektiğini savunan bir karar aldı. Bunu milletvekilleri ve basın dahil ilgili yerlere dağıtarak ek sınav hakkı verilmesini önlemek istedi. YÖK'ün bu raporunda bir kaç alıntı yapıalım:

"Üniversitelerde her ülkede olduğu gibi bizde de, öğrenci hareketleri aşırı grupların tahriki ile başladı. Bunlar öğrencileri çevrelerine toplayabilmek için onlarda bir takım sorunlar yaratmak ve bunları çözer görünmek yönteminden yararlandılar. Bunların başında rahat bir eğitim düzeni oluşturmak geliyordu. Rahat eğitim düzeni oluşunca, öğrenci hareketlerini siyasi amaçlara yönlendirmek kolaylaştı ve bizdeki fâsit daire böylece sürdü gitti. Batı ülkelerindeki öğrenci hareketlerinin kısa sürede arka arkas alınmalarının nedeni, öğrenci baskısı altında öğretim kuruluşlarının düzeni değiştirebilme gücüne sahip bulunmaları idi.

....

12 Eylül'den sonra üniversitelerdeki kargaşa sona erdiğinden, dersler ve sınavlar yapılabildi hale gelmekle beraber, başarı oranlarında bir gelişme sağlanamamıştır. Bunun nedeni geçmiş dönemin gevşek öğretim ve sınav döneminin hala geçerli bulunmasıydı. Öğrenciler anarşiden kurtulmuşlar fakat eğitim düzenisizliğinden sıyrılamamışlardır.

Bu rapora rağmen muhalefet milletvekilleri ve hükümet TBMM'ne ek sınav hakları konusunda yasa teklifi ve tasarılar verdiler. Bu teklifler birleştirilerek, Yüksek Öğretim Yasa'nın 44. maddesi 3248 sayılı ve 25.12.1985 tarihli yasa ile değiştirildi ve bazı geçici maddeler eklendi. Yasa daha tasarı halindeyken ekaiklığı dolayısıyla eleştirilere hedef olmuştu. "Önerilen yalnızca sınırlı ve kısıtlı öğrenci affıdır." Atılmaların kaynağı, YÖK'ün 44. maddesi, olduğu gibi kalmaktadır. Bu maddenin Anayasa'ya okuma özgürlüğüne daraltan yorumları, YÖK'ün yasanın özüne aykırı yorumları ve tutumu olduğu gibi kalmaktadır. Öğrencilerin talepleri daha çok şu noktalarda yoğunlaşıyordu: "6 yıl hakkı korunmalıdır birinci sınıflara hak tanınmalıdır, ders geçme sisteminde gecilmelidir, son sınıflara sonuz hak tanınmalıdır, Yasa değişikliği gerçekleştirilene kadar zarar gören öğrencilerin genel af çıkartılmalıdır ve kazanılmış haklar korunmalıdır." Gerçekte YÖK'ün 44. maddesi bazı koşullarda 6 yıl hakkını koruyan hükümler içeriyordu. İdare mahkemelerinden çıkan kararlar da bunu gösteriyordu.

Yasa değişikliğine göre, mezun olmak için tek derste kalmış olanlara iki yarıyıl, bu sürenin sonunda da tek derste kalmış olanlara üç yarıyıl ek süre tanınıyor. Birinci sınıflara tek dersten atılma durumuna geldiklerinde bir sınav hakkı tanınıyor. Tüm üniversitelerdeki öğrencilere bütümlenme sınav hakkı getiriliyor. Ayrıca iki yıllık eğitim yapan kurumlarda iki yıl ve beş ya da altı yıllık eğitim yapan kurumlarda üç yıl ek süre tanındığı açıklanıyor. Ayrıca her ders için önceden dört olan sınav hakkının altıya çıkartıldığı belirtiliyor. Böylece ek sürelerin kullanılmasının sağlanacağı bekleniyor. Böyle bakıldığında yasa olumlu görülüyor. Ancak dikkatlice incelendiğinde yasa öğrencilerin beklentilerinin çok gerisinde kalmıştır. Atılmaları engelleyecek içerikte değildir ve dolayısıyla atılmalarından doğan sorunlara köklü çözümler getirmekten uzaktır.

Özellikle ek sürenin kullanımını sağlayan hükümler yasanın önceki çeklinde de mevcuttur. Her iki durumda da öğrenci bir derste ikinci

kez alırken vize alınamazsa altı sınav hakkından dördünü kullanamamaktadır. Yasanın getirdiği yenilik vize alındığında ancak sınav haklarını kullanabilmeyi sağlamaktadır. Ancak dediğimiz gibi bu hüküm yasanın önceki biçiminde de vardı, değişiklik edilişinde yoruma olanak vermeyecek biçimde netleştirilmiştir.

YÖK'ün yılmak öğrenime giriş hakkındaki 45. maddesi 2880 sayılı yasa ile 17.8.1983 tarihinde değiştirilmiş ve bu değişiklikte "devletin şahsiyetine karşı işlenen suçların sebebiyle hüküm giyenler yüksek öğretim kurumlarına giremezler" hükmü getirilmiştir. Yasa değişikliği bu öğrencilerin durumuna da bir açıklık getirmemektedir. 1402 sayılı Sıkıyönetim yasa ile öğrenim kurumlarıyla ilişkisi kesilen öğrenciler de bir sorun olarak gündemdedirler.

Yasa değişikliği YÖK'ün, hükümetin ve başbakanın tüm karşı çıkışlarına karşın oluşan kamuoyunu geçici olarak doyurma gibi bir amaçla biçimlenmiş görünmektedir. TCK'nuna göre cezalandırılmış ve cezasını çekmiş öğrencilerin üniversiteden mezun olmaları engellenerek bunlara hukuk dışı ikinci bir ceza uygulanmaktadır. Başka kesilen öğrencilerden üç yıldan önceki bir tarihte ilişkisi kesilen öğrencilerin tanınmaması da hem ikinci sınıf öğrencileri, ara sınıf öğrencileri ve son sınıf öğrencileri arasında ayrı ayrı, sınav hakları açısından eşitlik kuralı zedelenmekte, hele basarlık sınıfı öğrencileri tümüyle yok sayılmaktadır. Sonuç olarak yasa daha önce ilişkisi kesilen öğrenciler için de halen öğretimine devam eden öğrenciler için de çok sınırlı bir ek sınav olanağı getirmektedir.

Özelde 44. maddenin değiştirilmesi konusu yeniden öğrencilerin gündemindedir. Haftalık ders saatlerinin hafifletilmesi ve vizelemler dönem sonu notuna etkilerinin azaltılması kısa dönemde öğrencilerin zarar görmesini engelleyecek değişikliklerdir. Ancak temelde YÖK yasanın değiştirilmesi asıl sorundur.

Dilin dilekçelerle sorunlarına dikkat çekmeye çalışan sınırlı sayıda öğrenci bugün katlanarak çoğalarak sorunlarına çözüm arıyor. Ve çok büyük gürültüler koparak yapılan değişikliklerin kendisine fazla birşey getirmedigini yazıyarak öğreniyor. İlk dilekçe verdiği günden bugüne kadar öğrenciye önemli birşey daha var: Haklarını eninde sonunda alacağını da biliyor.

1. Yarıyıl, 52. sayılı "Öğrencilerin Başarıları YÖK'ün Çıkması" s. 4
2. Öğrenci Kayma, Selim Demirci, Yarıyıl Yayınları.

Bu nedenle onlar FİP'nin etkinliklerini gösteriyorlar. Sanıyoruz ki, iki grubun çalışması zengin bir deneyimdir. Daha başka grupların da çalışmalarını isterdik. Bazı politik farklılıkların bir handikap olduğuna inanmıyoruz. Çalışmanın farklı türlerinde deneyim kazanmak için bu gereklidir.

□ Film Enstitüsü nasıl kuruldu? Film yapmayı gerekli kılan özel bir olay var mıydı?

■ Jose Ponce: Yaptığımız her şey politik bir gereksinimi karşılamak, El Salvador'daki gerçek durumu açıklamak içindir. Başladık, çünkü ülkemizde kitle düzeyinde halka hizmet edecek, onların durumu anlamalarına yardım edecek bir iletişim üretimi yoktu.

□ Grubun üyeleri film ya da video yapımı konusunda bir eğilim aldılar mı?

■ Başlangıçta bazıları politik olarak örgütlendirken, ticari televizyon için çalıştılar. Bunlar daha sonra izyan bölgelerinde çalışmaya geldiler ve bilgilerini aktardılar. Diğerleri yaparak öğrendi.

□ Çekekçizsiniz filmlere nasıl harar veriyorsunuz?

■ Durumun politik değerlendirmesiyle işe başlıyoruz. İletişim için gerekli mesajları, izleyicinin gereksinimlerini belirlemeye çalışıyoruz. Örneğin bir filmimizde devrimci hareketle halk desteğinin bulunduğu göstermek gereği duyduk. Çünkü El Salvador'da baskı öylesine ağırdır ki, birçok insan ülkenin diğer kesimlerdeki durumu bilmek istemez. Ancak bir an gelir, politik bilinç birey için iyi olanın önüne geçer.

"El Salvador: Halk Kazanacak" filmimizde İspanyolların egemenliğine ayaklanan kuzulderileri anlatan tarihsel bir konu vardı. Bir çok insan "Ben komünist değilim ama filmde anlatılanlara katılıyorum" dedi. Birçok insanın bilinci için bir dönüm noktasıdır bu. Tarihsel bir bakış açısından halkın durumunu anlatmak ve Salvador toplumu için tabanı genişletmek filmin ana amacıydı.

□ El Salvador üzerine bir dizi Kuzey Amerika filmi var. Onların konuya yaklaşımlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

■ Sanıyorum Kuzey Amerikalılar çok değişik bir görüş açısından yaklaşılıyorlar. "El Salvador: Başka Bir Vietnam" gibi filmlerde, olayın ABD için toplumsal sonuçları üzerinde durulur. "Aralık Ayında Güller" filmi çok güzel bir film. Halkın güvenliği için kişisel güvenliği feda etmenin ABD'li birisi için ne demek olduğunu anlatır. Belki iki yıl önce çok kişisel olduğu için bu filmi eleştirmiştik. Ancak, izleyici bu derecede yaygın olduğunda herkeş birden ulaşılabilir.

□ Ulaşmaya çalıştığınız değişik izleyiciler filmlerinizin yapısını etkiliyor mu?

■ Bunu yeni ihtiyaçlara karşılık bulmak olarak değerlendiriyorum. ABD'nin kapamış müdahalesi üzerine, çalışmalarımızı bu konuda odaklamamız gerekti. İlk olarak devrimin tarihsel gelişimini anlatan "Halk Kazanacak" filmi yapmıştık. Daha sonra, ülkedeki diğer insanlara gelişmeleri göstermek için "Çığırılı Yolu"nu gerçekleştirdik. "Demokratik Adım" filmi ise, El Salvador'da yaşanan gösterildiği gibi olmadığının ABD laseyicilerine anlatmak için tasarlandı.

HAİTİ YAZINININ DURUMU

□ Haiti yazınının durumu nedir ve belirleyici başlıca özellikleri nelerdir?

■ Gezginci bir yazın, bir sürgün yazını diyebiliriz yazınıza. Başkan Duvalier'in yönetimiyle tarihsel gizliliğe itildi Haiti yazını. Haitili ozan, yazar, sanatçı ve yaratıcıların çoğu dağılıp durumdaki dünyaya. Kültürel bir devrim yok Haiti'de. Düvalyözmin ayak bastığı yerde kilitli otu bitmiyor. Tarihimizin en karanlık döneminden geçiyoruz biz.

Şu anda Haitili yazarların doğal okurlarıyla hiç bir doğrudan alış veriş olmadığı için derin bir bunalım içinde kültürümüz. Bir özdeşleşme yazını bu, ama yeni bir sesle. Çünkü şimdi anlıyoruz ki, kendimiz fizikman bile Haiti'de olmadığımızı göre, yazınınızın geleceği de yeni bir devrime bağlı. Benim durumu alayım örneğin. Yirmi yılı aşkındır sürgündeym ben. Paris'e öğrenime gitmişim. Öğrenimi bitirdim ama Haiti'ye dönemdim. 1958'de döndünse de pek kalmadım. Kendi isteğimle bir kalmama değildi bu. Yaşamla ölüm arasında seçim yapmak zorundaydım. Jacques-Stephen Alexis katledildi örneğin. Önemli kitapları olan büyük bir yazardı o.

Militan biz. Ondan sapamayız. Ama devrimle yazın arasındaki ilişkilerin çok karmaşık olduğunu da düşünmüyor değiliz. Basitleştirmek yok asla. Etkin bir devrimci olunarak da, politikayla felsefenin olanaklarıyla uyuşan kendi olanaklarına sahip ilginç bir yazın yapılabilir. Demem o ki, kapalı bir estetik'e bağlı değiliz biz.

Haiti yazını tanımlamak, ona bir "izm" vermek çok güç. Ne ki, Haiti halk yaşamında bugüne değin ağzdan ağza dolaşan 'doğüstü' toplanıp bütünlendirilmeğe çalışıldığı ölçüde 'büyüklü bir gerçekçilik', karmaşık gerçeklerimizi ve Haiti halkının güncel mutsuzluklarını dile getirmeye yönelik bir 'yeni anlatımlar arayışı' denebilir belki.

Bu Haiti faciasını dile getirecek epik bir roman yazmayı düşünüyorum ben. Adını da bi güzel *Haiti Faciası* koyabileceğim bir roman. Daha önce de bir çok kuşak işledi bu konuyu J.S.Alexis'inin, Jacques Itoumaln'in kuşağı gibi örneğin. Benim kuşağım var. Davertige gibi, Kanada'da oturan ve büyük soluklu bir ozan olan Anthony Phelps gibi ozanların oluşturduğu yeni bir kuşak var. Senegal'de oturan Lucien Lemoine var; bir tiyatro adamı olup Senegal'de sürgünde olan Morrisseau Leroy var; yine Senegal'de oturan Jean-François Brierte var. Ülkemizin üzeri ne çöken faciaya karşın bir 'yazarlar çiçeklenmesi' var bizde.

TUZ ÇALMALIYIZ BİZ

□ Şiirleinizde hangi konuları işliyorsunuz?

■ Şihsel yolumda birçok duraklar var. On beş yaşında yazmaya başladım. İlk şiir kitabım *Etincel*

aitili ozan. 1926'da Jacmel'de doğdu. İlk şiir kitabını 1946'de yayımladı. Aynı yıl devrimci hareketlere katıldı, solcu örgütlerde yer aldı. Haiti'de yayımlanması yasaklanan *La Ruche* (Artı kovanı) dergisini çıkardı. Yirmi beş yaşındayken sürgüne gönderildi. 1958'de ülkesine döndüyse de çok kalmadı. Kendi isteğiyle bir kalmama değildi bu. Duvalier yönetimi tarafından "istenmeyen adam" ilan edilmişti. Yaşamla ölüm arasında seçim yapmak zorundaydı ve yaşamı seçti. O gün bugün Küba'da sürgünde.

Poésie lin Nouvelle Poésie Negro-africaine 1976 özel sayısında ozanla yapılan söyleşiyi sunuyoruz.

İktidar Üzerine

Bir İktidar olduğu sürece
Pek teditirgin
Bir adam da vardır hep
Bir yederde
Biraz delice
Ve de yalnız son derece
Korkuya kapılmak yüzünden
Öbür insanlara
Özgürlüğünden

sürgünde bir ozan RENE DEPESTRE

les (kivılcımlar), dünyayı görmeye başladığım yeniyetmeliğin öfkeli başkaldırıydı bir tür Haiti toplumunu simgeleyen yabancılaşmaya karşı çıkıyordum artık. Sonunda, biraz toplumcu gerçekçilikle karışık daha güdümlü şiirler yazdım. En sonunda da toplumcu gerçekçilikte karar kıldım.

Şimdi, tüm Haiti dünyasını kaygılarında toplamaya çalışıyorum ve on yıldır olağüstü bir deneyim edindim Küba'da. Yakında çıkacak olan kitabımın adı da *Poète a Cuba* (Küba'da Ozan) olacak. Bundan önce, Haiti mitolojisini toplayıp bütünlendirmeye çalıştığım *Arc-en-ciel pour un Occident chrétien* (Hristiyan Bir Batı'ya Ebemkuşağı) kitabını yayımladım. Vodu dinine bağlı zengin bir mitolojimiz var bizim. Haiti tanrılarını özdeşlerimiz yaptım. Bir bağimsızlaşma biçimi de bu. Çünkü daha önce, başka kültürel koşullara uygun dıştığımız bizim için hiçbirdoğru içeriği olmayan Grek tanrılarına bağımlıydık. Promete efsanesi batı kültürünü çok zenginleştirdi örneğin. Kendi kültürümüzde de bir benzerini bulabileceğimizi sanıyorum bu efsanenin. Biz de tuz çalmalıyız; çünkü Haiti'de de Zombi efsanesi var. Sömürgeleşmiş, yabancılaşmış adam demek zombi; aklını, belle-

ğini yitirmiş ve salt bir işgücü haline gelmiş adam demek. Ve de bu efsanede rivayet olunur ki, Zombi yetuz verilmişymiş, tuz verilince, bilinç ve imgelemine yeniden bulabilirmiş.

O halde hepimiz tuz çalmalıyız şimdi. Gidip batı kültüründen almamız gerekse bile onu. Evimize tuz, imgelemimize tuz; ta ki hepimizin içinde var olan Zombi uyanabilsin, devrimin utkuya ulaşması için imgelemine dinamik olarak kullanabilsin.

Birbirine benzeyen iki efsane işte. Ama biri Grek dünyasının, öteki Antiller dünyasının malı. İmgelemimizin Antilice kullanılması diyoruz buna ben. Toplumlarımızın tam bağimsızlaşması (sömürgeleştikten tam kurtulması) için, halklarımızı ve bizi harekete itici birtakım etkenler bulmamız gerek kendi efsanelerimizde.

KUBA SANATÇILARINDA TARTIŞMASIZ ÖNERİ YOK

□ Devrimci ozansınız siz, devrimci bir ülkede kalıyorsunuz. Yeni bir dil arama konusunda neler söyleyeceksiniz?

■ Olumsuzlukla başlayalım. Roman, şiir alanında ya da TEL QUEL gibi kimi okullarda Avrupa'da yapılagelen, sonu aşırı bir bilicimliliğe varan birtakım arayışları

paylaşmıyoruz biz.

Temel gerçeklerden uzaklaşma yolları bunlar. Kuşkusuz, yaşamımızın ana olgusu devrim şu anda. Tüm yaşamımıza hükmediyor o. Çünkü, sadece sosyo-ekonomik yapıların bir dönüşümü değil devrim, tüm yaşamımızın sosyo-psikolojik bir dönüşümü de. Devrim içinde yapılacak devrimler var. Bunlardan biri de şiir. Her toplumsal ulam, devrimini devrimin kendi içinde yapar. Önceden saptanmış kurallar yok şiirde. Devrimin kendisinin yarattığı başlı başına bir şiir akımı var Küba'da. Küba'ya giden herkes, gerek duvardaki afişlerin yeniliğiyle, gerekse şiirsel bir gücü içinde toplayan genç Küba sinemasıyla büyülünür örneğin. Ve de gerçek anlamda şiir, bilinçli şiir, ozanların şiiri, Guillen, Neruda ve Vallejo gibi bu yüzyılın büyük Latin Amerika ozanlarının yapılmış olan aramaları içinde kaynaştırmaya yönelik bir beşirimi deniyor.

Kişisel arayışlar bunlar. Şiirsel bir okul ya da okullar yok. Çeşitli biçimler var. Kimi ozanlarda Apollinaire'in, Eliot ya da bazı Amerikan ve Fransız ozanlarının etkisi görülüyor. Batı'yla kültürelleşmeğe kapalı değiliz biz. Ama bu kez bu kültürlenmenin dozunu ve niteliğini bizler saptıyoruz. Bize

zorla kabul ettirilmıyor artık. Demem o ki, kendimizden yola çıkıyoruz ve kendi imajımız bize Paris'ten, Londra ya da New York'tan gelmiyor artık.

■ Sovyet devrimini gerçek bir dil devrimi de getirmişti, Mayakovski'yle örneğin?

■ Mayakovski'nin, hatta Esenine'ın da Blok'un dönünde bir coşku var. Yeni bir dil bulma kaygısı ağır basıyor onlarda.

Aynı kaygının bugünkü Küba ozanlarında da var olduğunu sanıyorum. Sanatsal bir kaynama var Küba'da. Bana ilginç gelen şey (hem Haitili hem Kübalıyın ben; İspanyol diliyle bütünleşmedim daha, anlatımın Fransızca, İspanyolca anlatımdan oldukça uzak sayılır), Küba ozanlarının yeniliği, estetik kaygılarındaki şemalaşmışlık. Keskinlikle açık bir estetikten yanalır. Başka yerlerde gönlün o 'tartışmasız önder' yok. Yazınsal gelecek herkese açık. Roman, sinema, resim vb. için de böyle bu. Aldın ve imgelemin tüm esintilerine açık bir laboratuvar şir. Tarihî baş oza, çoktan söylendi bu, halk Ne ki, popülarite düşülmeli anlamına gelmesin bu.

TOPTAN BİR DÖNÜŞÜM İÇİN

■ Havana'da sürgündesiniz ve

Zencilik (Negritude) kavramı mitini yıkmaya yönelik yoğun bir çabaya giriştiniz?

■ Sanırım sürekli eleştirmek gerekiyor Zencilik'i. Somut yaşamda yapıdan bir eleştiri zaten bu. Bizim bunu yönlendirmemiz, birliğini sağlamamız gerekiyor; bir yuturmacı ideolojisi ve yeni bir bağimlaştırma kavramı haline gelen bu bağimsizleşme ideolojisinin yerine neyi koyacağımızı bulmamız gerekiyor.

Bildiğiniz gibi Zencilik, bu yüzünün belirleyen bir anında, kimin kara Amerika ve Antiller aydınlarından gelen bir atılım olmuştur. Amacı, kültürlerimizi yeniden saygınlığına kavuşturmak ve çeşitli Afrika kalıtlarımızın moral, estetik ve politik bir yeniden değerlendirmesini yapmaktır. O zaman belirli bir anlamı vardı Zencilik'in ve sömürgeleştikten kurtulma savaşımı içinde yer alıyordu. Giderek Zencilik'i (Leopold Sedar Senghor vb.) belli bir Devlet'in hizmetinde politik bir ideoloji yapanlar oldu. O andan itibaren de bir bağimsizleşme kavramı olmaktan çıktı Zencilik.

Bugün bizim için önemli olan, kendimizi, geçmişimizi, tarihimizi ve toplumlarımız içinde yeniden tanıyaya dönük bir tutum ve bu tutumun teknolojik kültürleşme-

le bütünleşmesidir. Zencilik başarsızlığa uğramıştır, çünkü üçüncü dünya toplumlarının gelişme ideolojisi olamamıştır. Bir gelişme ideolojisi, toplumlarımızın belirgin yapılarının tutarlı bir çözümlemesi gerektirir ve kanımca, sadece kültürel değil, sosyo-ekonomik gerçeklerimizle de böyle bir çalışma ve yaklaşım yöntemini ancak toplumculuk verebilir bize.

IRKSAL ÇEMBERİ KIRMAK

■ Sosyalizmin kuruluş öncesinde ilk aşama olarak Zencilik'in yerine melanizmi koyma önerisine ne diyorsunuz?

■ Kabul edilebilir bir çalışma yöntemi; ne ki, Zencilik'in yerini birtakım irksal çelişkilerle dolu yeni bir kavramla doldurmanın uygun olacağı kanısında değilim.

İrksal çemberi tam olarak kırmak ve genel bir dünya görüşünde birleştirmek gerek Zencilik'i, bir yeni-zencilik olacak yeni bir kavramda değil. Başka bir şeyden yansıyan ben kendim. Kültürel gerçekliğimizi daha doğru bir biçimde içeren bir kavramın var olduğu kanısındayım ben. Kültürel kimliğimizi arama.

Sadece zihinsel bir girişimden ibaret bir arama değil, devrimci bir praxis'e de bağlanabilen bir

arama. Kimlik ve devrim'in aynı bir kavramı karşıladıkları kanısındayım; demem o ki, en üstün kültürel olgudur devrim. Kültür imizün ve geçmişimizin temel verilerini gerçekten bulmak ve özgelişmişlikten kurtulmak istiyorsak, devrim yapmamız gerek. Bunun içindir ki: 'Devrim yapıyoruz, o halde varız', diyorum ben. Eğer bir yeni-dekartçılığın temel kavramlarını üçüncü dünyada kullanmak istiyorsak, devrim yapmakla başlamalıyız; yani, eski sömürgeci yapıların, hem toplumsal hem tinsel alanda, köklü, toptan bir dönüşümünü gerçekleştirmemiz gerek. Yeni sürtüşme ve çekişmelerde, yeni çelişkiere yol açacağı kanısındayım melanizmin. Bu kavramın göbüdüğü yer tam netleşmediği ölçüde sorun daha da karmaşıklaşacaktır. Kimlik arama yolundan yansıyan ben. Çünkü sadece Kara'ya özgü bir yol değil bu. Gineydoğu Asya'nın, Arap dünyasının, Latin Amerika'nın sömürgeleşmişlerinin de, ister beyaz, ister sarı, ister ister kara olsunlar, kimliklerini yitirdikleri kanısındayım. Kimliksizleştirildik biz tarihte. Dünya tarihinin Zombileri olduk. O halde Zombileşmişlikten kurtulmalıyız şimdi.

Türkçesi : NECİP BAYTAŞ

Kuşatmalar Coğrafyası

SONDAN BAŞA

Yedi

O bendim, gökyüzüne bakarak yıldız kaymalarından kendine umut biçen her yıldızın bir ömrün bedeli olduğunu bilmeyen yarınan yıkılmış ve sargın
O bendim boşlukta dağılan ellerimle dalgın kirlenmiş düşlerimden soyunup bekleyen, seni bekleyen çoktandır yaşamayan bütine arada gelen mektuplar için şirler yazan, uçurumun kıyısında uyuyan ve uyanan gider mi gider gitme desen de

Sekiz

- ya sonra
- sonrası yok
- sonrası var

hergün dün, hergün bugün
hergün yarın, değildi bir başına

hergün hepsi birden
iki yakamızı bırakmadan
gider mi gider gitme desen de

dün olunca haylaz bir uçurtma
dün olunca kolkola
dün olunca tek tek ve topluca
dün olunca sustuğumuz her çiçekte
bir eyköl izi ve gözyaşı
dün olunca sevgi hani o içli sızı
dün olunca bütün kapılar kapalı
çırpınan korkuları örtmeye
dün olunca umudun içinden
dün olunca bizimdir güzel günler
diyen kardeşin yarısına basılan yaşam
gider mi gider gitme desen de

bugün olunca ipini koparmış bir uçurtma
rüzgârda savrulan, tek tek ve topluca
bugün olunca bütün kapılar açık
çırpınan korkularla yalnız kalmamak için
bugün olunca adlarımızın uzar
sözlerimiz öder, her sokak kör bir duvar
her oda bir zindan
bugün olunca yüreği, yitenleri örten toprak
gözleri, yitenlerin gözleri
yalnız ölümler dönmemiş yanlışı
bugün olunca umudun içinden
bugün olunca bizimdir güzel günler
diyen kardeşin yarısına basılan yaşam
gider mi gider gitme desen de

yarın olunca kuyruğu papatyalardan bir uçurtma
yarın olunca gömleğine dokunan kan pıhtıları silinir
yarın olunca ne kıyun ne gözyaşı
yarın olunca bir başka dünya
yarın olunca bir başka yaşam
yarın olunca umudun içinden
yarın olunca bizimdir güzel günler
diyen kardeşin gözbebeklerinde
renklerine kavuşur gökkuşağı
gider mi gider gitme desen de

Tuğrul Asi Balkar

erik stinus

Türkçesi : YUSUF CEMALİ

1934 doğumlu Danimarkalı yazarın şiir ve düzyazıları 19 ciltte toplanmış. Kendi ülkesinde ve uluslararası alanda barış hareketiyle yakından ilgili ve bu uğurda savaşım veren sanatçılardan. Afrika, Hindistan, Yunanistan, Portekiz, İspanya ve Vietnam'daki baskı yönetimleri hakkında yazılar yazmış, yapıtlarında baskı ve sömürüye karşı savaşımı ön plana çıkartmıştır. Hindistan, Pakistan, Hollanda ve Afrika'dan birçok yazarın yapıtlarını da çevirmiştir.

EYLÜL 1973'DE BİR GÜN

Yeniden birlikte olacağız seninle.
Haberler, diyorlar ve yok
yeni bir şey. Önceden de
söylenmişti, konu önemli kılıyor
peygamberlerin bildirilerini.
Toplanan parçalar mı? Askeri
ataşenin bürosunda ara onları.
Tarih mi? Onu da
generalin beyininde bulursun.
İşgal edildi bir ülke,
ve yeni bir pazar ele geçirildi.
Şimdi de diyorlar ki : Halk
— Juan ve Gloria
Ignacio, Elena, Arturo
— bir halk normalleştirildi.
Lautaro Martinez,

dar sokaktaki ayakkabı tamircisi,
soylu Arokanyah,
fincanları aceleyle soğuk suya
daldıran kahvehanenin önünde,
orada sabahları
pişen kahvenin esinden uyuşmuş
küçük işçiler
beş dakika oturur
ve orada sokakta, kapıya yakın bir yerde
siyah deri şeritleri
ve siçimi önünde
otururdu o ayakkabı tamircisi
beş dakika boyunca.
Ve deldi geçti çarşağı işte
deriye geçirdiği iğne
tırnağını yapı çıktı da
bir tek ses çıkmadı ağzından,
öylesine tanıdık bir acıydı.
Sabah akşam
çıplak ayaklarıyla
yoklardı toprağı
sapasağlamdı işte,
taşıyordu ağırlığını.
Katarı bir şarkı
karsıladı onu kaldırımlarda,
birazcak düş kunnaya başlamıştı,
gimeş altında
olgunlaşmış üzüm gibi
ve alkımın usulca koparan

eller gibi.
Yeniden birlikte olacaksınız
demişti papaz efendi
çok önce, Lautaro'nun kadını öldüğünde,
ve sonra da çocukları
yeryüzünde yarım kalmış
bir çocukluktan sonra.
Bir muzrak, bir avcı
ve bir yürek
ve beşyüz yıllık sessizlikten sonra
bir kitabın başkisişi gibi
tısmetmeye başlamıştı kendini.
Beş dakika sürdü,
Ve şimdi caniler
hoparlörlerden
hiç yeni birşeyin olmadığını
ama ellerinde bir silü adres olduğunu,
sahabları onları, her adı ve her yeri
listeden tek tek çizip atacağına
bağırıyorlar.
Caniler
mavi göklerden ve gülelim okyanustan
geldiler
beşinci dakika canileniydi onlar
ve toprakta silüledikleri ölüm
becerikliydi
her zaman olduğu gibi
ve Lautaro'yu yere yakın silah
bir üniformaya yaslıydı
ve o üniforma kadar cansız ve düşüncesiz
ve budalaların yapıymıydı.
bütün bunlara karşın
ortak bir adreste oturuyor caniler.
Lautaro Martinez'in yüzü
kaldırımında şimdi,
artık yüz olmaktan çıkmış,
artık yoklamıyor toprağı
çıplak ayakları
— adının ilk kez görüldüğü,
yeryüzünü adınıladığını düşlemeye başladığı
o bölümü
yutup attı generaller,
anımsamıyor peygamberler
böyle bir bölüm okuduklarını
— boş bir kağıt parçası
iki siyah deri şeridi
ve bir siçim.
Çöpçülerin süpürmesini bekliyor şimdi.
Lautaro, yeniden birlikte olacağız seninle.

8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜ İÇİN

1910 yılının Ağustos ayında Kopenhag'da toplanan Sosyalist Kadınlar 2. Uluslararası Kongresi'nde, Klara Zetkin'in önerisiyle 8 Mart'ın Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanması kabul edildi. "8 Mart" yıllar önce ABD'li kadın işçilerin 8 saatlik işgünü için yaptıkları direnşin kanlı bir biçimde sonuçlanmasının anısına seçilmiş.

Bu gün 8 Mart'ın en önemli özelliği kadın sorunları konusunda kamuoyu yaratılabilmesi için yapılan yoğun çalışmalar. Kadınlar üretim sürecine katılabilmelerinin önündeki toplumsal, ekonomik engellerin kaldırılmasını istiyorlar. Kişiliklerini istedikleri gibi geliştirebilecekleri ortamların sağlanmasını istiyorlar. Üretim sürecinde yeteneklerini geliştirebilecekleri bir iş, ücretlerde eşitlik, çocuğu olan kadınlara yardımcı olabilecek kuruluşlar istiyorlar. Daha iyi konutlarda yaşamak istiyorlar. Kırsal kesimdeki kadınlar ağır iş koşullarına karşı teknolojik olanaklardan daha fazla yararlanımsak, sağlık sorunlarına köklü çözümler istiyorlar. Ve daha pek çok isteklerini kadınlar 8 Mart'ta çeşitli biçimlerde dile getiriyorlar. Ve en önemlisi tüm bu sorunlarının toplumsal yapıdan kaynaklandığını ve çözümlerinin de toplumsal yapıdaki ileriye dönük değişime bağli olduğunu vurguluyorlar.

Biz de 8 Mart dolayısıyla anırlı ama çeşitliliği içinde yeni açılımlar getirebileceğine inandığımız bir çalışmayı gerçekleştirdik. 1981 yılında AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde asistanlık görevini sürdüren ve daha sonra tutuklanarak 3 yıl cezaevinde kalan Necmiye Bekel, şu anda T.C. Devlet Demir Yolları'nda işçi olan Emine Alagöz ve öğrenci velisi Suzan Sunal ile yaşadıkları sorunlar üzerine yaptığımız söyleşileri sunuyoruz:

NECMIYE BEKEL

İnsan onurunu başkışgıncelle -
ğince basında "işkence bir insan-
lık suçudur" dendi. Kimse ter-
ni söyleme cesaretini gösteremedi.
İnsan onurunun içinde fiziksel saldı-
rının yanı sıra insanların direnç gü-
cünün ellerinden alınması da var.
Normal koşullarda pekala onurunu
koruyabilecek insanlar kaba kuvvet-
le onurunu yitirmiş bir insan haline
getiriyorlar. Herhangibir biçimde
teslim olmak.

Hapiste ki kadınlar için önemli
bir konuda çocuk doğurma olayı.

Mapustaki kadının çocuk doğurma
hakkı elinden alınıyor. Çocuğuna
bakma hakkı elinden alınıyor. Do-
ğan çocuklar mapusanenin kötü
koşullardan etkileniyorlar.

Kadın sorununuyla sınırlı tuttuğumuzda benim kanaatim o ki yığın-
sal, siyasi ayrım yapılmayan örgüt-
lerde birleşmeli. Bir siyasi partinin
bütün toplumsal konularda olduğu
gibi kadınlar konusunda da program
olmalı. Siyasi partilerin kadın soru-
nu ile ilgili programının saptanma-
sında ve örgütlenmesinde erkeklerin
de çalışmasından yanayım. Kadın-

ların yığın örgütlerinin politika
dışı olduğunu da kabul etmiyorum.
Sonunda tüm toplumsal tabakaların
sorunları siyasal bir çözüme dayana-
caktır. Ama bu konuda somuttan
yola çıkılarak politikalar saptan-
malıdır. Yığının kendi deneyimle-
riyle çözümlerin politik olduğunu
görmeliler.

Pek çok ülkede kadınlar için iyi
yaşam koşulları sağlanmış. Tabi
geriye alışkanlıklardan vb. oluşan
üstyapının değişmesi kalıyor. Ama
maddi temeli sağlandıktan sonra hızlı
giden bir işleyiş.

Yığın örgütleri tehlikeli görül-
yor. Yığının kendi özlemlerini dile
getirirken karşıt bir konum alma-
ları kaçınılmaz. Kendi özlemlerini
savunmak doğal olarak demokratik
binöz taşıyor. Kadın konusu ada-
makıllı böyle. Daha çok yardımse-
verler dernekleri biçiminden gelişi-
yor. Bunlar da hiç örgütlenmenin
olmadığı bir durumda çıkabilecek
karışıklığa bir sıtab oluşturunyorlar.

EMİNE ALAGÖZ

Her sabah 6'da kalkıyorum.
Hazırlıklarım bittikten sonra
evden çıkıp işe geliyorum. Akşam
6'e kadar buradayım. Beşte bu-
dan çıkıp eve gidiyorum. Kızma gö-
rümce bakıyorum. Biraz onunla ü-
lenip eve çıkıyorum. Bundan sonra
bulaşık, çamaşır, yemek, soba gibi
işleri yapıyorum. İşim anlayışlı bir
insan elinden geldiğince yardımcı
olmaya çalışıyor. Hafta sonları kızı-
mızı bizim eve alıyoruz. Çocuk önce
bizi yabancılatıyor tabii. Görümce

gitmeyi istiyor. Çok zor tabii. Bir
de komşularımızın ben gelince ana-
lık geldi demeleri var. Bu çok zor-
ma glidiyor.Nehadar parağöz oldu-
muz, otur da çocuğuna bak diyor-
lar. Ben ister miyim çocuğum baş-
kalarının eline baksın, beni yaban-
cılansın. Ama olmuyor işte. Artık
tek kişinin çalışmasıyla geçinmek
zor.

İşyerindeki sorunlarımızla gelin-
ce; busorunları, çalışma koşulla-
rı ile ilgili sorunları konuşacak biri-
lerini arıyoruz. Kimse yok. Sendi-
kacıya gittik bir iki kere. Bise yar-
dım etmek yerine konunun üstünü
kapamaya çalıştı. Biz de bir daha
gitmedik. Önümüzdeki seçimlerde
boş oy vereceğim. Diğerleri de bun-
dan iyideğil ki.

Bir de çocuk yuvası sorunu var.
Heşey de olduğu gibi bu konuda
da işçilerle memurlar arasında ayrı-
m yapıyor. Memurların çocukları
hemen alınıyor. Bizim çocuklarımızı
almamak içinse ellerinden geleni
yapıyorlar. Bir arkadaşın çocuğunu
verebilmek için, saydık, tam altı ka-
pıyı çalmışız.

Ben tüm bu sorunların çözümünü
insanların değişiminde görüyorum.
İnsanlar değişmeden olmaz.

SUZANSUNAL

Once mali sorunlar var tabi
Sadece yol parası bize yetiyor
Bir kızım okuldan atıldı, şimdi afa
geri dönüyor. Diğer iki kızım da atıl-
ma tehlikesi geçirdiler ama neyse ki
kurtarıldılar. Kızım atıldığında eu-
de huzursuz bir ortam oldu. Hepi-
miz çok üzüldük. En çok kızım için
üzüldük. Biz de okumasını istiyoruz.
Ama onun kendi geleceği daha
önemli. Meclise gitmeyi, milletvekil-
leriyle Milli Eğitim Bakanı'yla gö-
rişmeyi düşündüm. Başka gidenler
de olsaydı aralarına katıldım.

Şimdi af çıktı biraz rahatladık.
Ama gene de ne olacağı belirsiz.
Çocuklarımız her zaman okuldan
atılabilirler. Her sene atılıyorlar,
af çıkıyor geri dönüyorlar. Hiç atıl-
malar daha iyi tabi.

● ÇGD ve YARIN'IN BİRLİKTE DÜZENLEDİĞİ "GENÇLİK VE BASIN" PANELİ 17 ŞUBATTA YAPILDI

Yarın ve Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin
ortaklaşa düzenledikleri
"Basın ve Gençlik" konulu
panel, 17.2.1986 tarihinde
Metropol Kültür Sitesi'nde
yapıldı. ÇGD Başkanı Ahi-
met Abakay'ın yönettiği
panele, dergimizden soru-
lu yazışları yönetmenimiz
Mustafa Okan, SBP Öğ-
renci Derneği temsilcisi
Remzi Özkan, Cumhuriyet
gazetesinden Ümit Aslan-
bay, Güneş gazetesin-
den Selçuk Altan, Anado-
lu Ajansı'ndan Aytil Gürt-
taş ve SHP'den Adana mil-
letvekili Cüneyt Canver ka-
tıldı. Panele ANKA adına
katılacağı duyurulan Bilim
ve Sanat Dergisi Genel Ya-
yın Yönetmeni Varlık Öz-
nenek ise, bir mesaj gön-
dererek Barış Derneği Da-
vası için, İstanbul'da bulun-
ması nedeniyle katılma-
dığını belirtti.

SBP öğrencisi Remzi
Özkan, panele öğrenci der-
neği kurmaya çalışan bir
kişi olarak katıldı. Bilindi-
ği gibi öğrenciler tüm bel-
gelerini voliliğe iletmişler;
"dernekler başvuru anında
tüzet kişilik kazanırlar"
hükümine rağmen "kuruluş
işleminin yapılmadığı" öğ-
renciler bildirmişti. Öğ-
renciler bu keyfi uygulama-
yüzünden İdare Mahkeme-
lerine dava açmışlardı. Bu
yüzden R.Özkan, aslında
yasal zorunlulukları yerine
getiren, ancak keyfi uygu-
lamalar yüzünden çalışma-
lara başlayamamış SBP-
ÖD yi bu anlamda meşru-
laştırmaya çalışan bir öğ-
renci olarak panele katıldı
Özkan, panele dönemin
genel bir değerlendirmesini
yaptıktan sonra, öğrenci
gençliği, sorunlarını ve

basın ile ilişkisini ele ala-
rak şöyle dedi: "... Öğrenci
dernekleri sınıf değil, kit-
le örgütleridir. Bu yüz-
den öğrenci dernek-
lerinin de diğer kit-
le örgütleri gibi ülkenin
güncel taleplerinden yola
çıkması söz konusudur, ik-
tidar mücadelesi veremez-
ler, amaç kitlenin ortak çı-
karlarının savunulmasıdır,
bu yüzden bünyesinde fark-
lı siyasi görüşlere yer vere-
bilirler..."

Panеле dergimizden ka-
tılan Mustafa Okan ise,
gençliğin bu gün içinde
bulunduğu durum irdele-
yerek, sorunlarına, bu so-
runların çözümünde ve de-
mokrasi mücadelesinde ba-
sın düşen sorumluluklara
değinerak şöyle dedi: "...Bu
aşamada gençliğe de bü-
yük sorumluluk düşüyor.
Gençlik de geleceğin ilişkin
sorumluluğunun bilincinde
olarak, daha çok okumaya
daha çok bilgilenmeye ya-
şadıklarının gerisindeki
gerçekleri kavramaya, sor-
gulamaya yönelmeli, uğraş-
larına basının da etkin ka-
tılımını sağlamaya çalış-

malıdır. Şimdiye dek, bil-
gimizin artması hep, acı-
mızın artmasına karşılık
geldi. Ama acımız artarken
aldığımız yolun, tüm acıla-
ra bedel olduğunu da gör-
dük. Gençlik yeni acılar
pahasına bilgisini artırmak
zorundadır. Ve basında
aynı pahaya karşın sorum-
luluğuna yerine getirmek
zorundadır."

Panеле Anadolu Ajan-
sı'ndan katılan Aytil Gürt-
taş ise, konuşmasında ge-
nelde gazete çalışanları ile
muhabirler ile basın tehli-
asındaki ilişkilerle, özel-
de ise genç muhabirlerin
içinde bulunduğu yozlaş-
maya, yabancılaşmaya de-
ğinerak, "...sınıfımıza, top-
lumumuza, kendimize ya-
abancılaşıyoruz ve sınıfına
yabancılaşan tüm insanlar
gibi bir ağa, bir sola sal-
lanıyoruz..." diyerek bir
basın çalışanı olarak
özeleştiri verdi ve çözümler
konusunda öneriler ge-
tirdi.

Cumhuriyet gazetesin-
den Ümit Aslanbay ise, ba-
sının desteğinin kazanılma-
sı için, öğrencilerin örgüt-

lü ve yaygın bir güç haline
gelmeleri gerektiğini vur-
guldadı.

SHP Adana milletvekili
Cüneyt Canver ise, gençli-
ğin hakka bölüşümden, de-
mokrasi ve özgürlükten ya-
na olduğu için "güvenilme-
yen bir kitle" olduğunu
vurgulayarak, ne parlamen-
tonun ne de basının genç-
liğe karşı göstermesi gerek-
tiği sorumluluğu yerine ge-
tirmedğini söyledi.

Panеле, son konuşmacı
olarak Güneş gazetesinden
katılan Selçuk Altan'da,
Aytil Gürttaş'ın söyledik-
lerine katılarak, konuyla
ilgili kendi eleştirilerini de
ekledi. Basının toplumun
diğer kesimlerine olduğu
gibi, gençliğin de sorunla-
rına sahip çıkmadığını vur-
gulayan Altan, "Basında
diğer toplumsal kesimlerin
sorunları ne denli yer alı-
yorsa, gençlik ve sorunla-
rı da o denli yer alıyor...
Basınımız gençliğe ve onun
sorunlarına yer ver-
mekten ise genç banlerle-
re, genç dansözlere, genç
işadamlarına yer ayırmayı
tercih ediyor..." dedi.

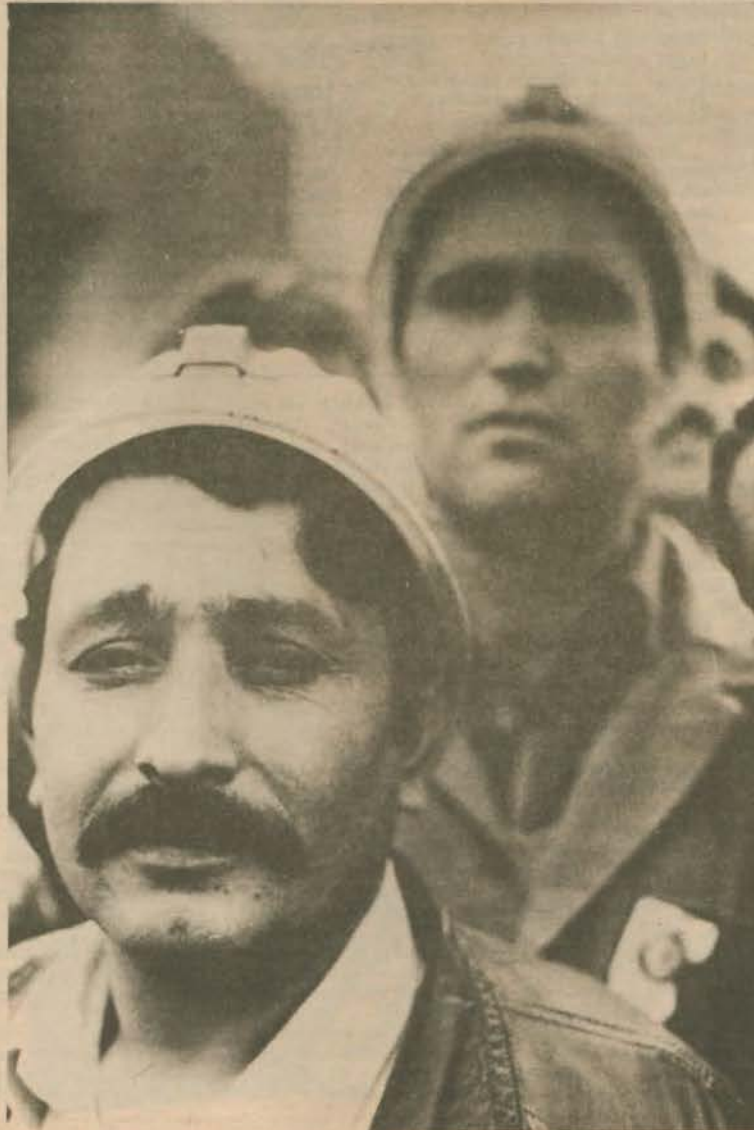

Sırtını Yılmaz'a dönerek slogan atan, protesto eden kitleler/Fotograf: AHMET ÖZLÜ

22 şubat 1986 İZMİR

Yaşadığımız son yılların en önemli kitlesel eylemlerinden birisi 22 Şubat 1986'da gerçekleştirilen İzmir Mitingiydi. Mitinge katılanlar tedirgin eden boyutlardaki "güvenlik önlemlerine" karşın, sabahın erken saatlerinden başlayarak gerek İzmir'in içinden, gerekse başka illerden gelen işçiler memurlar, köylüler ve öğrenciler alanda yerlerini aldılar. Demokratik istemleri yansıtan pankartlar alanı çepeçevre saran polis kordonuna takılıp kaldı. "Anayasaya Hayır" en sık rastlanan istemlerin başında geliyordu. Bir yandan miting alanı dolarken, bir yandan da toplumsal istemler slogan biçiminde yükseliyordu. "Hükümet İstifa", "Bağımsız Türkiye", "Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi", "Zindanlar Boşalsın Genel Af", "İşkeccilerden Hesap Sorulsun" ve "Disk'e Özgürlük" gibi talepler, ilk saatlerden başlayarak mitingin sonuna dek İzmir üzerinde yankılandı.

İlk konuşmacı Sadık Şide, kürsiye çıktığında işçilerin Türk-İş'e yönelik protestoları yükseldi. Alanın en hareketli kesimini oluşturan bağımsız Otomobil İş, Türk-İş'e bağlı Petrol İş ve Kristal İş üyesi işçiler, mitingi düzenleme komitesinden çok daha dinamik ve gerçek bir sendikal disiplin içinde işlevlerini yerine getiriyorlardı. Şevket Yılmaz'ın gelmesiyle birlikte protestolar iyice yoğunlaştı. Onbinlerce işçi, Türk-İş Başkanı'nı sırtını dönüyor ve yubalıyordu. Yuhalamalara, sıklıklamalara karşın konuşmasını sürdürmeye çalışan

Fotograf: AHMET ÖZLÜ

Yılmaz'a protestolar "Sen Oyna Şevket, Sen Oyna" nakaratıyla alkış tutularak doruk noktasına ulaşıyordu.

Türk-İş hoparlörlerinden yükselen "En Büyük Türk-İş" sözleri, "En Büyük İşçi" sloganıyla bastırıldı. Konuşmasını erken kesmek zorunda kalan Yılmaz'ın alanı terketmesiyle, miting de sona erdi.

Ülkemiz işçisi, köylüsü, aydını İzmir Mitingi'nde başarılı bir sınav verdi. Kendisine sunulan birçok olguyu protesto ederken, kendi demokratik istemlerini haykırdı. Ülkemizde yaşanan insanlık dışı uygulamaları bir kez de bu alanda yargılandı.

Düzenlilik içinde gerçekleşen miting, olaylı bir biçimde sonra erdi. Mitingin bitmesiyle birlikte kayıp arkadaşlar aranırken, aralarında Yarı İstanbul Temsilcisi arkadaşımızın da bulunduğu 200'e yakın kişinin gözüaltına alındığı ortaya çıkıyordu. Bunlardan bazıları daha miting başlamadan gözüaltına alınmıştı. Büyük bir bölümü ise, miting dağılırken çevre yollardan götürülmüştü.

Toplu gözüaltına alınmalara karşı Türk-İş hiçbir girişimde bulunmazken, alanda da büyük ilgiyle karşılanan SİİP'li milletvekilleri bilgi almak için çalışmalarını sürdürüyorlardı. 22 Şubat 1986 İzmir Mitingi, Türkiye'de demokratik savaşımın önemli adamlarından birisi olarak tarihe yazılacak.

• Sevil Çağran - Ahmet Özlü

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Gazi Üniversitesi'nde Keyfi Uygulamalar

GAZİ Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nde 1984-85 öğretim yılının birinci döneminde tek dersten başanmış olan bir grup öğrencinin önce kayıtları silindi, ders devamları engellendi, daha sonra Rektörlüğün genelgesiyle okula dönen öğrencilerin ardından bir kez daha kayıtları silindi.

Birinci dönem sonunda kayıtları silinen öğrenciler, 3 Nisan 1985'te Rektörlüğün yayımladığı genelgeyle yeniden Fakülte Yönetim Kurulu'na başvurular 7 Haziran 1985 tarihinde toplanan Fakülte Yönetim Kurulu,

öğrencilerin derse devamlarına karar verdi. 1985-86 öğretim yılının birinci dönemi'nde derslere devam edip, vize olarak finallere de girdiler. Ancak 12 Aralık 1985 tarihinde yeniden toplanan Fakülte Yönetim Kurulu, öğrencilerin derse devamlarına ilişkin alınan kararı iptal etti ve girdikleri sınavların geçersiz sayılmasına karar verdi.

Öğrenciler kararın gerekçesini öğrenmek üzere idareye başvurdularında, 7 Haziran 1985'de alınan karara yanıt olduğu söylendi. Bu karar önce Mecidiyeköy Bölümü öğrencilerine uygulanmıştı. Ardından Makine Eğitimi Bölümü öğrencilerine de uygulandı. Öğrenciler kararın neden geç uygulandığını sorduklarında 12 Aralık tarihli kararın güden kağıdı belirtildi. Öğrenciler devam ettikleri bir dönem ne olacağını sorduklarında, bu dönemin geçersiz sayılacağını öğrendiler. Bir başka keyfi uygulama da 84-85 öğretim yılının ikinci döneminde ilijliği kesilen öğrencilere bu kararlara uygulanmaması olmasın ve bu öğrencilerin halen okula devam ediyor olmaları. Bu duruma da verilen yanıt ilginç "Bu durumdan önceki dekan sorumludur."

Gazi Üniversitesi Rektörü Şakir Akçağın Temmuz 1985'te yaptığı "bizim üniversitemizde tek ders sorunu yoktur. İlin içine bilmeyenler girdi ve sorun yaratıldı" açıklamasının ardından yaşananlar sorunun tek dersten de öte bir yönetim sorunu olduğunu gösteriyor.

Bir Yüksek Okul ve İstekler

BOLU İdari Bilişimler Yüksek Okulu Müdürü Doç. Dr. Eyüp Aktepe yaptığı bir konuşmada, okulun eski kadrosu yerine en kısa zamanda Erzurum Atatürk Üniversitesindeki Milliyetçi ve Türkçü öğretim üyelerinin getirileceğini, kendilerinin de Erzurum'dan Bolu'ya milliyetçi hareketi örgütleyip ilk önce bir gençlik yazırmak amacıyla geldiklerini söyledi.

Müdürün sözünü ettiği kadronun bir kısmı şu anda amaçları doğrultusunda çalışmalarına devam ediyor. Yapılan çalışmalar arasında en önemlilerinden biri "Çağır" adlı bir davet gazetesi çıkarmak. Öğrenciler tarafından ilgiyle karşılanan noktaya "Ey Türk titre ve kendine gel" gibi sloganların atıldığı bu gazetede çıkan yazılara albina koan adlarını, çıkan yazılardan haberi olmamaları.

Son günlerin en önemli olaylarından biri de Müdür tarafından organize edilen konser. Bu

konserde katılan İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Türk Musikisi Grubu okul servis aracından özel tahsis ile getirildi. Bolu Kültür Merkezinde Türkler için müziği adı altında konserleri sunan grubun üyelerinden biri izleyiciler arasında katılarak "Tanrı Türk'ü korusun" şeklinde bağlandı. Ve bu konserin bileti öğrencilere zorta satıldı. Derslerde yapılan ırkçılık propagandaları, kız ve erkek öğrencilerin ayrı oturulması, araştırma görevlilerinin duyuru yapılmak üzere el altından alınması arasında olaylardan. Tüm bu uygulamalardan hoşnut olmayan ve yetimlerin düşeltilmesi, servis sorunlarının çözülmesi gibi istemleri olan öğrenciler arasında, komünist istekler olarak önelemlenip bunları istemlerini muhbirler tarafından (müdürün kendi nitelmesi) saptandığını ve haklarında işlem yapılacağı söylenerek baskı kurulmaya çalışılmakta.

Vatan Haini Aydınlar!

ANKARA Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nden bir grup öğrenci dergimize yaptıkları açıklamada, Atatürk İlkeleri v. İnkılap Tarihi derslerinde YÖK'ten sonra öğreten üyesi olan azatçı kökenli Emin Fidan'ın Atatürkçülük adına söylediklerinin düşündürücü olduğunu belirttiler. Öğrenciler, Emin Fidan'ın derslerde aydınların halkı sömürdüklerini ve kışkırttıklarını söyleyip, gerçek aydınların Aydınlar Ocası üyeleri olduğunu ileri sürdüğünü belirttiler ve açıklamalarını şöyle sürdürdüler: "Hocamız derslerinde Türk Tarih Kurumu üyelerinin birer vatan haini olduklarını ve kısa zamanda yok edilecekleri gerektiğini söylüyor. Atatürk'ün milliyetçilik ilkesini maske olarak kullanıyor. Derslerde sürekli "vize özgür düşüncüyü öğreteceğiz" demesine karşın düşüncelerini söyleyen arkadaşları aniden kovmaktadır. Arkadaşlarımızdan "terörist, böhçü, aşarış, kökü dışarda" diye sözlenmekte ve bizi silme taahhüdünde bulunmakta. Tüm derslerden geçecek bile bu dersten bizi geçirmeyeceğini, hiçbir yere çıkayaz edemeyeceğimizi söylemektedir.

Ancak bu olumsuz gelişmeler bizi umutsuzluğa düşürmemektedir. Üniversiteli arkadaşlarla ortak sorunlarımız olduğuna ve bunların çözümü için uğraşmakta olduğumuzla bir yere yol almaya da devam ediyoruz."

YARIN YAYINLARI

YAYINCILIĞIN GENÇ ADI

Ülkemizde 15-24 yaş grubunda 9 milyon genç insan var. Gençliğin 1.4 milyonluk kesimi ise öğrenim görüyor. Gençlik içindeki kesimlerin ayrı ayrı ve bir bütün olarak yığınla sorunları var. "Öğrenci Dernekleri" kitapçığı, ağırlıklı olarak öğrenci gençliğin sorunlarına yönelik olarak düşünüldü. Ana fikri de son derece yalın: tüm sorunların çözümünde odak noktasının "katılım" olduğuna inanıyor. Bir başka deyişle, öğrencilerin ancak örgütlenerek hak arama eyleminde başarılı olacaklarına inanıyor.

Fiyatı: 300 liras. Tek istekler için postapulu gönderiniz. 3000 liras; aynı istekler ödemeli ve yüzde 20 indirimli olarak gönderilir. Genel dağıtım: Etkin Dağıtım. Yazışma adresi: Mollafanari Sokak, Nadir Han, Kat: 5. Çağaloğlu-İstanbul.

BİLİM VE SANAT KİTAPLARI

1986 ULUSLARARASI BARIŞ YILINDA TÜRKİYE'DEN DÜNYA BARIŞ GÜÇLERİNE VE HALKLARA ARMAGAN BARIŞ İÇİN YAZDILAR ÇİZDİLER 21 aydın, sanatçı, bilim adamı ve 10 karikatürist derleme. 192 sayfa. ofset basım, 900 lira

24 OCAK'IN 6. YILDÖNÜMÜNDE "İŞBİTİREN EKONOMİ"

Liberalizm, Devlet Müdahalesi ve 24 Ocak İhanet Selçuk'un Özetini yazdığı. Sad un Aren, Gürel Tüzün, Sinan Sönmez, Oğuz Oyan, Alpaslan Işık, Yakup Kepenek, Aziz Konukman. Namık Özcan'ın çeşitli boyutlarıyla inceledikleri Türkiye Ekonomisinin son beş yılı ve "işbitirilen" halk. 275 sayfa, 1250 lira

ÜNİVERSİTE ÇIKMAZI

Yüksek Öğretim Davaları Güney Dinç YÖK'ten buyana üniversitelerde süren öğretim üyesi, araştırmacı kıymetini İzmir kesiti. Atılan eğitimciler ve açtıkları davalar. YÖK'ün yasaları tanımayan uygulamalarına karşı verilen savaşın bir belgesi.

TOPLUM VE BİREY

Sovyet Toplumsal Ruhbilimi A. V. Petrovsky Türkçesi: Caner Fidaner. Hüseyin Fidaner Psikoloji alanında ülkemizde şimdiye kadar yalnızca Freud, Reich ve arkadaşlarının çalışmaları yayınlanmıştı. Bilimsel psikoloji çalışmalarına ilişkin Türkçe ilk kazandıran kitap.

3000 lirası kadar istekler ödemeli ve yüzde 20 indirimli olarak kesilir. Tek istekler için postapulu gönderiniz. Cumhuriyet Kitap Kulübü ve Yarı Abone Kulübü üyeleri kulüplerden edinebilirler. Genel dağıtım: Etkin Dağıtım (527 60 11, İstanbul) Yazışma adresi: BİLİM VE SANAT İstanbul İlişkî Bürosu, Mollafanari Sok. Nadir Han, Kat: 5. Çağaloğlu, İstanbul

Amerikan Gizli Polislinin "Şarlo Dosyası"

Washington/(New York Times) Dünya sinema tarihinin en ünlü yönetmen ve oyuncularından Charlie Chaplin'in yaşamı bir kitaba konu oldu. Kitabın yazarı İngiliz sinema eleştirmeni David Robinson, yapıtını hazırlarken Chaplin'in yaşamına ilişkin bilinmeyen bazı gerçekleri de ortaya çıkardı. Amerikan gizli polisi FBI'ın, ünlü komedyen için açtığı dosya tam 1900 sayfa uzunluğundaydı. Daha 1920 yılında Chaplin'in "komünist" olduğuna karar veren FBI, sanatçının özel yaşamını, en gizli yönlerini, kadar incelemiş ve Robinson'un kitabında "yalnızca havagazı" olarak nitelenen bilgileri toplamıştı. Amerikan işçi hareketinin öncülerinden William Foster'ın 15 Ağustos

1922'de Hollywood'a gelğinde, onu karşılayanlar arasında Chaplin'in de yer alması, FBI tarafından "komünist" damgasını yaşam boyu yemesine yetmişti. FBI'in arşiv bölümü başkan yardımcısı Thomas Bresson, bu durumu örgütün o dönemdeki şefinin bir "Şarlo hayranı" olmasıyla açıklıyor. David Robinson ise, FBI'ın Chaplin'e olan ilgisinin, ünlü yönetmenin ölümünden sonra da sürdüğünü belirtiyor. Bilindiği gibi, Chaplin'in cesedi, İsviçre'deki mezarından bilinmeyen kişiler tarafından çalınsmış ve 1,5 ay sonra Federal Almanya'daki bir evde bulunmuştu. Tüm bu olaylar FBI kayıtlarında en ince ayrıntılarına kadar kayıtlı bulunuyor.

Bir Barış Savaşçısını Yitirdik: Alva Myrdal

Stockholm (YARIN)/İsviçli barış emekçisi ve kadın hakları savunucusu, düşünür, büyükelçi ve bilim insanı Alva Myrdal, 1 Şubat günü 84 yaşında Stockholm'de öldü. Çeşitli ülkelerde büyükelçilik yapan, UNESCO'nun ve Birleşmiş Milletler'in toplum ve silahsızlanma konularıyla ilgili bölümlerinde görevler alan Alva Myrdal'ın 1982 yılında Nobel Barış Ödülü (Alfonso Garcia Robles ile birlikte) verildi.

Alva Myrdal, 1902'de Uppsala'da doğdu. Stockholm Üniversitesi'nde din ve edebiyat tarihi ile kuzey dilleri eğitimi gördü, doktor ünvanını aldı. Federal Almanya ile İngiltere'de psikoloji öğrenimi yaptıktan sonra, ABD ve İsviçre'de çeşitli akademik programlara katıldı. Aile yapısı, eğitim politikası, az gelişmiş ülke sorunları ve silahsızlanma onun temel uğraş alanları oldu. Çeşitli büyükelçilik görevlerinden sonra (Hindistan, Seylan Sri

Lanka, Burma ve Nepal), BM'nin Güney Afrika Komitesi'ne başkanlık yaptı (1964), Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI)'nin kurucuları arasında yer aldı, genel başkanlığını üstlendi (1964-65). İsviç İşçi Partisi'nde önemli görevler aldıktan sonra, 1980 yılında Albert Einstein Barış Ödülü'nü kazandı. 1982'de Nobel Barış Ödülü'nü de aldığından tam beş ayrı barış ödülünün sahibiydi. Pek çok ünlü devlet adamını tanıyan Alva Myrdal, bunlardan Cromyko ile Nehru'nun kendisini en çok etkilediğini söyledi. Ünlü ekonomist Gunnar Myrdal'ın eşi ve üç çocuk anasıydı.

Alva Myrdal, insanın her koşul altında yapabileceği bir şey olduğuna inanırdı. Onun için boyun eğmek, insan onuruna yakışmayan bir şeydi. Hiç boyun eğmeden, uzun yaşamının son gününe dek, barış için savaşan Alva Myrdal'ın insanlık tarihi saygıyla anacaktır.

İrkçılığa Karşı Evrensel Dayanışma

Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU), ırkçı Güney Afrika rejimine karşı bir dayanışma kampanyası başlattı. Kampanya için hazırlanan ve bir yüzünde, GAC Devlet Başkanı P.W. Botha'nın adresi olan kartlarda şu istemler dile getiriliyor:

- Apartheid sisteminin en kısa süre içinde sona erdirilmesi
- Nelson Mandela'nın ve tüm siyasi tutukluların koşulsuz olarak serbest bırakılması
- GAC kentlerindeki sığınan asker ve polis güçlerinin geri çekilmesi
- GAC'deki olağanüstü hal uygulamasının en kısa zamanda kaldırılması

ADA

ZENGİN PLAK VE KASET ÇEŞİTLERİ İLE
7-16 MART TARİHLERİ ARASISAYIN İSTANBUL'LU
MÜZİKSEVERLERİN HİZMETİNDEYİZ
ADRES: Cumhuriyet Kitap Kütübe 1. İSTANBUL
KİTAP ŞENLİĞİ, F/M KÜLTÜR MERKEZİ,
Ortaokul Cad. No. 17 Mecidiyeköy / İSTANBUL

ADA YAYIN VE MÜZİK PAZARLAMA
Zafer Çar. No. 21 Yeniköy / ANKARA Tel: 31 50 63

süreç yayıncılık'dan yeni bir dizi: Konular

ilk kitaplar:

HUKUK
Halit Çelenk

LÂİKLİK
Aytunç Altındal

CUMHURİYET
prof. Toktamış Ateş

yakında çıkıyor.

süreç

Piyerloti Cad. 47 - 49 D. 8 Çemberlitaş/İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rante.org>

Varlık

mart ayında

KADIN VE MÜSTEHCEN

- Müstehcen/Aydın Aybay
- Çağdaş İnsanlar Müzesi/Cengiz Gündoğdu
- Yasalar, Uygulama ve Genel Kadın/Görsel Göksu
- Sansörcülerini Seviyorum ya da Sanatın Gelişmesinde Sansörcünün İhtiyacı/Mustafa Sercan
- Feminizm ve Laiklik/Sibel Özbudun
- Mexico'dan Nairobi'ye - Yoksullar Feminizmi'ni tartışıyor/Banu Avar
- Türkiye Sineması'nda Kadına Yaklaşım/Ahmetcan Toros
- Pencere'deki Kadınlar/Veyisel Atayman

Kitap armağanlı abone kampanyamız, taze'deki okurlardan gelen istek üzerine bir ay daha uzatılmıştır. Abone olmak isteyenlerin mart sonuna kadar posta çeki 119822'ye 2500 TL yatırıp bir mektupla bize bildirmeleri yeterlidir.

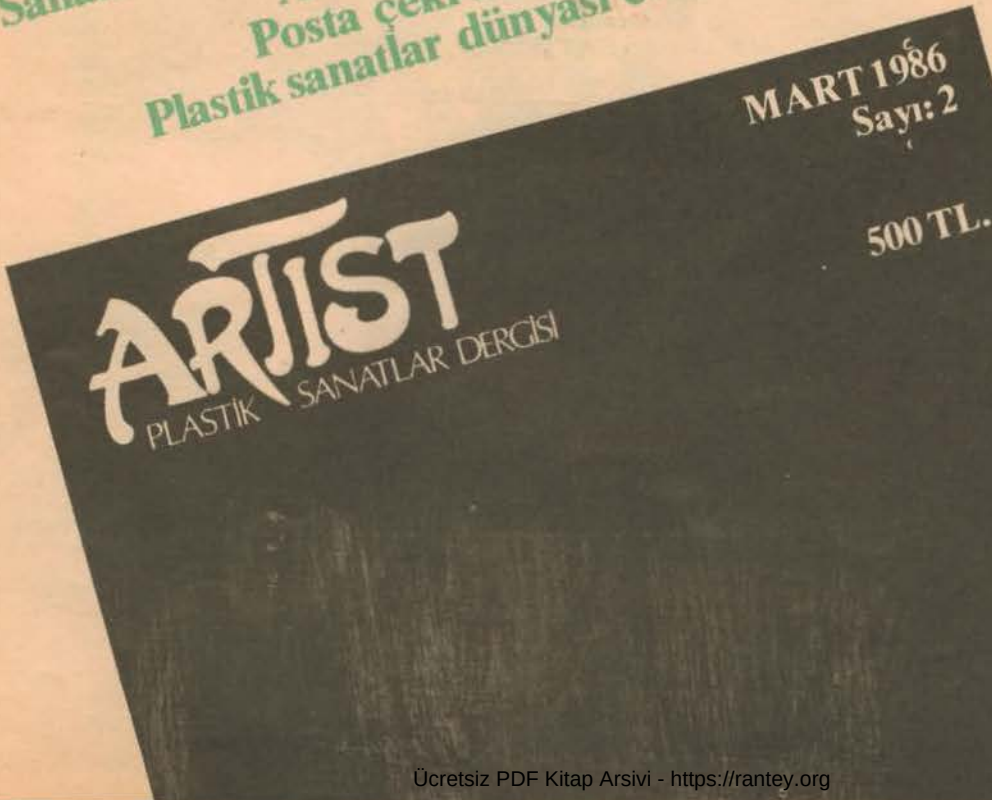
Dergimiz Yaşar Nabi Nayır Şiir Ödülü düzenlemiştir. On ele eden geçen şiirlerin yayına başlandı. Varlık Yayınları A.Ş. Çağaloğlu Yokuşu 60/2 Tel: 522 89 24

YARIN

okurlarına...

İNDİRİMLİ ABONE KAMPANYASI

15 Nisan 1986 tarihine kadar abone olan
YARIN okurlarına % 45 özel indirim.
Yıllık 7000 TL. tutan **ARTIST Plastik**
Sanatlar dergisini 4000 TL. ye edinebilirsiniz.
Abone tutarını **ARTIST** dergisi
Posta çeki no 196681'e gönderin,
Plastik sanatlar dünyası evinize gelsin...

- 48 sayfa
Tamamı
renkli
- Avrupa
kağıt

GÜN siyasi haber ve yorum dergisi. Bir yıl önce yayınlanmaya başladı, şimdi ikinci yılı içinde. 12 sayıda, demokrasi ilk konusu oldu, demokrasi tartışmalarını çeşitli boyutlarıyla sürdürdü. Basına geçmeyen, geçemeyen işçi-fabrika haberleri ağırlıkla yer aldı. GÜN, ilk yılında işçilerin ve emekçilerin sorun ve istemlerinin sesi olmaya çalıştı. İkinci yılında da bu niteliğini pekiştirmeye çalışacak.

GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

GÜN'ün her sayısında, uluslararası sorunlar, iç politika ve sendikal hareketteki gelişmelerle ilgili güncel yorumları okuyabilirsiniz. GÜN'ün her sayısının hazırlanmasına mektuplarınızla katılabilirsiniz. GÜN'e yazın, GÜN'ü okuyun, okutun.

GÜN

MART (13.) SAYISINDA

12 Mart 1971'in 15. Yıldönümü

Anayasa ve Demokrasi

Demokrasi, Sol-Blok ve Parti Sorunu

Politikada Din Sorunu

Meclis'ten Notlar

Sendikalar Yapılarını Güçlü İşyeri Temsilcilikleri ile Güçlendirebilirler

Türk-İş İzmir Mitingi

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü

İşkence Dosyası

Sedat Caner Pışmanlık Yasasından Yararlanmalıdır

Türkiye "Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Konvansiyon"u

İmzalamadı

"Oğlum hayatında bir kez polisle karşılaştı, onda da öldürüldü..."

Filipin Seçimleri ve 40 Yıllık Tarihi

GÜN

Yazışma ve abone olmak için (Yurtiçi/Yıllık 1500 TL Yurtdışı/Yıllık 20

DM) Adres: 856. Sokak, Nurhan, 3/502, Konak-İzmir.

İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokak, Nadir Han, Kat:5

Cağaloğlu-İstanbul.